

Uitvoeringsprogramma Groen 2015

provincie **HOLLAND**
ZUID

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten
4 november 2014

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland
december 2014

Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
www.zuid-holland.nl

Samenstelling en redactie
Afdeling Water en Groen, provincie Zuid-Holland

Kaarten
Afdeling Water en Groen, provincie Zuid-Holland
Bureau Datamanagement, provincie Zuid-Holland

Foto's
Voorkant omslag rechtsboven, S. van 't Wout
Achterkant omslag links midden, Susanne Bogaerts
Resterende foto's bureau Mediadiensten,
provincie Zuid-Holland

Lay out, productie begeleiding en fotografie
Bureau Mediadiensten, provincie Zuid-Holland

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1 Inleiding	3
1.1 Het kader: de Beleidsvisie Groen	3
1.2 De strategie: gebiedsgerichte aanpak en nieuwe coalities	4
1.3 Prioriteiten en accenten	4
1.3.1 Projecten 'Recreatie om de Stad'	5
1.3.2 Realisatie en beheren herijkte EHS	6
1.3.3 Aantrekkelijk recreatief routenetwerk	9
1.3.4 Kwaliteitsimpuls bestaande groengebieden	14
1.3.5 Duurzame en innovatieve landbouw in het landelijk gebied	15
1.3.6 Groenparticipatie	16
1.3.7 Verbinding Groen en Erfgoedlijnen	17
1.3.8 Pilots: Leren door Doen	17
1.3.9 Samenwerking Groene Cirkels	20
2 Uitvoeringsprogramma Groen 2015	21
2.1 Inleiding	21
2.2 De programmering per deelgebied	22
2.2.1 Holland-Rijnland	23
2.2.2 Haaglanden en Stadsregio Rotterdam	27
2.2.3 Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard	33
2.2.4 Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Drechtsteden	36
2.2.5 Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee	39
3 Uitvoeringskader voor de programmering	43
3.1 Systematiek van de programmering	43
3.2 Juridisch kader	44
3.3 Financieel kader	44
3.3.1 Middelen hoofdlijnenakkoord	46
3.4 Ruimtelijk kader	46
3.5 Monitoring	46
Bijlages	49
Bijlage A Overzicht integrale gebiedsafspraken	50
Bijlage B Formats voor de integrale gebiedsafspraken	51
Bijlage C Overzicht pilots Leren door Doen	59
Bijlage D Aanvullende programmering UPG 2014	60

Voorwoord

Tijdens werkbezoeken en in mijn vrije tijd heb ik het afgelopen jaar ervaren hoe goed wonen, werken en recreëren samen kunnen gaan in Zuid-Holland. Een goede leefomgeving is, na de aanwezigheid van familie en vrienden, de belangrijkste voorwaarde voor prettig wonen. Daarmee is het ook een voorwaarde voor vestiging van bedrijven en dus werkgelegenheid. Daar werken wij als provincie iedere dag hard aan en met ons een groot aantal andere partijen. Met bedrijven, andere overheden, maatschappelijke organisaties en particuliere initiatiefnemers maken we afspraken over een aantrekkelijke leefomgeving met groen voor recreatie, biodiversiteit en landbouw. In onze dichtbevolkte provincie kom ik steeds vaker slimme koppelingen tegen van groen met andere beleidsterreinen; water, cultuur, erfgoed, economie, mobiliteit en landbouw.

Voor u ligt het derde Uitvoeringsprogramma Groen, al weer het laatste van dit college. Een goed moment om naast vooruitkijken naar volgend jaar, ook even terug te kijken. Wat hebben we bereikt? De Uitvoeringsprogramma's gingen van start na een moeizaam akkoord tussen Rijk en provincies. Ik ben er trots op dat we ondanks de Rijksbezuiniging van 50% op het budget voor Recreatie om de Stad (RodS) 90% van onze oorspronkelijke ambitie overeind hebben weten te houden. En een flink aantal resultaten hebben bereikt, mede dankzij onze eigen provinciale investering van 100 miljoen euro in groen om de steden.

De verbindingen tussen stad en land zijn verbeterd, het groen in onze provincie is steeds beter toegankelijk, er lopen succesvolle projecten die de recreatieve betekenis versterken door combinaties tussen groen en erfgoed en de verbinding tussen

groen en water krijgt steeds meer vorm. Daarnaast neem ik waar dat steeds meer particulieren meedoen via innovatie, beheer van gebieden of het leveren van agrarische producten.

Nieuwe vormen van samenwerking, bijbehorende financieringsconstructies en partijen en belangen met elkaar verbinden hebben in 2014 echt een vlucht genomen. Deze andere benadering vraagt soms een lange adem voordat er zichtbare resultaten te melden zijn maar maakt letterlijk en figuurlijk veel energie los.

Met gepaste trots concludeer ik dat we de afgelopen jaren echt een slag hebben kunnen maken voor en met de inwoners van Zuid-Holland. Er is veel in gang gezet, veel bereikt en er is een groot multiplier effect: tegenover elke provinciale euro die geïnvesteerd wordt staat een euro cofinanciering van andere overheden, ondernemingen of vrijwilligers. We zijn goed op weg en willen deze lijn volgend jaar voortzetten. De focus ligt in 2015 op uitvoering van de gebiedsafspraken. En vooral bouwen we verder aan de netwerken met diverse partijen en de verbinding met andere beleidsterreinen. Groen is dichterbij dan je denkt!

*Han Weber
Gedeputeerde Groen, Water,
Cultureel Erfgoed
en Media*

1 Inleiding

De provincie Zuid-Holland werkt aan een gezond en aantrekkelijk leefklimaat. De zorg voor de groene ruimte staat hierbij centraal: landschap, natuur, recreatie en landbouw maken immers onlosmakelijk deel uit van onze leefomgeving. Een aantrekkelijke groene ruimte is een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan de economie. Een duurzame en toekomstbestendige landbouw draagt bij aan zowel de leefbaarheid als de economie van het landelijk gebied. Hoe de provincie de groentaken concreet invult, staat in het Uitvoeringsprogramma Groen beschreven.

Het Uitvoeringsprogramma Groen wordt ieder jaar geactualiseerd. Dit is inmiddels het derde en tevens het laatste Uitvoeringsprogramma Groen van dit college. Het beschrijft de programmering voor 2015 en bevat een doorkijk naar de periode na 2015. Dit laatste is van belang, omdat de uitvoering van het beleid gestalte krijgt door samenwerking en overleg met vele partners en coalities in de gebieden. Zij investeren vanuit hun eigen doelen mee met de provincie en hebben belang bij continuïteit van de uitvoering en koesteren verwachtingen over de toekomstige inzet van het provinciaal bestuur.

Voordat we ingaan op het programma zelf (hoofdstuk 2) en het uitvoeringskader (hoofdstuk 3), geeft dit hoofdstuk een overzicht van de actuele stand van zaken. Eerst volgt een korte blik op het beleidskader en beschrijven we de gestelde doelen in de Beleidsvisie Groen (paragraaf 1.1). In de beleidsvisie staat een gebiedsgerichte strategie en het vormen van nieuwe coalities centraal. Deze strategie wordt in paragraaf 1.2 toegelicht. Daarna gaan we in op de vijf prioriteiten (paragraaf 1.3) waaraan de provincie in deze collegeperiode in ieder geval aandacht wil besteden: afronden van

de projecten 'Recreatie om de Stad' (paragraaf 1.3.1), realiseren en beheren van de herijkte EHS (paragraaf 1.3.2), zorgen voor een aantrekkelijk recreatief routenetwerk (paragraaf 1.3.3), een kwaliteitsimpuls geven aan recreatiegebieden en landschap rond het stedelijk netwerk (1.3.4) en een gezonde economische basis scheppen voor de grondgebonden landbouw (paragraaf 1.3.5). Tot slot wordt ook ingegaan op een aantal accenten die we terugvinden in het Uitvoeringsprogramma, zoals groenparticipatie (paragraaf 1.3.6), de koppeling met erfgoed (paragraaf 1.3.7), pilots (paragraaf 1.3.8) en de samenwerking Groene Cirkels (paragraaf 1.3.9).

1.1 Het kader: de Beleidsvisie Groen

De Beleidsvisie Groen (Provinciale Staten, 10 oktober 2012 en 30 januari 2013) is de basis voor het Uitvoeringsprogramma Groen. De beleidsvisie is gericht op de realisatie van de volgende drie doelen uit de provinciale begroting.

1. **Toename van recreatie in het groen in Zuid-Holland ('ruimte voor groenbeleving')**
De provincie wil dat meer mensen het groen rond de stad kunnen beleven. Dit is belangrijk voor de gezondheid en ontspanning van de inwoners, maar draagt ook bij aan het woon- en werkklimaat van de provincie. Effectieve maatregelen hiervoor zijn de realisatie van nieuwe recreatiegebieden of recreatieve netwerken. Ook het gericht inspelen op de vraag van de gebruiker draagt bij aan dit doel. Ten slotte wil de provincie ook nieuwe groepen betrekken die nu nog geen gebruik maken van het groen.

2. Het behoud van de biodiversiteit ('ruimte voor biodiversiteit')

Zuid-Holland is een dichtbevolkte provincie. Na jaren van achteruitgang in het aantal plant- en diersoorten, lijkt de achteruitgang nu gestabiliseerd. Er zijn echter nog verschillende maatregelen nodig voor een duurzame ontwikkeling van flora en fauna. Dit gebeurt door robuuste natuurgebieden te ontwikkelen, door deze gebieden onderling te verbinden en met maatregelen rond de natuurgebieden. Omdat de ruimte in onze provincie schaars is, zijn deze natuurgebieden opengesteld voor recreatie en vervullen ze belangrijke functies voor waterwinning, waterberging en waterkwaliteit.

3. De ontwikkeling en het behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen ('ruimte voor agrarisch ondernemerschap')

De verschillende agrarische cultuurlandschappen vertellen elk een eigen verhaal over de geschiedenis van Zuid-Holland. Om deze waardevolle gebieden te behouden, is een goede economische basis voor agrarisch ondernemerschap nodig. De provincie wil randvoorwaarden scheppen voor een rendabele grondgebonden landbouw, het vergroten van de innovatiekracht van de sector en het bewaken en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het agrarisch landschap.

1.2 De strategie: gebiedsgerichte aanpak en nieuwe coalities

Om deze doelen te realiseren, kiezen wij voor een strategie met gebiedsgerichte aanpak waarin de eigen verantwoordelijkheid en betrokkenheid van onze partners een centrale plaats krijgt. Bij de realisatie van onze provinciale doelstellingen zoeken wij dan ook als netwerkpartner actief aansluiting met de doelen van publieke en private partijen in de gebieden. In de realisatiefase leggen wij de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij betrokken partijen in de gebieden, waarbij de provincie fungeert als opdrachtgever en de kaders en doelen bepaalt. Deze nieuwe werkwijze is minder gericht op losstaande sectorale projecten en richt zich meer op een verbinding van doelen, ambities en initiatieven. Het resultaat is samenhangende programma's, waarin doelen (van zowel provincie als gebiedspartijen) op het gebied van

natuur en landschap, recreatie, waterbeheer, erfgoed, landbouw, economie en infrastructuur zo veel mogelijk met elkaar worden gecombineerd.

De gebiedsgerichte aanpak vindt duidelijk weerklank in de gebieden en leidt ook tot het deelnemen van andere partijen, zoals burgerinitiatieven en bedrijven. Zowel in 2013 als in 2014 zijn in veel gebieden integrale gebiedsafspraken (ook wel gebiedsdeals) gemaakt die veelal een meerjarig uitvoeringsperspectief hebben (Bijlage A). Het rendement van deze strategie is groot. We zien een sterkere samenhang, betere samenwerking en efficiëntere bundeling van doelen en budgetten. Ook het draagvlak voor samenwerkingsafspraken bij partijen is aanzienlijk.

De uitvoeringsstrategie komt ook terug in de uitvoering van pilots. Deze zijn veelal gericht op innovatie, waarbij de provincie samen met gebiedspartijen nieuwe modellen uitwerkt voor ontwikkeling, beheer en financiering van gebieden. De pilots leveren veel kennis op die actief wordt gedeeld met andere betrokken partijen. Het gaat hier bijvoorbeeld over de opzet van gebiedsfondsen, de ontwikkeling van stadslandbouw en het oprichten van een natuurcoöperatie.

1.3 Prioriteiten en accenten

In de Beleidsvisie Groen zijn de drie beschreven doelen en bijbehorende strategie vertaald naar vijf prioriteiten waaraan de provincie in deze collegeperiode in ieder geval aandacht wil besteden:

1. afronden van de projecten 'Recreatie om de Stad';
2. realiseren en beheren van de herijkte EHS;
3. zorgen voor een aantrekkelijk recreatief routenetwerk;
4. een kwaliteitsimpuls geven aan recreatiegebieden en landschap rond het stedelijk netwerk;
5. een gezonde economische basis scheppen voor de grondgebonden landbouw.

Naast deze prioriteiten wordt in dit hoofdstuk een aantal aanvullende thema's genoemd die een belangrijk accent toevoegen aan de uitvoering, zoals groenparticipatie, de koppeling met erfgoed, de uitvoering van pilots en de samenwerking Groene Cirkels.

1.3.1 Projecten 'Recreatie om de Stad'

Het projectenpakket Recreatie om de Stad (RodS) is gericht op de ontwikkeling van aantrekkelijke en toegankelijke groengebieden rond de grote steden. Met het Bestuursakkoord Natuur van 2012 ligt ook deze opgave vooral bij de provincies zelf. Na een grondige inventarisatie heeft de provincie Zuid-Holland besloten om de betreffende ambities zoveel mogelijk overeind te houden. Daarbij is afgesproken dat de betrokken overheden verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en het beheer van de nieuwe groengebieden.

De uitvoering van de RodS-projecten is inmiddels in volle gang. De meeste projecten hebben een nieuwe start gemaakt en zullen successievelijk tussen 2016 en 2020 worden afgerond. De provincie blijft hiervoor op afstand verantwoordelijk en houdt de vinger aan de pols bij de uitvoering. Verder zijn alle zogeheten versnellingsprojecten groen afgerond of in uitvoering, waaronder de laatste, Poelzone Westland, in 2014. Deze projecten aan de stadsrand, zoals de Oostpolder in Gouda, kregen in 2009 een extra groenimpuls van € 16 miljoen en zijn nu daadwerkelijk beschikbaar voor het publiek.

Vanwege het bovenregionale belang houdt de provincie bij twee grote projecten zelf de regie in handen: Balij-Bieslandse Bos en Bentwoud. Over het recreatieproject "Het Buitenland van Rhoon" zijn nieuwe afspraken gemaakt op basis van het advies van de heer Veerman in 2014, waardoor de uitvoering meer aansluit bij de lokale behoeften. De financiering van dit project loopt niet via het UPG.

Polderpark Oostpolder

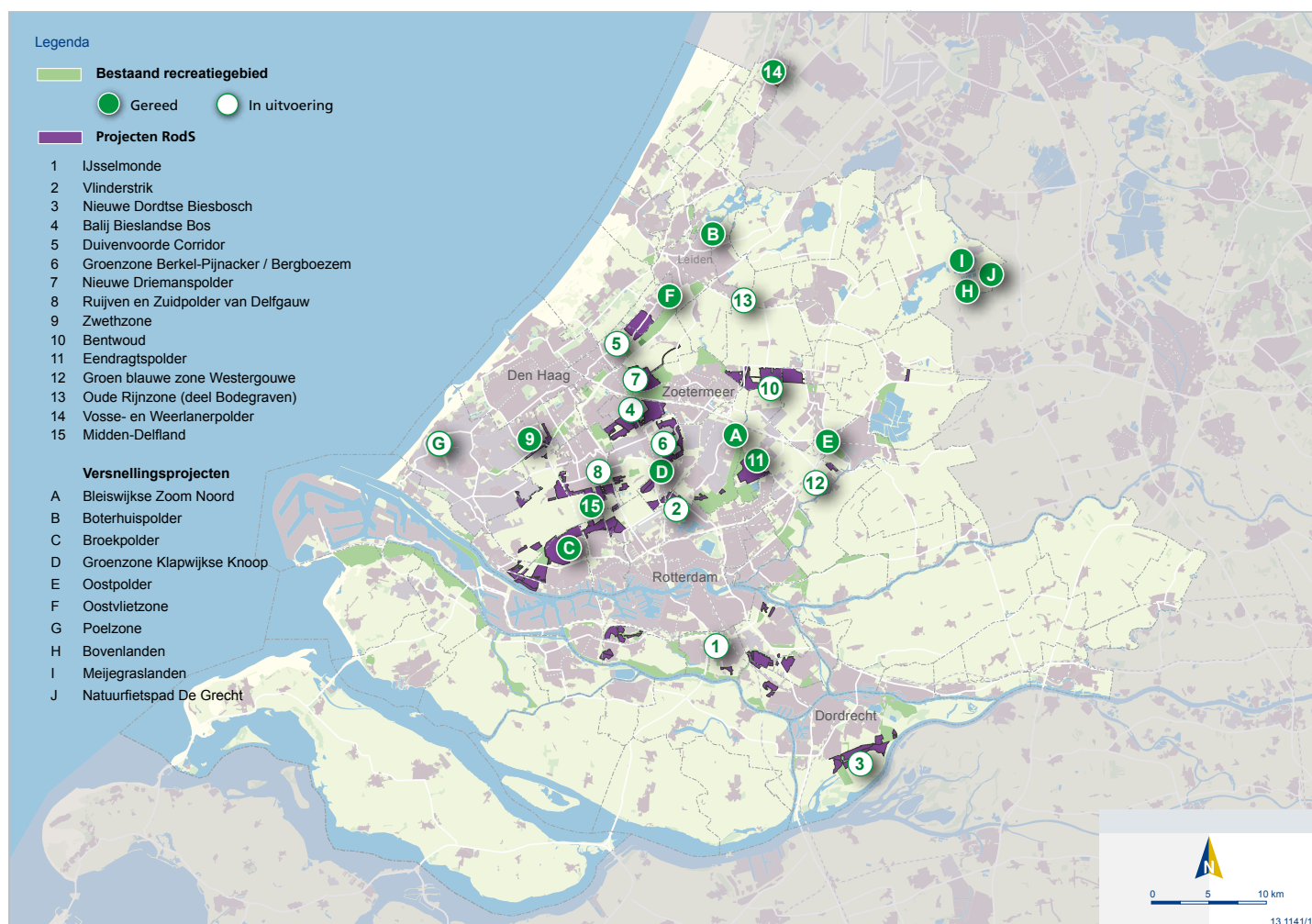
Polderpark Oostpolder, Gouda

Op 7 maart 2014 is het beheer van Polderpark Oostpolder overgegaan op Natuur- en Recreatieschap Reeuwijkse Plassen. Het Polderpark Oostpolder vervult met zijn ligging tussen de toekomstige wijk Westergouwe en de bestaande stad een belangrijke rol in de recreatiebehoefte van de huidige en toekomstige Gouwenaar.

Oud-Wethouder gemeente Gouda, Marco Kastelein: "Het Polderpark Oostpolder is een rustpunt waar iedereen kan genieten van de natuur dicht bij de stad. Met een wandel- en fietspad om het gebied heen zodat je een leuk rondje kan fietsen, een vogelkijkplek, picknicktafels, speeltoestellen voor kinderen, een trimbaan en meer. Het meest bijzondere dat we hebben aangelegd is het vlonderpad. Zo kan je dwars door het gebied heenlopen en ben je helemaal middenin de natuur. De voorbereidingen voor dit project waren lang en uitdagend en daarom ben ik blij en trots met dit resultaat voor de stad."

Onderdeel van de RodS-projecten zijn de provinciale recreatiegebieden (PRG's). Gedeputeerde Staten hebben besloten om het eigendom en beheer van deze gebieden, in totaal 26, over te dragen aan gemeenten en private partijen. Op basis van de 'Nota Uitgangspunten overdracht PRG's' zijn in 2014 al enkele van deze gebieden overgedragen, waaronder provinciaal recreatiegebied Noord-Aa. Dit gebied wordt beheerd door een agrarische ondernemer. Medio 2014 heeft de provincie een intentieverklaring gesloten met gemeenten in de Leidse Regio over de overdracht van vijf provinciale recreatiegebieden, waaronder de Klinkenbergerplas, het Valkenburgse Meer en het Ghoybos. De overdracht maakt deel uit van een integrale gebiedsafpraak met de Leidse regio, waarbij gezamenlijk wordt geïnvesteerd in de kwaliteit van het groen en in recreatieve verbindingen vanuit de stad. Voor de overige provinciale recreatiegebieden is de provincie in overleg met andere partijen. Naar verwachting kan in 2015 het merendeel van de resterende gebieden worden overgedragen aan gemeenten en aan private partijen.

Kaart 1. Projecten Recreatie om de Stad (RodS) en versnellingsprojecten

1.3.2 Realisatie en beheren herijkte EHS

Met het Bestuursakkoord Natuur in 2012 is het natuurbeleid in Nederland flink van koers veranderd. In dat akkoord maakten provincies en rijksoverheid nieuwe afspraken over de natuurtaken. De ambities van het natuurbeleid zijn meer gericht op het nakomen van internationale verplichtingen. Het akkoord betekende ook een decentralisatie van de natuurtaken: de verantwoordelijkheden voor het natuurbeleid zijn overgedragen van het Rijk aan de provincies. In 2013 is de volgende stap gezet met de 'Hoofdlijnennotitie ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland'. In dit 'Natuurpact' wordt de nieuwe koers uitgezet van het natuurbeleid in Nederland tot 2027. Daarmee is er ook meer duidelijkheid gekomen over de invulling van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In december 2013 hebben Provinciale Staten de nieuwe planologische begrenzing voor Zuid-Holland vastgesteld en in januari 2014

de uitvoeringsstrategie EHS. In 2014 zijn afspraken gemaakt tussen provincies en het Rijk over de ontmanteling van de Dienst Landelijk Gebied. De overkomst van taken en medewerkers wordt in 2015 geïmplementeerd.

De programmering voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) vormt in 2015 wederom een belangrijk onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Groen. De provincie kiest hierbij nadrukkelijk voor een gebiedsgerichte aanpak door verbinding te zoeken met andere ambities in de betreffende gebieden. De ontwikkelingen zullen bijdragen aan het koppelen van verschillende functies in het gebied, zoals een verbinding tussen water, cultuurhistorie, natuur, recreatie en landbouw. Ook wordt de strategie gehanteerd om meer verantwoordelijkheid van andere partijen te vragen, waarbij de provincie verbindt én ruimte geeft. Daarbij doet zij ook een beroep op maatschappelijke initiatieven.

Ontwikkeling veenweidegebieden - Gouwe Wiericke, De Venen, Krimpenerwaard

Voor de planperiode 2013-2016 heeft Provinciale Staten € 75,8 miljoen (samen met bijdragen van partners) uitgetrokken voor investeringen in de EHS (inclusief de ecologische verbindingzones). Het grootste deel van de ontwikkelopgave voor 2014-2016 ligt bij de veenweidegebieden: Gouwe Wiericke, De Venen (Nieuwkoop) en Krimpenerwaard. In 2014 is in de Krimpenerwaard een gebiedsovereenkomst gesloten, begin 2015 wordt deze gevolgd door een uitvoeringsovereenkomst. Dan is de regio volledig verantwoordelijk voor de uitvoering van de opgave voor natuur, water, landbouw en recreatie (paragraaf 2.2.3). Een vergelijkbare overeenkomst wil de provincie in het eerste kwartaal van 2015 afsluiten met de regio Gouwe Wiericke en De Venen.

De programmering voor de EHS 2014-2027 is volgens de uitvoeringsstrategie EHS als volgt:

Gouwe Wiericke en De Venen

- 2013 - 2014** Inrichten Oukoop en Negenviertel. Afronden grondverwerving Nieuwkoop Noorden, Bovenlanden en Meijegraslanden.
- 2015 - 2016** Inrichten Meijegraslanden, Abessinië en Venster Bodegraven.
- 2016 - 2020** Afronding inrichting EHS-verbinding Bodegraven-Noord, Nieuwkoop Noorden en Bovenlanden.

Krimpenerwaard

- 2013 - 2014** Inrichten Berkenwoudse Driehoek, De Nesse en een deel van Oudeland. Benutten aankoopkansen. Verkennen en zo mogelijk deals sluiten over realisatie in de overige deelgebieden.
- 2015 - 2016** Inrichten Berkenwoudse Driehoek, De Nesse en een deel van Oudeland. Voor de overige deelgebieden ('geprogrammeerd na 2016') is rekening gehouden met een aantal grote aankopen in 2014 en 2015 (verwerving in brede zin, dus inclusief zelf-realisatie en kavelruil).
- 2016 - 2020** In 2017 en 2018 neemt grondverwerving weer toe door deals in de periode tot en rond 2016. Inrichting van de overige deelgebieden.

Ontwikkeling overige gebieden

In de overige delen van Zuid-Holland worden de geplande projecten al (bijna of deels) uitgevoerd. Daardoor is een gebiedsgerichte aanpak voor natuurontwikkeling (zoals in de Veenweiden) hier niet haalbaar. De programmering voor deze overige gebieden is als volgt:

Deltanatuur

- 2013 - 2014** Afronding lopende Deltanatuurprojecten Wolvepolder en Spuimond-West. Inrichten Spuimond-Oost en Crezeepolder.
- 2015 - 2016** Afronding richting Spuimond-Oost en Crezeepolder.
- 2016 - 2020** Aankoop en inrichting Buttervlietpolder.

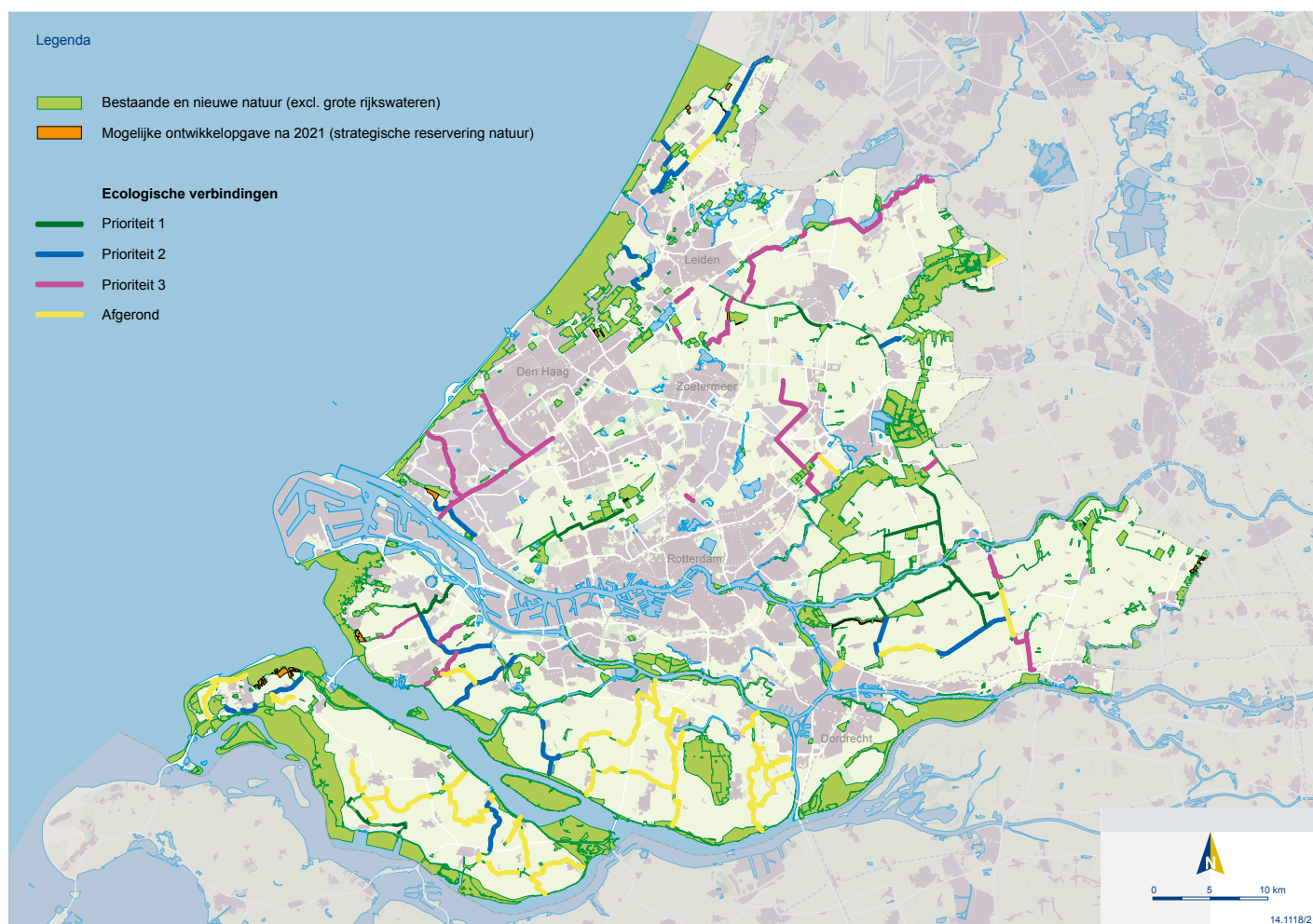
Overige projecten

- 2013 - 2014** Afwikkeling projecten in Nieuwe Driemanspolder, Groenzone en Nieuwe Dordtse Biesbosch. Aankoop en inrichten Zuidplaatje, Bollen-enclave Langeveld en IODS.
- 2015 - 2016** Aankoop en inrichten Groene Waterparel en Polder Kersbergse en Achthovensche Uiterwaarden (deels). Inrichten (deels) polder Blokweer en (deels) Hoge Boezem Kinderdijk.
- 2016 - 2020** Aankoop en inrichting polder Stedelijk.

Ecologische verbindingen

EHS-natuurgebieden worden met elkaar verbonden door ecologische verbindingen. Deze verbindingen worden aangelegd zodat dieren- en plantensoorten tussen de gebieden kunnen migreren. De aanleg wordt zo veel mogelijk ingebed in de lopende gebiedsontwikkelingen. Daarbij zijn partijen in het gebied zelf verantwoordelijk voor minimaal 50 procent van de kosten. De provincie geeft prioriteit aan verbindingen die bijdragen aan internationale natuur- en waterdoelen. Ook verbindingen met een groot belang voor de biodiversiteit in Zuid-Holland krijgen prioriteit. Op de kaart op de volgende pagina is te zien om welke gebieden en verbindingen het gaat.

Kaart 2. Ecologische hoofdstructuur (EHS) en ecologische verbindingen

Groenblauwe dooradering

De provincie onderzoekt de mogelijkheden van een ‘groenblauwe dooradering’. Dat is een fijnmazig netwerk van landschapselementen dat als onderdeel van de EHS bijdraagt aan het behoud en het versterken van de biodiversiteit. Sinds 2013 loopt een verkenning voor een groenblauwe invulling van de verbinding Nieuwkoopse plassen – Reeuwijkse plassen. Dat heeft in 2014 geresulteerd in een tweetal experimentele overeenkomsten van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Hoogheemraadschap Rijnland met het Collectief Gouwe Wiericke (in oprichting) voor een pakket blauwe diensten.

Voor het vervolg in 2015 wordt ingezet op het operationeel maken van het leefgebied groenblauwe ‘natte’ dooradering in het veenweidegebied. Daarbij wordt een koppeling gemaakt tussen waterdoelen en natuur- en landschapsdoelen.

De resultaten kunnen aanleiding zijn voor een bredere invulling van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Dat wordt een gecombineerd pakket van maatregelen in opdracht van waterschap én provincie. De betrokken partijen hierbij zijn: Alterra-WUR, Collectief Gouwe Wiericke, HH De Stichtse Rijnlanden, HH Rijnland, Veelzijdig Boerenland.

Tijdelijke natuur

Om de biodiversiteit verder te stimuleren, wil de provincie de mogelijkheden van het instrument ‘tijdelijke natuur’ beter benutten en actiever promoten. Tijdelijke natuur kan bijvoorbeeld ontstaan op woningbouw- of industrieterreinen die (nog) niet in gebruik zijn. In 2014 is een verkenning uitgevoerd naar de kansen voor tijdelijke natuur in Zuid-Holland. In 2015 zal een beleidsuitwerking aan het bestuur worden voorgelegd.

1.3.3 Aantrekkelijk recreatief routenetwerk

De aanleg van recreatieve routenetwerken nadert de komende jaren zijn voltooiing. Er zijn grote successen geboekt bij het creëren van de routes. Uiteindelijk zijn er veel meer kilometers aangelegd dan oorspronkelijk gepland. Hier genieten recreanten iedere dag van. Er kan nu volop worden gefietst, gewandeld en gevaren in de provincie Zuid-Holland en de natuur is dichterbij dan ooit.

Het uitgerolde fietsknooppuntennetwerk is provinciaal dekkend en ook het wandelnetwerk vordert in hoog tempo. De mogelijkheid tot kwaliteitsverbetering van de stad-land-verbindingen wordt door veel gemeenten opgepakt. Op 1 juli 2014 is de subsidiemogelijkheid voor kwaliteitsverbetering van bestaande recreatiegebieden opengesteld. Voor deze nieuwe regeling is veel belangstelling bij terreinbeheerders en deze heeft al geleid tot een aantal kansrijke projecten en subsidieaanvragen. De regeling loopt in ieder geval tot en met 2016.

Bij de planning van nieuwe recreatiemogelijkheden wordt rekening gehouden met de profielen (en behoeften) uit de Leefstijlenatlas Dagrecreatie, zodat een gevarieerd aanbod ontstaat. Ook wordt bij de aanleg en verbetering van recreatieve routenetwerken zo veel mogelijk samengewerkt met andere projecten op het gebied van erfgoed, landschap en natuur. Op de volgende pagina staan de recreatieve routes met successen en ambitie weergegeven.

Opening Wandelroutenetwerken

In 2014 zijn er grote successen geboekt. Er zijn meer kilometers aangelegd dan oorspronkelijk gepland. Op 10 juli zijn zelfs twee omvangrijke wandelroutenetwerken geopend op één dag (IJsselmonde 150 km en Krimpenerwaard 200 km).

Recreanten in Zuid-Holland genieten volop van deze successen!

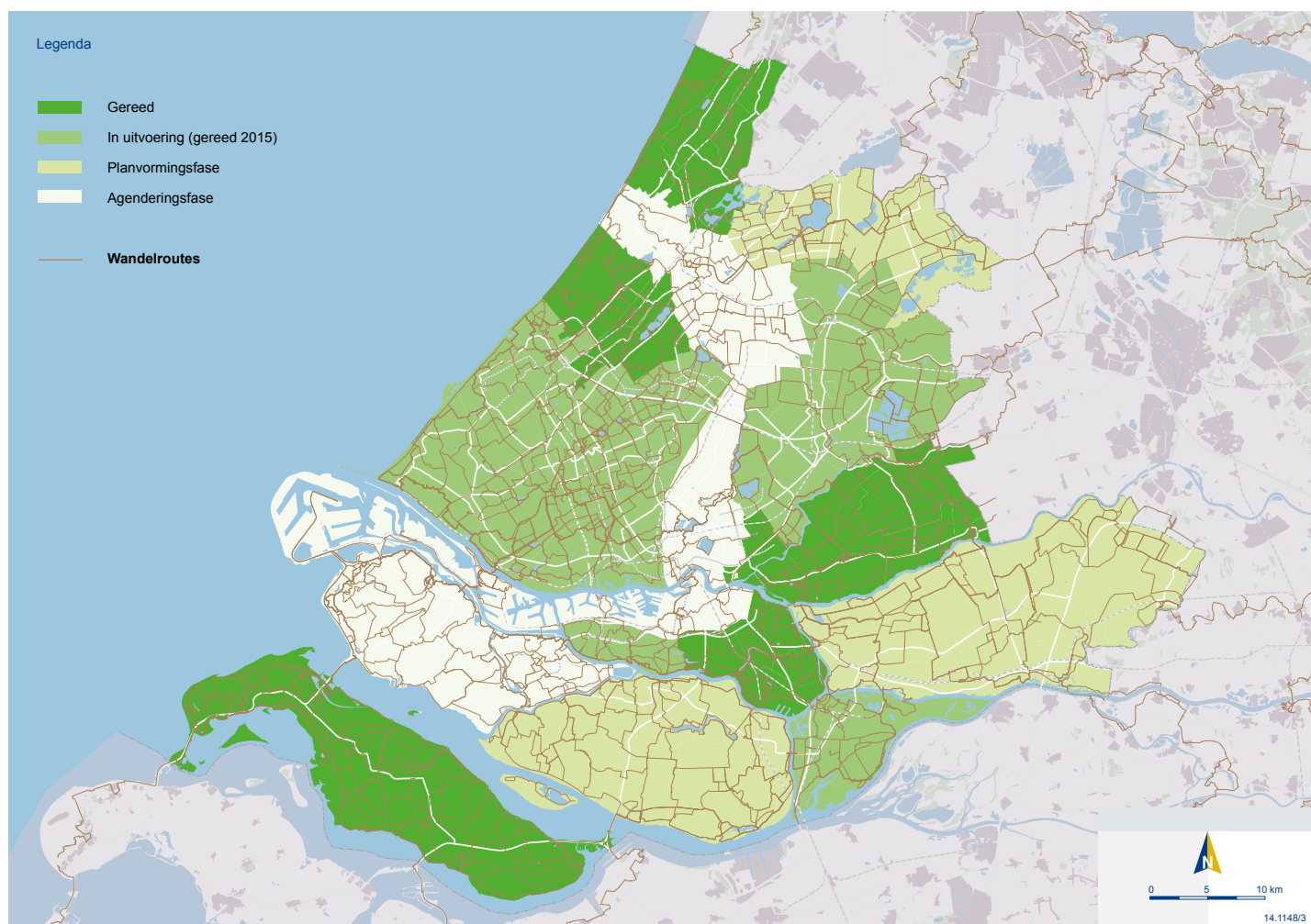
Eeffien Huizing, Vereniging van Wandelaars Te Voet en Wandelnet: "Het wandelnetwerk Krimpenerwaard is de kroon op de TeVoet inzet voor kwaliteit.

Het resultaat, verkregen door goede samenwerking, is een mooi netwerk met als ruggengraat eeuwenoude onverharde kades die de geschiedenis van het landschap vertellen. We blijven doorwerken aan verdere kwaliteitsverbetering."

Wandelen in de provincie Zuid-Holland met TeVoet, Vereniging van Wandelaars

Kaart 3. Wandelknooppuntennetwerk

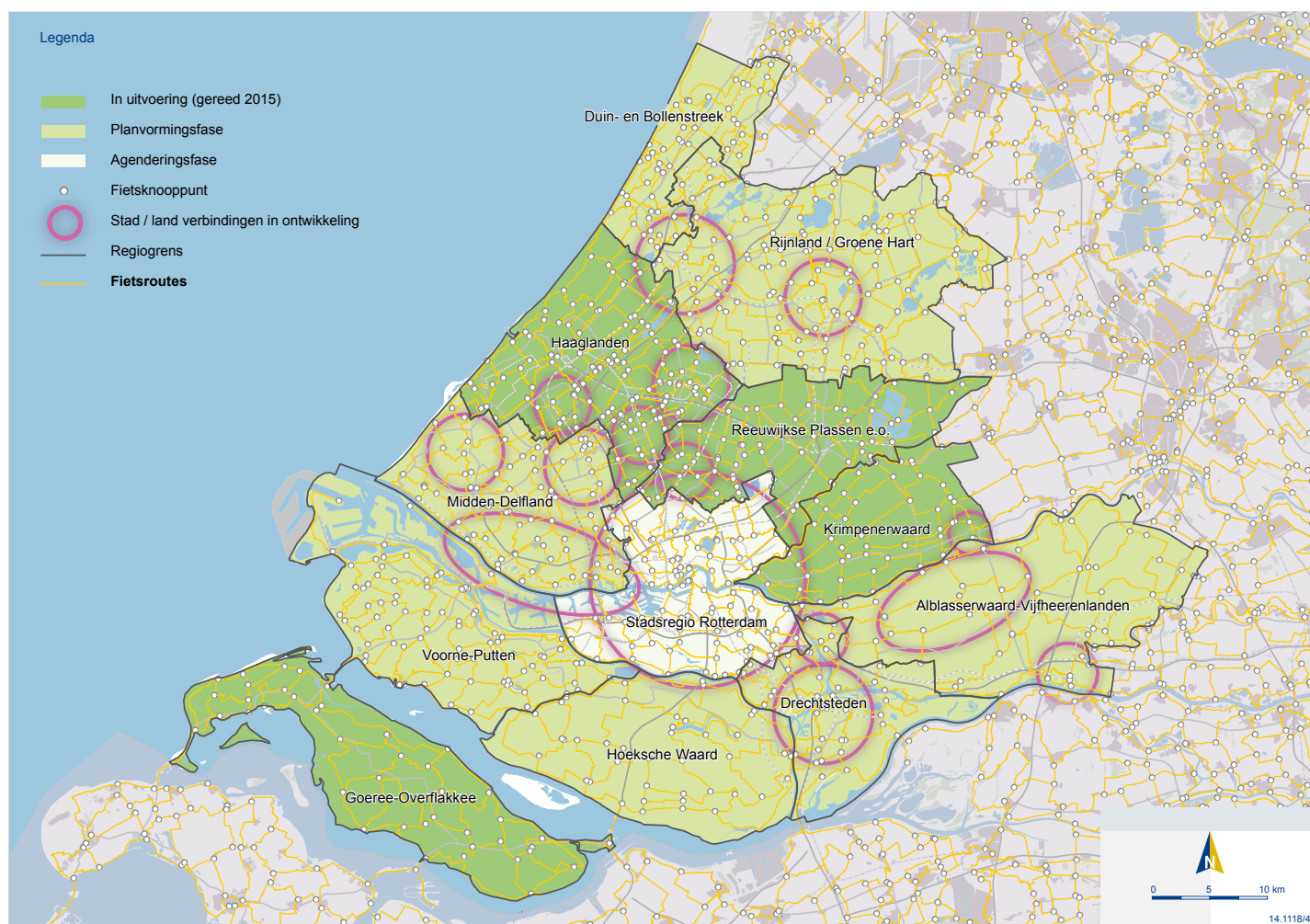
Op de kaart van het Wandelnetwerk is te zien waar de routenetwerken gerealiseerd zijn dan wel waar nog extra aandacht en investeringen noodzakelijk zijn. Daarbij zal de provincie zo veel mogelijk sturen op samenhang en kwaliteit van het netwerk. Ook zullen we goed kijken naar de aansluiting met gerelateerde doelen, zoals het verbinden van recreatie met Erfgoedlijnen.

1. Wandelroutenetwerken

De nota Wandelroutenetwerk Zuid-Holland 2010-2020 is in 2010 door Provinciale Staten vastgesteld. De uitrol van het wandelroutenetwerk blijkt een groot succes. Het doel was uiterlijk 2020 een provinciedekkend wandelroutenetwerk te hebben, maar er worden veel meer kilometers gerealiseerd dan geraamd. In 2014 zou ca. 500 kilometers gecreëerd moeten zijn, maar inmiddels is al ca. 1000 km aangelegd (peiljaar 2014). Ook het programmabudget is gewijzigd van € 1,5 miljoen naar € 3 miljoen euro. De verwachting is dat eind 2015 ruim 2200 km wandelroute-netwerk in provincie Zuid-Holland is aangelegd en bewegwijzerd door middel van het knooppuntensysteem.

Eind 2014 is het provinciaal wandelroutenetwerk gereed in Goeree-Overflakkee, de Bollenstreek, Duin, Horst en Weide, Deltapoort en de Krimpenerwaard. In 2015 volgen Drechtsteden, Gouwe Wiericke en Hof van Delfland. In de gebieden in de Hoeksche Waard, Alblasserwaard, Voorne Putten en rond Leiden en Alphen aan den Rijn zijn de plannen voor wandelroutenetwerken in voorbereiding en gaan mogelijk ook al in 2015 in uitvoering. Bij het aanleggen van nieuwe routes zal ook gekeken worden naar de aansluitingen tussen diverse (nieuwe en bestaande) netwerken. De conclusie is dat de uitvoering zeer voortvarend loopt.

Kaart 4. Kwaliteitsverbetering fietsknooppuntennetwerk

2. Fietsroutes en stad-landverbindingen

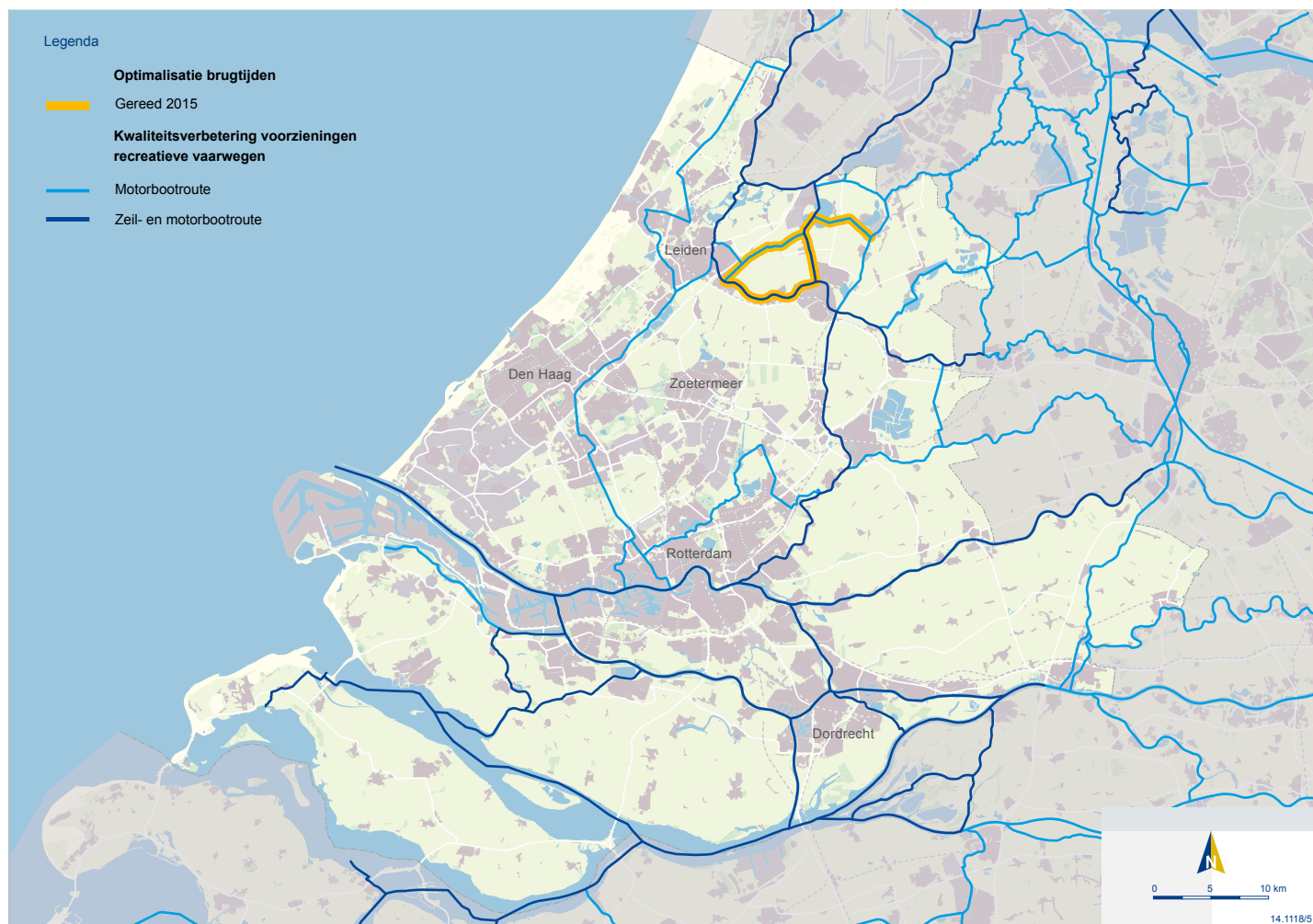
Bij de fietsroutes en stad-landverbindingen gaat het respectievelijk om de verbetering tussen het stedelijk fietsnetwerk en het netwerk in het buitengebied en om het bestaande netwerk kwalitatief te verbeteren en de belevingswaarde te verhogen.

Voor de kwaliteitsverbetering van de Fietsknooppuntennetwerken zijn in 2014 aanvragen ingediend voor Goeree-Overflakkee en het veenweidegebied. In eerstgenoemde wordt het fietsknooppuntennetwerk uitgebreid met 31 kilometers nieuwe routes, worden bestaande knelpunten weggewerkt en nieuwe informatiepanelen geplaatst. In het veenweidegebied betreft het een koppeling van het fietsknooppuntennetwerk met routes die voor de verschillende leefstijlgroepen interessant zijn. Ook wordt de informatievoorziening langs de

routes verbeterd. De recreanten kunnen dan zien wat er te beleven is langs de routes. De regio's Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Holland-Rijnland, Bollenstreek, Drechtsteden en Hoekse Waard bereiden de subsidieaanvraag op dit moment voor. De uitvoering zal hier in 2015 worden gerealiseerd. De provincie stelt daarbij een cofinancieringsbudget beschikbaar van € 2 miljoen.

Om het tweede doel te behalen, wordt de kwaliteit van 60 stad-landverbindingen verbeterd. In de afgelopen periode hebben verschillende gemeenten 58 stad-landverbindingen aangemeld voor een analyse. Voor 41 verbindingen is een analyse gemaakt en met behulp van deze analyse kunnen gemeenten een subsidieaanvraag indienen. Dat hebben nu vijf gemeenten gedaan. In 2015 worden voor de resterende verbindingen aanvragen verwacht.

Kaart 5. Basistoervaarnet

3. Recreatietoervaart

De ambitie van de provincie met betrekking voor de recreatioervaart is het aanwezige vaarnetwerk beter te benutten en te vermarkten en de knelpunten in dit netwerk weg te nemen. Als basis voor verbetering van het vaarnetwerk wordt het 'Basis Recreatie Toervaart Netwerk' (BRTN) gehanteerd. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan verbindingen vanuit het stedelijk gebied naar het BRTN.

Het BRTN valt voor een deel samen met de benoemde Erfgoedlijnen vanuit cultuur: de Trekvaarten, de Limes en Landgoederen. Verschillende voormalige trekvaarten (Haarlemmer trekvaart, de Vliet/Schie, Oude Rijn) maken onderdeel uit van het BRTN. In 2014 heeft de realisatie van voorzieningen, zoals passantensteigers, langs deze trekvaarten bijgedragen aan de kwaliteit van de vaarweg. In

2015 worden in onder andere Voorburg, Bodegraven, Leiden, Oude Rijn, Gouda nieuwe passantenvoorzieningen gerealiseerd. Deze voorzieningen voor passanten dragen tevens bij aan de ontsluiting van het landschap onder andere in de landgoederenzone.

Het netwerk van vaarwegen en plassen in Zuid-Holland heeft dus veel potentie voor recreatief gebruik. Zo heeft de provincie ook weten in te spelen op de opkomst van het sloepvaren met het creëren van een sloepennetwerk. Dit netwerk bestaat uit diverse watergangen en knooppunten die samen de opstap vormen voor de minder ervaren vaarrecreant. Het sloepennetwerk wordt nu met middelen vanuit het Uitvoeringsprogramma regionaal uitgerold over de gehele provincie.

Kaart 6. Locaties Toeristische Overstappunten (TOP's)

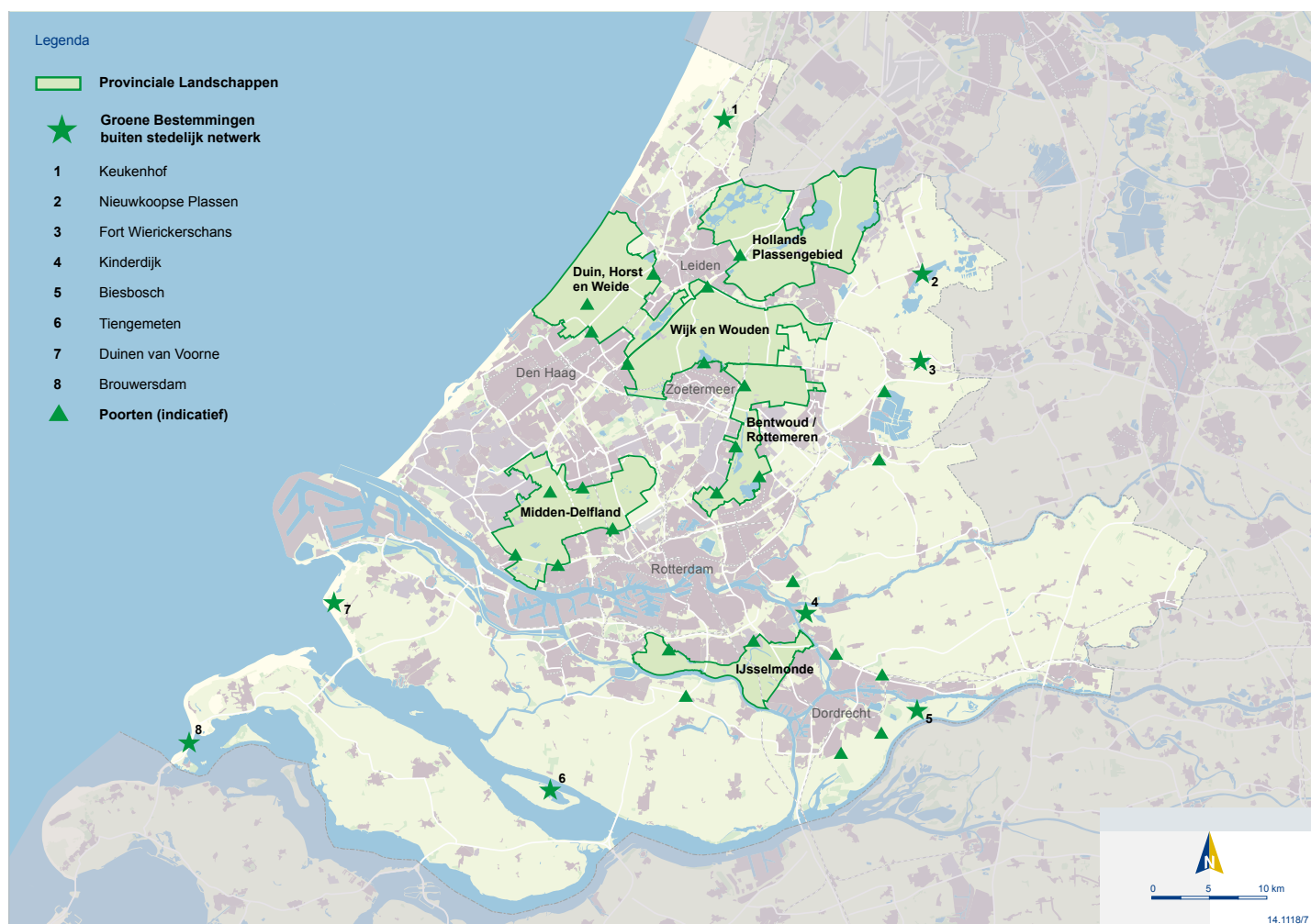

Behalve de kwaliteitsimpuls bij de trekvaarten en het aanleggen van een sloepennetwerk, is met behulp van de pilot “Rondje Nieuwkoop” in 2014 ook 40 kilometer van de recreatieve vaarwegen in de provincie (conform de normen van BRTN) knelpuntvrij gemaakt door de brug- en sluisbedieningstijden aan te passen. In 2014 wordt het gebied rondom het Aarkanaal knelpuntvrij gemaakt. In 2015 zal de derde pilot brug- en sluisbediening rondom Leiden worden opgestart.

4. Toeristische Overstappunten (TOP's)

De ambitie met betrekking tot de Toeristische Overstappunten van de provincie is de realisatie van een provinciedekkend ‘TOP-routenetwerk’ met TOP's volgens de herkenbare inrichting. Een TOP is een 'knooppunt' waar diverse bewegwijzerde en onbewegwijzerde fiets- en wandelroutes samen komen. Een TOP is goed bereikbaar per auto en beschikt over voldoende parkeergelegenheid. In de nabije omgeving van een TOP wordt zo veel mogelijk verbinding gelegd met de lokale recreatieve ondernemers en horecagelegenheden. In 2014 zijn 10 nieuwe TOP's gerealiseerd met de herkenbare, uniforme inrichting. Voor 2015 zijn nog 10 nieuwe TOP's gepland. Hiermee zijn dan in heel Zuid-Holland overstappunten beschikbaar met informatie om te kunnen starten met een wandel-, fiets- of vaarroute.

Kaart 7. Prioritaire gebieden voor de kwaliteitsimpuls bestaande groengebieden

1.3.4 Kwaliteitsimpuls bestaande groengebieden

Eén van de prioriteiten van de Beleidsvisie Groen is een kwaliteitsimpuls voor bestaande groengebieden. De kwaliteitsimpuls moet leiden tot een toename van bezoekersaantallen, een hogere waardering door de bezoeker en/of meer biodiversiteit. Als bijdrage in de uitvoeringskosten is voor de periode 2014-2017 een bedrag van € 10 miljoen gereserveerd.

Na overleg met diverse betrokken partijen heeft de provincie eind 2013 een handreiking opgesteld om de kwaliteit van de bestaande groengebieden op een hoger niveau te brengen. In het voorjaar van 2014 zijn bijeenkomsten met de terreinbeheerders georganiseerd om projectvoorstellen te inventariseren. Per 1 juli 2014 is een subsidieparagraaf toegevoegd aan de Uitvoeringsregeling Groen op basis waarvan terreinbeheerders een provinciale

bijdrage kunnen aanvragen van 50% voor kwaliteitsverhogende maatregelen in hun groengebieden. Zo kunnen zij daadwerkelijk hun plannen uitvoeren om groengebieden een impuls te geven. Deze nieuwe subsidieregeling blijkt in een behoefte te voorzien. De reacties zijn enthousiast en in de eerste openstellingsperiode (1 juli - 1 oktober 2014) zijn al veel subsidievragen ingediend. Maar het organiseren van de gevraagde cofinanciering vraagt wel veel voorbereiding en interne besluitvormingsprocessen aan de kant van de terreinbeheerder. Dat moet op gang komen en daarom wordt in 2015 een stijgende lijn verwacht in het aantal aanvragen.

1.3.5 Duurzame en innovatieve landbouw in het landelijk gebied

In 2013 is als uitwerking van de Beleidsvisie Groen het Stimuleringskader voor Innovaties in de Grondgebonden Landbouw van Zuid-Holland vastgesteld en is gestart met de uitvoering. Een belangrijk doel bij het kader is de omgang met bodem en water door de landbouwsector. Dit doel wordt vanaf 2015 ondersteund door de nieuwe POP3-regeling, waarvoor de kaders in 2014 zijn bepaald. Door de Europese middelen van POP3 te combineren met het doel van duurzame en innovatieve landbouw wordt de uitvoering extra gestimuleerd.

Het stimuleringskader richt zich op twee aspecten:

1. Duurzame kringlopen in het veenweidegebied
2. Korte voedselketens (stad-landrelaties)

1. Duurzame kringlopen

Op basis van het Stimuleringskader voor Innovatie in de Grondgebonden Landbouw zijn projecten gestart die bijdragen aan een hoogwaardige voedselproductie en meer kansen bieden voor regionale markten. Een belangrijke rol bij de ontwikkeling en het delen van kennis is weggelegd voor het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) dat hiervoor in 2014 een innovatieprogramma veenweidelandbouw heeft opgesteld en door de provincie wordt ondersteund. Het programma omvat de volgende vier thema's:

- Sturen met water: een nieuw principe voor waterbeheer
- Aquatische landbouw: water als productiemiddel in de Veenweiden
- Veenweiden beweiden: het nieuwe veenweidebedrijf
- Hoogwaardige biomassa productie en verwerking

Integraal onderdeel bij alle thema's is programma-sturing, kennisdeling en communicatie. In dit innovatieprogramma zoeken agrarisch ondernemers en andere partijen samen naar systeeminnovaties om duurzaamheid in de veenweidelandbouw te versterken.

In 2015 voert het VIC dit innovatieprogramma veenweidelandbouw uit in directe samenwerking met en door bijdragen van netwerkpartners zoals agrariërs, onderwijs- en kennisinstellingen, adviesbureaus en anderen. Nieuwe praktijkpilots en innovaties komen daarbij door kennisont-

wikkeling en kennisdeling ten goede aan de belanghebbenden in de veenweidelandbouw.

2. Kortere voedselketens

De provincie stimuleert ook systeeminnovaties die de afzetmogelijkheden van landbouwproducten in en rond de stad vergroten. Innovaties in de gehele keten van klant tot producent, dat is de ambitie. Dit is kansrijk vanuit de vraag naar hoogwaardige voedselproducten en vanuit initiatieven van agrarisch ondernemers. In korte ketens tussen consument en producent ontstaan de beste kansen voor regionale markten. Een groot innovatietraject wordt gesubsidieerd om barrières in het huidige systeem van al bestaande regionale voedselketens op te heffen zodat ze de verbinding met meer reguliere voedselketens kunnen aangaan. Ook wordt een initiatief in het Groene Hart gesubsidieerd om een ondernemers- en publieksvriendelijk centrum voor streekproducten met proefkeuken en laboratorium te ontwikkelen. De provincie werkt samen met de Food Council Rotterdam om de korte voedselketens in de aangrenzende landschappen rond die stad te versterken. In 2015 wordt verder gebouwd aan innovaties met sterkere netwerken rondom de genoemde initiatieven en ook met nieuwe partijen.

Veenweiden Innovatiecentrum (VIC)

Grondgebonden landbouw is een belangrijke drager van het unieke cultuurlandschap in de veenweiden. Een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw is gewenst, maar de veenweidegebieden zijn ook kwetsbaar. Veel ontwikkelingen zijn gaande en daarmee samenhangende vragen die in het westelijk gebied samenkomen. Dit vraagt om een integrale aanpak van de problematiek en een gezamenlijk zoeken naar oplossingsrichtingen.

Jos Verhoeven, lid programmaraad VIC en emeritus hoogleraar bij de groep Ecologie en Biodiversiteit van de Universiteit Utrecht: "Het mooie aan het werk van het VIC is haar rol als promotor van duurzame en economische gezonde landbouw en natuur in het veenweidegebied. De kracht van het VIC is dat zij mede door de band met de proefboerderij geworteld is in de agrarische sector, maar tegelijkertijd als onafhankelijke organisatie opereert. Ook de rol van het innovatiecentrum om groepen te ontvangen en innovaties te introduceren is waardevol."

Stikstofreductie in de landbouw

We verwachten in 2015 een subsidieaanvraag voor een programma stikstofreductie in de landbouw vanuit LTO-noord (gezamenlijke aanvraag vanuit de drie provinciale LTO voorzitters van ZH, NH en Utrecht). Aanleiding voor dit programma is de uitkomst van het proces rond het beheerplan N2000 Nieuwkoopse Plassen. Door de LTO wordt in samenwerking met het VIC en de WUR een voorstel gemaakt voor een Proeftuin Veenweiden N2000. Doel van de proeftuin is om met en door de boeren (stikstof)innovaties te ontwikkelen en toe te passen in de praktijk van het landbouwbedrijf. Deze innovaties gaan specifiek in op de veenweidebodem en gaan verder dan de landelijke afspraken tussen rijk en sector over stikstof. Samen met de andere twee veenweideprovincies in de Randstad en het Rijk bekijken we momenteel de voorstellen en bespreken we met LTO Noord de noodzakelijke aanscherpingen. Accent van dit 3-jarig programma ligt op het verminderen van fosfaat- en stikstofverliezen en het duurzaam maken van het bodembegebruik en de waterhuishouding gericht op de instandhoudingsdoelstelling van de N2000 doelen. Dit programma levert daarmee een bijdrage aan de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Voor de financiering van dit programma draagt de sector zelf bij en zal zij ook een aanvraag bij het ministerie van EZ en de twee andere provincies doen. Verwachte bijdrage vanuit het UPG is tussen de € 600.000 en € 1,2 miljoen.

Agrarische structuurversterking

Een andere manier waarop de provincie agrarisch ondernemerschap bevordert is via de Uitvoeringsregeling Groen, onderdeel agrarische structuurversterking. Ook in 2015 stellen GS subsidiemiddelen beschikbaar voor de versterking van de bedrijfsstructuur, vooral door het uitvoeren van kavelruilen. Een verbeterde kavelstructuur kan bijdragen aan duurzaamheid op een bedrijf, weidegang, verkeersveiligheid e.d. Een kavelruil wordt bij voorkeur uitgevoerd waar ook andere doelen kunnen worden gerealiseerd, bijvoorbeeld in gebiedsprocessen zoals Krimpenerwaard en Alblasserwaard.

1.3.6 Groenparticipatie

Inwoners van Zuid-Holland die in het groen aan de slag zijn of willen gaan, kunnen via de Groene Motor ondersteuning krijgen. De Groene Motor biedt een platform van waaruit ingespeeld kan worden op de initiatieven die bewoners zelf

De Stad Uit is de Rotterdamse vertaling van het Groen Doet Goed programma. Het laat kinderen weer spelen in de natuur. Op een steenworp afstand van de stad kun je vloten bouwen, schapen aaien, appels plukken en vogels spotten!

Op 18 september jl. gaf wethouder Joost Eerdmans (Buitenruimte) het startsein voor de eerste excursie van het project De Stad Uit bij OBS Daltonschool De Margriet. Leerlingen van de school mochten de wethouder interviewen.

Joost Eerdmans: "Vertel je ouders over De Stad Uit, we willen dat jullie veel vaker de natuur in gaan!"

ondernemen om het groen in hun omgeving te verbeteren. Ook biedt het de traditionele ondersteuning in de vorm van verzekeringen, gereedschappen, cursussen en informatie.

De provincie Zuid-Holland werkt in het platform samen met diverse organisaties: Veelzijdig Boerenland, Dunea, IVN instituut voor natuureducatie en duurzaamheid, Hollands Particulier Grondbezit, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Natuur en Milieu Federatie Zuid-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland en Zuid-Hollands Landschap. De Groene Motor is voor de jaren 2014-2015 ondergebracht bij Landschap en Erfgoed Zuid-Holland. In de eerste helft van 2015 moet duidelijk worden hoe de ondersteuning vanaf volgend jaar gecontinueerd wordt. Er lopen op dit moment verschillende projecten waarin de inwoners van Zuid-Holland aan de slag zijn gegaan met Groen:

Wethouder gemeente Rotterdam, Joost Eerdmans, geeft startsein voor excursies naar het Rotterdams platteland. Foto: Ferdy Coleman

Groen doet Goed

Tien gemeenten in de provincie Zuid-Holland zijn samen met partners projecten gestart binnen hun gemeente om kinderen het groen in te krijgen. Zo waren in Den Haag twee meisjes, Cynthia en Ouafa die door het programma Groen doet Goed hun droom konden verwezenlijken. Ze wilden samen met hun klasgenoten het groen in. Inmiddels zijn ze naar de duinen, het strand en de Biesbosch geweest.

Bewegen in het Groen

De relatie tussen bewegen, groen en gezondheid is wetenschappelijk vele malen aangetoond. Maar nodigt het groen in Zuid-Holland voldoende uit om te bewegen? En hoe kunnen organisaties meer samenwerken om nog meer mensen op actieve wijze van het groen te laten genieten? In een drietal projecten, in Leiden, Den Haag en Zwijndrecht wordt binnen het programma Bewegen in het Groen samen met gebruikers en andere belanghebbenden gewerkt aan meer sport en beweging in het groen.

1.3.7 Verbinding Groen en Erfgoedlijnen

Het provinciale Erfgoedbeleid richt zich met name op de verschillende verbindingen, Erfgoedlijnen, verbeteren en toegankelijker maken van ons erfgoed. De partijen die daaraan werken via de zogenaamde Erfgoedtafels signaleren veel kansen voor het verbinden van erfgoed, recreatie en groen. Daar waar ook de doelen van de Beleidsvisie Groen gediend worden leidt dit tot projecten, zoals op de landgoederen, aan de trekvaarten en tot een

gebundelde inzet in investeringsprogramma Waterdriehoek.

1.3.8 Pilots: Leren door Doen

Vanaf 2012 is gewerkt aan de uitvoering van pilots gericht op innovatieve realisatie- en beheermodellen. Het initiatief lag bij externe partners, zoals overheden, bedrijven en burgers, die met ondersteuning van de provincie concrete projecten hebben opgezet. Het uitgangspunt bij de projecten is het opdoen van nieuwe kennis en deze te verspreiden. Dit is het principe van 'Leren door Doen'. De pilots zijn gericht op de drie verschillende doelen: groenbeleving, biodiversiteit en agrarisch ondernemerschap. Kern van de aanpak bij de pilots is dat het initiatief van een externe partij komt en dat netwerksturing de basis vormt bij de samenwerking. De verschillende partijen die deelnemen zijn onder andere: Bewonersinitiatief Wollefooppengroen&Co, Staatsbosbeheer, Stadsboeren, ANWB, Heineken, Natuurcoöperatie Krimpenerwaard, regio Hoeksche Waard, regio Holland Rijnland en Federatie Broekpolder. De provincie faciliteert deze partijen door de inzet van pilotbegeleiders om zo het netwerk te ondersteunen en de praktijkuitvoering te begeleiden. Inhoudelijk richten de pilots zich op: ondernemen in het groen, groene verdienmodellen, vrijwilligerswerk (groenparticipatie), duurzame gebieds-exploitatie, innovatieve beheermodellen, natuurontwikkeling en -beheer door agrarische bedrijven en gebiedsfonds. Deze thema's en activiteiten komen terug in de Kennisagenda Leren door Doen:

Kennisthema's	Activiteiten	Betrokken pilots
Innovatieve Beheermodellen: Duurzame Gebiedsexploitatie Groen Parkmanagement Nieuwe vormen van aanbesteden	B.v. kennismarkt over innovatie beheermodellen, kennisbijeenkomsten, symposia	Stadsboeren / Buytenhout Federatie Broekpolder; Oranjeboenen, 4 proefprojecten Beheermodellen Natuurinrichting Bergambacht-West, Natuurcoöperatie Krimpenerwaard
Groene Verdienmodellen	B.v. workshops kennisbijeenkomsten symposia	Oranjeboenen Stadsboeren / Buytenhout Federatie Broekpolder
Ondernemersinitiatieven: Ondernemen met Recreatie en Natuur	B.v. netwerkbijeenkomsten	Vrijtijdslandschappen op particuliere grond; Oranjeboenen Natuurcoöperatie Krimpenerwaard Mijn Groen Ons Groen
Gebiedsfonds / Streekfondsen	B.v. kennismarkten, workshops	Groenfonds Regio Rotterdam Groenfonds Regio Holland-Rijnland
Groenparticipatie: Ondernemers- én Burgerinitiatieven	Uitwisseling door directe contacten, kennismarkten	Wollefooppengroen&Co Federatie Broekpolder

Federatie Broekpolder

Het burgerinitiatief Federatie Broekpolder zet zich in om van de Broekpolder in Vlaardingen een hoogwaardig natuur- en recreatiegebied te maken. De Federatie werkt hierbij samen met de gemeente Vlaardingen, burgers, bedrijven en instellingen in en rond de Broekpolder. De Federatie heeft al mooie resultaten geboekt, zoals de inrichting van het kinderspeelbos 'Klauterwoud' en natuurgebied 'De Ruigte'.

Op termijn verschuift de opgave voor de Federatie van planvorming en zorgen voor draagvlak naar inrichting, beheer en exploitatie. Daarvoor zoekt zij naar een nieuwe organisatievorm en nieuwe verdienmodellen. In de pilot PPMS Broekpolder onderzoekt de Federatie samen met de gemeente Vlaardingen en de provincie Zuid-Holland hoe een dergelijke Publiek Private Maatschappelijke Samenwerking (PPMS) vorm kan krijgen en hoe deze in financieel opzicht zoveel mogelijk zelfstandig kan opereren.

Yvonne Batenburg, voorzitter van de Federatie Broekpolder: "Ik ben steeds weer verrast hoe de provincie actief en creatief met ons initiatief meedenkt en probeert om oplossingen te vinden voor bijvoorbeeld de cofinancierings-problematiek bij burgerparticipatie."

Eerste resultaten pilots

De pilotaanpak is succesvol. Dit blijkt uit de publiciteit rond een aantal pilots. Federatie Broekpolder is genomineerd voor de Award Beste Openbare Ruimte en de provincie heeft met de pilot PPMS Broekpolder deelgenomen aan de verkiezing van de Open Government Awards 2014.

In bijlage C staan alle lopende pilots (2013-2016) weergegeven. Verschillende pilots komen nu in de ontwikkel- en realisatiefase en een aantal pilots zitten al in de gebruiksfase zoals de Taka Tuka tuin van Wollefooppengroen&Co. De resultaten op een rij:

- De natuurinrichting van Bergambacht-West is gereed en de ervaringen, zoals efficiënter aanbesteden en werk-met-werk maken, worden toegepast in het gebiedsproces Krimpenerwaard.
- Bij de pilot Vrijetijdslandschappen Groene Hart West werken nu zeven private initiatiefnemers samen om een breed pakket van publieke voorzieningen aan te leggen. Daarvoor gaan zij een businesscase opstellen.
- Bij Oranjebonnen is de samenwerking tussen de ondernemer, burgers en gemeente gestart.
- In de regio Holland Rijnland is het besluit genomen om een Gebiedsfonds op te richten en wordt nu gewerkt aan de oprichting en worden bestuursleden gezocht.

Inzending fotowedstrijd over de Broekpolder (www.federatiebroekpolder.nl)

- In 2014 is voor een tweetal nieuwe pilots de initiatieffase gestart met het gezamenlijk opstellen van een samenwerkingsovereenkomst of een subsidieaanvraag: Verdienmodellen Nationaal Park Biesbosch en Proeftuin Hoeksche Waard.

Bij bijna alle pilots is er een nieuw en breder netwerk ontstaan van samenwerkende partners. De opgedane kennis en ervaringen zijn op verschillende wijzen al gedeeld zoals het succesvolle minisymposium “Samen waarde creëren” van de pilot Stadsboeren, een lunchlezing over burgerparticipatie, een workshops in pilotverband en de deelname aan de PAL-lezing over Groene verdienenmodellen.

Proefprojecten Beheermodellen

In het Plan van Aanpak (GS besluit, maart 2013) is besloten om de proefprojecten Beheermodellen ook te financieren uit het budget van de pilots voor innovatieve realisatie- en beheermodellen. Het doel van de vernieuwing in beheer is om een meer integrale benadering van groen te bereiken. Daarnaast is het doel om meer verantwoordelijkheid te leggen bij burgers en bedrijven, meer in te spelen op ondernemerschap en de verdien capaciteit van natuur en recreatie te vergroten door meer marktwerking en cofinanciering. Ook deze pilots werken vanuit het principe Leren door Doen. In de tabel staan de lopende pilotprojecten rond beheer genoemd:

In 2014 is een tussentijdse evaluatie gehouden naar zeven innovatieve beheermodellen:

- Beheer door een gebiedsorganisatie bij Buytenhout / Stadsboeren Biesland
- Combineren van natuuropgaven met andere opgaven en andere financieringswijze bij Landgoederen Horst en Voorde
- Verkennen van de mogelijkheid om de exploitatie van Bentwoud (deels) uit te besteden via concessies
- Gezamenlijke aanpak van ontwerp, inrichting, beheer en exploitatie leidend tot goedkopere inrichting en efficiënter beheer
- Natuurbeheer door agrariërs in de Krimpenerwaard
- Groen/blauw gebiedsfonds van het samenwerkingsverband Holland Rijnland
- Aanbesteding groenbeheer van provinciaal recreatiegebied Noord-Aa.

Deze eerste resultaten laten zien dat de innovatieve beheermodellen allemaal leiden of hebben geleid tot meer betrokkenheid en samenwerking. De besparing op de beheerkosten is het grootst bij het op de markt zetten van combinaties van beheer, waarbij ook grond wordt overgedragen. Deze experimenten zitten nog in een beginfase, maar het lijkt erop dat het beheer efficiënter kan worden georganiseerd en dit zorgt voor meer inkomsten. Ook kunnen bij aanbesteding van beheer voorwaarden gesteld worden voor de samenwerking met omgevingspartijen.

Pilotnaam	Wat levert de pilot op? Bijdrage aan de doelen van de Beleidsvisie Groen	Initiatief-nemer(s)	Partners	Status pilot
Stadsboeren/ Buytenhout	Groenbeleving, biodiversiteit en (agrarisch) ondernemerschap	Stadsboeren en Staatsbos-beheer	Gemeenten Delft, Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer, Vrienden van Biesland, gebruikersgroep	Ontwikkeling
Landgoederen Duiven- voorde/Horsten/ Twickel	Groenbeleving, biodiversiteit en (agrarisch) ondernemerschap	Provincie	Landgoedeigenaren Horst en Voorde, Hoogheemraadschap van Rijnland	Ontwikkeling
Bentwoud	Groenbeleving. (agrarisch) ondernemerschap	Provincie	Staatsbosbeheer, ondernemers	Ontwikkeling
Groene DBMF EHS Langeveld	Biodiversiteit en (agrarisch) ondernemerschap	Provincie	Zuid-Hollands Landschap	Ontwikkeling

In 2015 wordt een aantal pilots voortgezet en afgerond. Voorts wordt de slag gemaakt naar de praktijktoepassing van de opgedane kennis en wordt deze opgedane kennis actief verspreid via de Kennisagenda Leren door Doen.

1.3.9 Samenwerking Groene Cirkels

Een samenwerking die hier apart wordt genoemd, zijn de Groene Cirkels. Op 7 februari 2013 hebben de provincie Zuid-Holland, Heineken Nederland en Alterra Wageningen UR het convenant voor het samenwerkingsverband “Groene Cirkels” getekend. De doelstelling van deze samenwerking is: *“Een klimaatneutrale HEINEKEN brouwerij, een duurzame economie én een aangename leefomgeving in de regio Zoeterwoude. Dat zijn de ambities waarvoor Groene Cirkels zich inzet. Dat doet zij door de natuur als uitgangspunt te nemen en programma's te realiseren rond de onderwerpen energie, water, grondstoffen, mobiliteit en leefomgeving.”*

Om de missie te realiseren hebben de partners een vijftal thema's benoemd. Op deze thema's willen zij zelfsturende dynamische groepen in het leven roepen; zogenaamde “Groene Cirkels”, waarbij belanghebbende partijen (agrariërs, natuur- en waterbeheerders, grondeigenaren, burgers, bedrijven, NGO's en regionale overheden) kunnen

aanhaken en waarbinnen wordt gezocht naar logische verbindingen tussen de bedrijfsvoering van Heineken en het landschap van Zuid-Holland. De thema's zijn:

- Stimuleren van duurzame energie en reductie van broeikasgasemissies
- Verzekeren van voldoende en goed water
- Sluiten van grondstofkringlopen
- Verduurzamen mobiliteit en logistiek
- Verbeteren van de leefomgeving en versterken van biodiversiteit.

De samenwerking in het programma Groene Cirkels draagt in hoge mate bij aan de doelen van de Beleidsvisie Groen en kan leiden tot nieuwe overeenkomsten, subsidieaanvragen en aanvragen voor pilots. Dit laatste is al het geval bij de pilot Bijenlandschap die in 2015 start en zich richt op de biodiversiteit van het landschap. Bij de pilot werken de provincie Zuid-Holland, Wageningen University Alterra en Heineken samen door het realiseren van een bijenvriendelijk beheer en inrichting op basis van ecoprofielen die door de stichting EIS en Alterra zijn opgesteld. De provincie reserveert binnen het UPG voor de periode 2015-2016 een bedrag van maximaal € 700.000 als cofinanciering voor projecten die bijdragen aan de provinciale doelen.

Cartoon: JAM Visueel denken

2 Uitvoeringsprogramma Groen 2015

In het vorige hoofdstuk gingen we in op beleidsontwikkelingen die van belang zijn voor het Uitvoeringsprogramma Groen. Daarnaast noemden we de prioriteiten bij het uitvoeren van het beleid en een aantal accenten waar we op ons richten in de programmering. In dit hoofdstuk gaat het om de programmering zelf: in welke groentaken gaat de provincie Zuid-Holland in 2015 concreet investeren. Daarbij kijken we ook vooruit naar 2016.

Na een inleiding in paragraaf 2.1 bespreken we in paragraaf 2.2 de programmering per deelgebied. We geven telkens het ontwikkelperspectief aan voor de periode 2014-2016 en voor welke projecten de provincie in 2015 cofinanciering inzet.

2.1 Inleiding

In hoofdstuk 1 hebben we de strategie bij het Uitvoeringsprogramma Groen uitvoerig besproken (paragraaf 1.2). We kiezen voor een strategie met gebiedsgerichte aanpak waarin de eigen verantwoordelijkheid en betrokkenheid van onze partners een centrale plaats krijgt. Dit betekent dat we zoeken naar netwerkpartners in de gebieden en naar gemeenschappelijke doelen van publieke en private partijen om deze in samenwerking te realiseren. In de realisatiefase leggen wij de verantwoordelijkheid voor de uitvoering zoveel mogelijk bij betrokken partijen in de gebieden. Bij sommige opgaven, zoals natuur, fungeert de provincie als opdrachtgever en bepalen wij vooraf de kaders en doelen. Bij andere opgaven formuleren de regionale partners de ambities en treedt de provincie op als cofinancier van die maatregelen die ook bijdragen aan de realisatie van provinciale doelen. Het resultaat is samenhangende programma's, waarin doelen van partijen op het gebied van natuur en landschap, recreatie, waterbeheer, erfgoed, landbouw, economie en infrastructuur zo veel mogelijk met elkaar worden gecombineerd.

Gebiedsafspraken

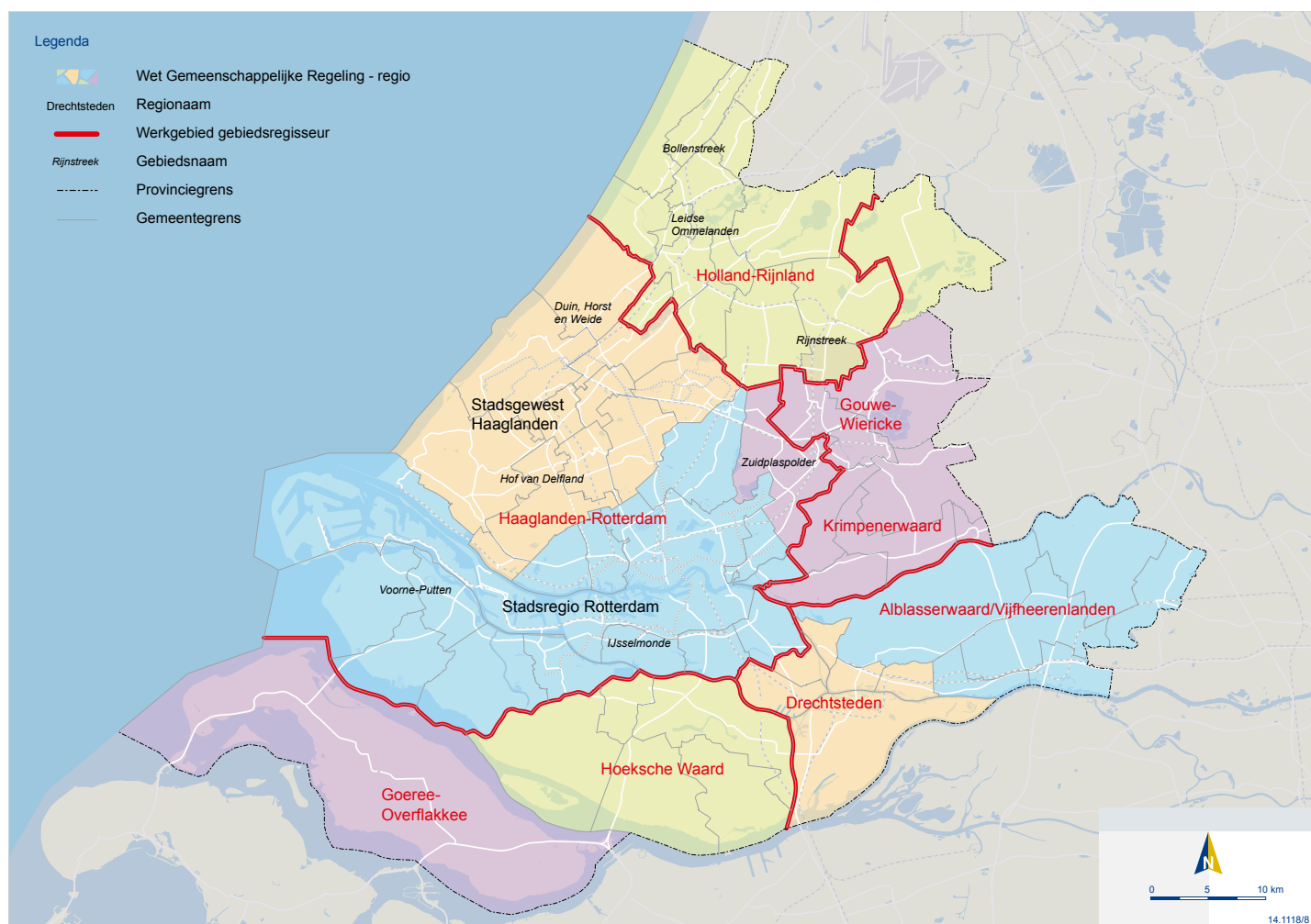
In een integrale gebiedsafpraak worden de inhoud en de rolverdeling van een meerjarig programma vastgelegd tussen gebiedspartijen en provincie. Een gebiedsafpraak ontstaat als onderdelen van een dergelijk programma kunnen worden uitgevoerd als integraal project. Deze afspraken worden opgenomen in het UPG. Een gebiedsafpraak schept de mogelijkheid een subsidie aan te vragen voor het betreffende project, mits aan een aantal criteria wordt voldaan.

Criteria voor een 'integrale gebiedsafpraak':

- De gebiedsafpraak is tot stand gekomen door overleg tussen provincie en partners en de intentie om de afspraak uit te voeren is door de deelnemende partijen bevestigd.
- De gebiedsafpraak is voortgekomen door de samenwerking van tenminste twee partijen, de provincie niet meegerekend.
- De gebiedsafpraak draagt bij aan de realisatie van provinciale groendoelen.
- Provinciale cofinanciering voor de kosten van de uitvoering van de gebiedsafpraak, is maximaal 50 procent.
- De genoemde activiteiten in de gebiedsafpraak kunnen in 2015 van start gaan. De gebiedsafpraak heeft bovenlokale impact.
- De provinciale bijdrage is gelegitimeerd door de bijdrage aan doelbereik (kosteneffectief).
- Beheer is duurzaam geregeld door andere partij(en) dan de provincie

In Uitvoeringsprogramma Groen 2014 zijn de gebiedsafspraken opgenomen (GS 11 februari 2014). In aanvulling daarop hebben GS op 8 juli 2014 aanvullende gebiedsafspraken vastgesteld die passen binnen het budget 2014. In bijlage D zijn deze gebiedsafspraken opgenomen.'

Kaart 8. Indeling vijf deelgebieden

Naast de integrale gebiedsafspraken kunnen de gebiedspartners in 2015 ook subsidie aanvragen voor ‘sectorale’ projecten, zoals voor fietsen en wandelen, recreatietoervaart, ecologische verbindingen, landbouw, landschap, kwaliteitsverbetering groengebieden en groenparticipatie. Daarbij streven we altijd naar zo veel mogelijk samenhang met de integrale projecten en tussen de projecten onderling.

Voor het Uitvoeringsprogramma Groen is de provincie onderverdeeld in de volgende vijf deelgebieden die elk een eigen (ambtelijke) gebiedsregisseur hebben:

- Holland-Rijnland, exclusief Nieuwkoopse Plassen (paragraaf 2.2.1);
- Haaglanden en Stadsregio Rotterdam, inclusief Zuidplaspolder (paragraaf 2.2.2);
- Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard (paragraaf 2.2.3);
- Drechtsteden en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden) (paragraaf 2.2.4);

- Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee (paragraaf 2.2.5).

Op de bijgaande kaart staat deze indeling weergegeven. Het volgt grotendeels de begrenzing van de WGR-regio's (Wet Gemeenschappelijke Regelingen) waarbinnen gemeenten met elkaar samenwerken. Vanwege inhoudelijke samenhang zijn een aantal gemeenten ondergebracht bij een andere regio.

2.2 De programmering per deelgebied

Elk deelgebied bestaat uit verschillende samenhangende gebieden (regio's). In deze paragraaf wordt per gebied steeds het ontwikkelingsperspectief voor 2014-2016 aangegeven. Vervolgens wordt kort ingegaan op de resultaten in 2014. Deze geven aan wat er al bereikt is in een gebied en geven ook een stuk achtergrond voor de nieuwe gebiedsafspraken. Daarna beschrijven we welke cofinanciering

ring de provincie in 2015 inzet binnen de nieuwe gebiedsafspraken. Ook wordt aangegeven welke afspraken nog in voorbereiding zijn. Op de bijgaande kaarten staan per deelgebied alle genoemde projecten die in uitvoering zijn of in de programmering zijn opgenomen.

2.2.1 Holland-Rijnland

De belangrijkste uitdaging voor de regio Holland-Rijnland is om de steden beter functioneel te verbinden met de omliggende landschappen. Daarbij heeft de provincie de volgende prioriteiten:

- verbeteren van het recreatief routenetwerk;
- een kwaliteitsimpuls voor recreatiegebieden en het landschap rond het stedelijk netwerk;
- een gezonde basis van de grondgebonden landbouw;
- afronding EHS-projecten.

Deze prioriteiten hebben de provincie en de gemeenten van Holland-Rijnland uitgewerkt in een gezamenlijke visie onder de naam ‘Tuin van Holland’ die in 2014 is vastgesteld. Die visie beschrijft hoe stad en land van oudsher een sterke relatie met elkaar hadden, vooral gericht op de landbouw. Dit beeld kan model staan voor de toekomst van het gebied, waarin het ommeland ruimte biedt aan stedelingen om te recreëren en streekeigen producten levert aan de stad. De regio wil daarbij een groenblauw netwerk ontwikkelen dat stad en land met elkaar verbindt.

Holland-Rijnland is een regio waarin verschillende clusters van gemeenten het initiatief nemen bij het ontwikkelen van hun regio. De gemeente Leiden heeft met omliggende gemeenten een fors meerjarig programma Samen voor Groen Leidse Ommelanden opgesteld en ingediend bij de provincie. De Bollenstreek volgt in 2015 met een breed gebiedsprogramma. De Rijn- en Veenstreek (omgeving Alphen aan den Rijn) is eveneens bezig met een nieuw Landschapsontwikkelingsplan wat in 2015 of 2016 kan leiden tot nieuwe projecten. Private partijen zijn op verschillende schaalniveaus actief. De samenwerking van provincie, Heineken en Alterra (Groene Cirkels, paragraaf 1.3.9) is een voorbeeld van actieve betrokkenheid op het regionale schaalniveau. Via het project Bijenland-schap legt dit consortium nu ook contacten met allerlei lokale partijen die in staat zijn om de biodiversiteit van lokale groengebieden en het tussenliggende landschap een impuls te geven. Holland-Rijnland is daarmee een regio waar de

provincie voldoende gesprekspartners vindt om haar ambities te delen.

Samenhangende gebieden

Holland-Rijnland kan worden onderverdeeld in vier samenhangende gebieden die we hierna afzonderlijk bespreken:

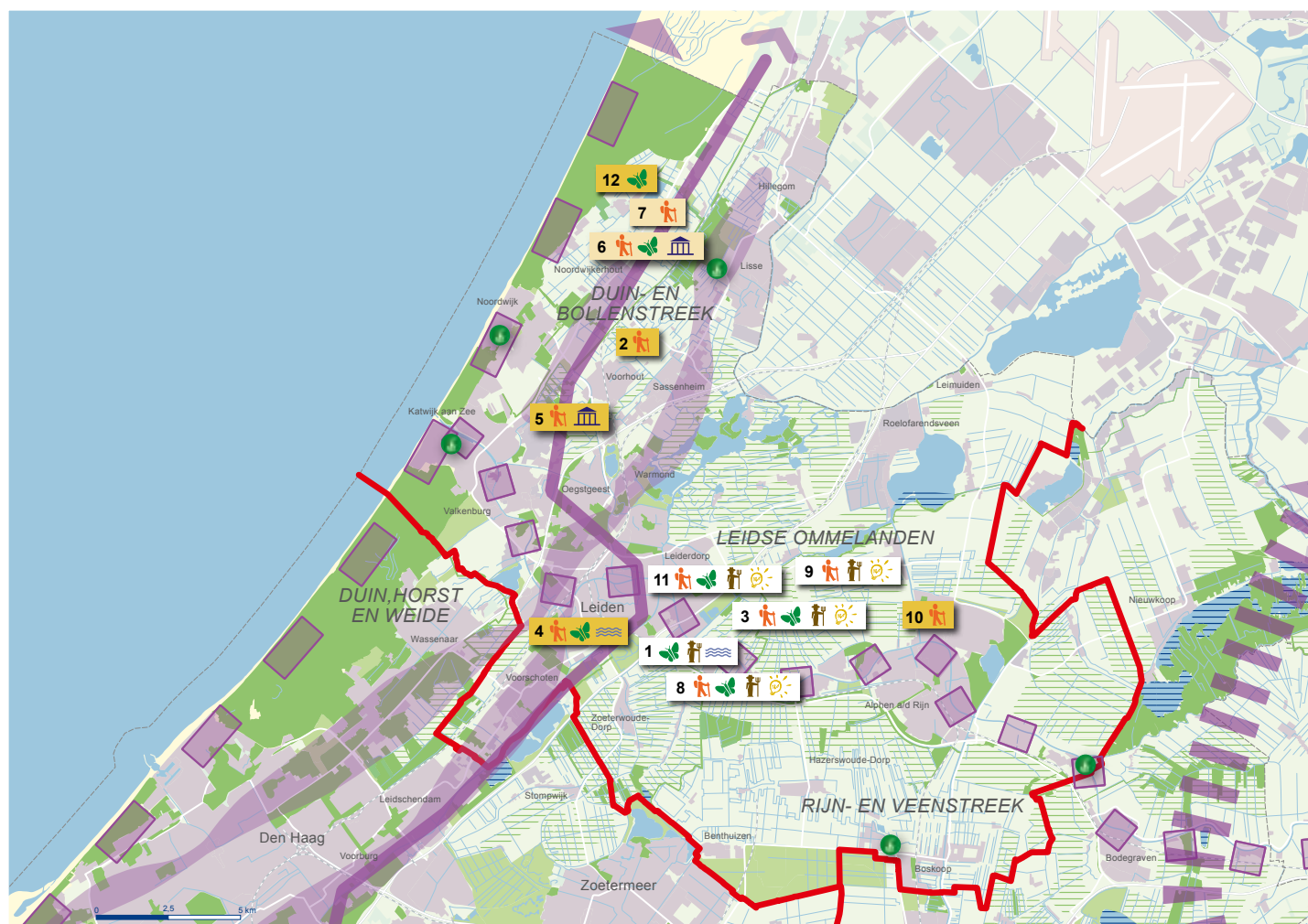
1. Leidse Ommelanden;
2. Duin- en Bollenstreek;
3. Rijn- en Veenstreek;
4. Bentwoud.

1. Leidse Ommelanden

In dit gebied werken de gemeenten rond Leiden, de provincie en agrarische natuurvereniging Groene Klaver samen aan het programma Samen voor Groen Leidse Ommelanden (looptijd 2014-2020). Daartoe zijn partijen op 14 juli 2014 een intentieovereenkomst en in november 2014 een samenwerkingsovereenkomst aangegaan. Deze samenwerking richt zich op de ontwikkeling van een samenhangend groenblauw recreatief netwerk volgens het rond Leiden ontwikkelde ‘spinnenweb-model’. Dit model staat op bladzijde 25 weergegeven en onderscheidt de groenstructuur in Leiden in een binnen- en een buitenring. De binnenring is een aaneengesloten park waar groenblauwe routes vertrekken naar omliggende groene recreatieve gebieden. De buitenste ring is de huidige stadsrand van Leiden waar groene recreatieve verbindingen met ommetjes en fietsroutes van en naar de stad ontstaan.

Bij de inrichting van de verschillende recreatiegebieden wordt rekening gehouden met de uitkomsten en wensen van de gebruikers, zoals beschreven in de provinciale leefstijlenatlas van het project ‘Mijn Groen Ons Groen’. Het laatste project is onderdeel van een Europees project waarin de natuur als dienstverlener centraal staat en de wensen van burgers over groen vertrekpunt zijn voor groenontwikkeling. Op deze wijze kan het programma iedere leefstijl en bevolkingsgroep bedienen door te voldoen aan hun specifieke wensen en wordt voorkomen dat te eenzijdige gebieden ontstaan. Bij de inrichting wordt tevens aangesloten bij het project “Groene Cirkels” (paragraaf 1.3.9).

Kaart 9. Deelgebied Holland-Rijnland

Projecten

- 1 Ondernemen met ecosysteemdiensten Heineken
- 2 Wandelknooppuntensysteem Duin- en Bollenstreek
- 3 Gebiedsfonds Holland-Rijnland groenblauwe diensten
- 4 Programma Leidse Ommelanden
- 5 Varen in de Duin- en Bollenstreek
- 6 Programma Bollenstreek
- 7 Kwaliteitsverbetering Oosterduinsemeer
- 8 Pilot Heineken
- 9 Pilot vrijetijdslandschappen
- 10 Wandelroutenetwerk Rijn- en Veenstreek
- 11 MijnGroenOnsGroen
- 12 EHS Langeveld

Natuur- of recreatiegebied

Weidevogelgebied

Waternatuur

Erfgoedlijnen

Nieuwe TOP's

Fase

In uitvoering

In programmering 2015

In verkenning

Pilot

Thema

Groenbeleving

Biodiversiteit

Agrarisch ondernemerschap

Erfgoed

Wateropgave

Dit programma omvat meerdere projecten, zoals een kwaliteitsimpuls voor stad-landverbindingen, de inrichting en kwaliteitsverbetering van groengebieden in de stads- of dorpsrand en de aanleg en verbetering van fiets-, wandel- en vaarroutes in het buitengebied. In samenhang met de kwaliteitsverbetering is de overdracht van vijf provinciale recreatiegebieden naar de gemeente onderdeel van dit programma. De gebiedsafspraken is meerjarig van aard (2015-2020) en omvat het Uitvoeringsprogramma Leidse Ommelanden 2014-2020 (hierna: Uitvoeringsprogramma). Het programma richt zich op de realisatie van de drie provinciale beleidsdoelen: groenbeleving, biodiversiteit en landbouw.

2. Duin- en Bollenstreek

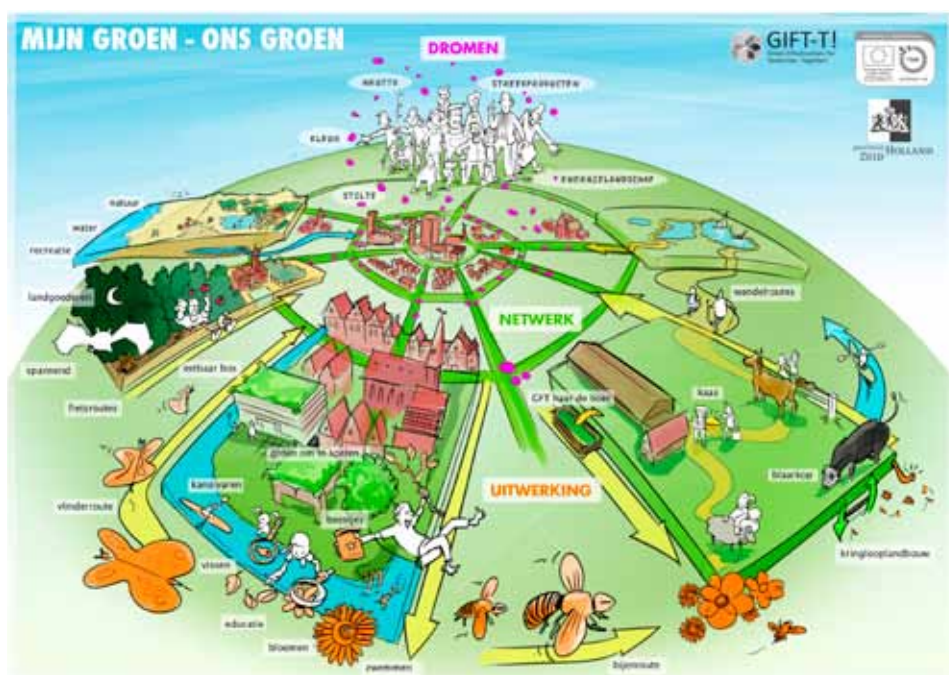
De gebiedsvisie ‘Tuin van Holland’ beschrijft de Duin- en Bollenstreek als een gebied met unieke en cultuurhistorische waardevolle kenmerken. Onder andere de landgoederen en de trekvaarten (Erfgoedlijnen) vormen een basis voor de groenbeleving van dit gebied.

Frank de Wit, wethouder gemeente Leiden:

"We werken vanuit een gedeelde visie en samenhangend programma die stad en land duurzaam aan elkaar verbinden. Vanuit een wederkerig belang gaan stad en land weer meer voorzien in elkaars behoeften. En dat geldt ook voor de organisatie van ons uitvoeringsprogramma! Daarin helpen we elkaar om ook de al langer geambieerde grotere recreatieve opgaven, zoals het rondje Kaag en het Ghoybos in beweging te krijgen. We maken samen de omme-landen en daarmee ook de stad Leiden aantrekkelijker voor onze bewoners en ook voor de toerist. Ik ben trots dat partijen elkaar in dit programma echt gevonden hebben! En dat we nu ook mede dankzij de flexibele en coöperatieve medewerking van de provincie uitvoering gaan geven aan een belangrijke regionale ambitie."

Foto Joost Bouwmeester

Het spinnenwebmodel (cartoon: JAM visueel denken)

Om de beleving van dit gebied te versterken is in 2014 een start gemaakt met de realisatie van een vaarverbinding vanuit Leiden langs de Haarlemmertrekvaart (Erfgoedlijn). Uiterlijk in 2015 zullen enkele aanlegplaatsen en attracties en ook de aansluiting op het sloepennetwerk zijn gerealiseerd.

In voorbereiding

Verder hebben de zes gemeenten in deze regio gezamenlijk een concept gebiedsprogramma Bollenstreek 2014-2018 opgesteld. Het doel van dit programma is het versterken van het regionale karakter van de Bollenstreek door projecten op het gebied van landschap, natuur, toerisme, recreatie en cultuurhistorie.

- **Gebiedsafspraak: Gebiedsprogramma Bollenstreek**
In 2015 zullen de gemeenten enkele groene verbindingzones ontwikkelen (onder andere langs de Haarlemmertrekvaart), de beleving van Natura2000-gebied Zuid-Kennemerland versterken (Noortvoort) en Hoftuin Hillegom een kwaliteitsimpuls geven (fase 1). Voor na 2015 liggen er ook al projecten op de plank: onder andere de groene verbindingzone Oud-Leeuwenhorst en het herstel van de Engelse tuin in Noordwijkerhout.
- **Gebiedsafspraak: Kwaliteitsimpuls recreatiegebied Oosterduinse Meer**
Zodra gemeente en provincie overeenstemming hebben bereikt over de (beheer) overdracht van de provinciale gronden rond het Oosterduinse Meer zal er in dit gebied geïnvesteerd worden in de waterkwaliteit, de infrastructuur voor wandelen, varen en fietsen, de toegang naar het meer vanuit de Haarlemmertrekvaart en natuurvriendelijke oevers.
- **EHS: Bollenenclave Langeveld**
Het gebied Langeveld betreft een voormalig bollengebied dat nu omgevormd wordt naar EHS. Naar verwachting zullen de gronden eind 2014 worden overgedragen aan de eindbeheerder.

3. Rijn- en Veenstreek

De Rijn- en Veenstreek is het gebied rond Alphen aan den Rijn. Voor dit gebied is in 2009 een Landschapsontwikkelingsplan opgesteld

dat in 2015 wordt herzien. De gebiedspartijen werken samen aan een fijnmazig wandelroute-netwerk, dat zich uiteindelijk kan ontwikkelen tot een wandelknooppuntensysteem.

In 2014 is een aantal maatregelen in gang gezet. Bloemrijke bermen zijn gerealiseerd langs fiets- en wandelpaden met het doel om het recreëren te veraangename en de biodiversiteit te vergroten.

Daarnaast is de aanvraag voor het routenetwerk in dit gebied in 2014 ingediend, zodat de uitvoering in het voorjaar van 2015 kan starten.

In voorbereiding

- **Landschapsontwikkelingsplan Rijn- en Veenstreek 2014-2018**
De gemeenten Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Kaag en Braassem zijn gestart met het opstellen van een nieuw Landschapsontwikkelingsplan Rijn- en Veenstreek voor de periode 2014-2018. Dit programma bevat een toekomstperspectief voor het landschap van de Rijn- en Veenstreek dat richting geeft aan de daarna op te stellen samenwerkingsagenda en projectenlijst. In het voorjaar van 2015 zal de samenwerkingsagenda gereed zijn.

4. Bentwoud

Tussen Zoetermeer, Alphen aan den Rijn en Waddinxveen realiseert de provincie samen met partners een recreatief bosgebied van 800 hectare. De provincie draagt bij aan de basis-kwaliteit voor de inrichting en het beheer van dit gebied. Aanvullend financiert de provincie de realisatie en het beheer van een voetgangersbrug over de provinciale weg N209 om twee delen van het Bentwoud beter met elkaar te

Bij **Transferium Zoeterwoude** is een prachtige verbinding tussen Groen en Economie gelegd. Aan de A4 is een plek gekomen waar recreanten kunnen eten (La Place), wandelen of fietsen (een TOP) en ook nog streekproducten kunnen kopen.

Gemma Breedijk, eigenaresse streekwinkel Boer en Goed, gevestigd bij het Transferium:
"Tegenwoordig komt bijna alle kaas die we in Nederland maken uit de fabriek. Maar alle kazen in onze winkel zijn ambachtelijk gemaakt op boerderijen in de buurt, met liefde en met passie. En dat is de echte kaas, waar we best heel trots op mogen zijn. Dus dat wil ik graag aan zoveel mogelijk mensen laten zien en laten proeven."

verbinden. De uitvoering ligt op schema en medio 2016 is de basisinrichting klaar.

Doorkijk

Vorig jaar heeft de provincie samen met gebiedspartners een kwaliteitsplan opgesteld om richting te geven aan de doorontwikkeling van het Bentwoud ná 2016. Met dit plan en de afspraken in de samenwerkingsovereenkomst zoekt de provincie naar mogelijkheden om het gebied duurzaam te beheren en te ontwikkelen. De provincie zorgt ervoor dat in 2015 de beheerorganisatie is ingericht en dat binnen het kader de marktinitiatieven de ruimte krijgen om hun rol te spelen in de doorontwikkeling en het beheer van het Bentwoud.

2.2.2 Haaglanden en Stadsregio Rotterdam

In deze subparagraaf kijken we naar het tweede deelgebied van het Uitvoeringsprogramma Groen: Haaglanden en de Stadsregio Rotterdam. Vanwege de betrokkenheid bij Rottemeren en de verstedelijkingsopgave behoort ook de gemeente Zuidplas tot dit deelgebied. In dit dichtbevolkte deel van de provincie zijn er vier speerpunten:

- het afronden van de projecten Recreatie om de Stad (RodS);
- de realisatie en verbetering van aantrekkelijke recreatieve netwerken;
- kwaliteitsimpuls voor bestaande recreatiegebieden;
- afronding van projecten voor de Ecologische Hoofdstructuur.

Samenhangende gebieden

De regio Haaglanden-Rotterdam kan worden onderverdeeld in zes samenhangende gebieden, die we in deze paragraaf afzonderlijk bespreken. Ook hier geven we per gebied eerst aan wat het ontwikkelingsperspectief is voor 2014-2016. Daarna beschrijven we aan welke projecten de provincie in 2015 concreet bijdraagt. Het gaat om de volgende gebieden:

1. Duin, Horst en Weide
2. Hof van Delfland
3. IJsselmonde
4. Voorne-Putten
5. Zuidplaspolder
6. Rivier (Nieuwe Waterweg/Nieuwe Maas)

In 2015 zal de governance wat betreft de rol van de provincie in het gebied wijzigen. Waar bij groenprojecten de provincie eerst betrokken was op projectniveau en tactisch niveau zal de provincie zich meer gaan richten op het programmaniveau en het strategische niveau. Op initiatief van partners zijn in 2014 overlegtafels (de zogenaamde 'landschapstafels') voor Hof van Delfland en IJsselmonde opgericht waaraan overheden, terreinbeheerders en maatschappelijke organisaties kunnen deelnemen. Voor Duin, Horst en Weide en Voorne-Putten-Rozenburg zijn al samenwerkingsverbanden aanwezig die zich verder ontwikkelen tot landschapstafels. Begin 2015 wil de provincie met de vier landschapstafels de contouren van de inhoudelijke agenda voor de groenopgaven na 2015 bepalen. De provincie zal bestuurlijk niet deelnemen aan de vier landschapstafels maar zal sturen via een regiegroep metropolaan groen waaraan vertegenwoordigers van de landschapstafels deelnemen.

Kasteel Duivenvoorde is één van de belangrijke bezienswaardigheden in Duin, Horst en Weide

1. Duin, Horst en Weide

Duin, Horst en Weide is het open gebied tussen Den Haag en Leiden. Het gebied is waardevol vanwege de natuurwaarden, de cultuurhistorie, de openheid en de rust op korte afstand van grote steden. Belangrijke speerpunten (tot 2016) van de samenwerkende gemeenten en provincie zijn: de toegankelijkheid vanuit de omliggende steden en de relatie met de aanwezige Erfgoedlijnen (voornamelijk landgoederen en trekvaarten).

In 2014 is het wandelknooppuntennetwerk uitgerold en is de uitvoering gestart van een aantal nieuwe wandelverbindingen. In vervolg op eerdere kwaliteitsmaatregelen zal de provincie ook in 2015 bijdragen aan het oplossen van knelpunten in het recreatieve netwerk. Verder zal de provincie een bijdrage leveren aan bewegwijzering van een route langs de aanwezige landgoederen en een verkenning voor de verbetering van de toegangspunten in het gebied.

- *Gebiedsafspraak: Gecombineerde Eco- en fietsverbinding*
De provincie werkt aan de aanleg van de Rijnlandroute tussen de A44 en A4. Ter hoogte van Maaldrift in Wassenaar komt de aansluiting van de Rijnlandroute op de A44. Om de barrièrewerking te verminderen zal

bij de aanleg van de nieuwe Rijnlandroute een gecombineerde verdiepte fiets- en faunapassage tussen Wassenaar en Leiden-Zuid worden gerealiseerd.

2. Hof van Delfland

Hof van Delfland is het groene gebied tussen Den Haag en Rotterdam. De samenwerkende gemeenten, het waterschap en de provincie hebben de ambitie om het gebruik van het gebied te verhogen door meer ruimte te bieden voor recreatieve voorzieningen en aantrekkelijke recreatieve verbindingen te creëren waarbij de grondgebonden landbouw een belangrijke rol blijft spelen. Aan de stadskanten, dicht bij nieuwe woonwijken, worden nieuwe groengebieden gerealiseerd.

Tot 2016 worden verschillende grote RodS-projecten gerealiseerd die het landschap rond de stad toegankelijker en aantrekkelijker maken (Nieuwe Driemanspolder, Groenzoom, Balij-Bieslandse Bos, Vlinderstrik). Verder zijn de kwaliteits- en natuurmaatregelen die gekoppeld zijn aan de aanleg van de A4 door Midden-Delfland (IODS programma) in uitvoering. In Oranjebonnen, tussen Hoek van Holland en Maassluis, is de uitvoering gestart en onderzoeken de provincie en regionale partners nieuwe realisatie- en beheermogelijkheden.

De stad is altijd dichtbij in Hof van Delfland

- *Verbeteren recreatieve netwerken*

In 2014 is het wandelknooppuntennetwerk in Hof van Delfland uitgevoerd. Verder wordt er ook bewegwijzering aangebracht voor sloepen langs de vaarwegen.

De verhoging van de Oosterleese Brug bij De Lier wordt gestart waardoor een belangrijk knelpunt wordt opgelost. De verkenning naar een nieuwe passantenhaven en andere mogelijkheden voor waterrecreatie aan de noordrand van Rotterdam wordt opgestart samen met ondernemers.

- *Poorten Hof van Delfland*

In 2014 heeft de provincie bijgedragen aan de Poorten Hof van Delfland: de ontwikkeling van recreatieve poorten aan de rand van het gebied die toegang bieden tot de recreatieve netwerken. Deze poorten zijn locaties met elk een eigen recreatief profiel die goed bereikbaar zijn vanuit de stad en uitnodigen om het gebied verder te verkennen. Gemeenten en ondernemers zorgen samen voor de programmatische invulling van locaties. Als eerste wordt een pakket uitgevoerd voor informatievoorziening bij de poorten en voor recreatieve voorzieningen in de Poort Broekpolder.

- *Kwaliteitsimpuls bestaande groengebieden*

Via de nieuwe subsidieregeling wordt vanuit de provincie bijgedragen aan de kwaliteitsverbetering van verschillende bestaande groengebieden rond Zoetermeer en Midden-Delfland.

- *Gebiedsafpraak: Van Zee tot Zweth*

Via een gebiedsafpraak draagt de provincie bij aan de kwaliteitsverbetering van de recreatieve route tussen Kijkduin aan zee en

Buytenhout: Central Park van Zuid-Holland

Jan Duijndam, eigenaar Hoeve Biesland: "Midden in New York, op Manhattan, ligt het Central Park. Het is dé plek waar de New Yorker op adem komt, met vrienden afsprekt of sport. Bovendien is het park een merk waar mensen een goed gevoel bij hebben. Het verbindt mensen die er iets willen en kunnen doen. Ook voor Buytenhout zie ik eenzelfde functie. Omsloten tussen stedelijk gebied is het een groene oase."

het nieuwe recreatiegebied de Zwethzone in Midden-Delfland. De route loopt door het Westland en de groengebieden De Uithof, Madestein en landgoed Ockenburgh. De aanwezige fietsroute, wandelroutes en het omliggende groen worden verbeterd in samenwerking met de gemeenten Den Haag en Westland, natuurbeheerders en zorginstellingen.

- *Gebiedsafpraak: Kwaliteitsmaatregelen*

Buytenhout

Buytenhout is het groene gebied tussen Delft en Zoetermeer. Het gebied wordt goed gebruikt door de omliggende bewoners. De provincie heeft in 2013 en 2014 al bijgedragen aan verschillende kwaliteitsmaatregelen en het wegnemen van knelpunten in het recreatieve netwerk. Als de laatste fase zal de provincie bijdragen aan een nieuwe stad-landverbinding van Pijnacker met de Buytenhout / Groenzoom. Verder werkt de provincie mee aan een proefproject Duurzaam Beheer Buytenhout (dat voorkomt uit de pilot Stadsboeren / Buytenhout).

3. IJsselmonde

Binnen IJsselmonde, het gebied ten zuiden van Rotterdam, werken de gemeenten, waterschap en provincie in verschillende samenwerkingsverbanden (Deltapoort, Buitenland van Rhoon, Landinrichting IJsselmonde) samen aan een aantrekkelijk en toegankelijk groengebied. Dit gebeurt door de realisatie van nieuwe recreatieve verbindingen en het verbeteren van de bestaande verbindingen. Verder worden er nieuwe groengebieden aangelegd en de kwaliteit van bestaande groengebieden verbeterd.

In 2014 is het wandelknooppuntennetwerk uitgerold en zijn knelpunten voor de recreatieve fietser weggenomen. De projecten RodS zijn in uitvoering. Naar aanleiding van het advies van oud-minister Veerman wordt een gebiedsproces opgestart voor de ontwikkeling van Buitenland van Rhoon. De financiering en verantwoording van dit project liggen buiten het UPG. Het eerste deel van de Blauwe Verbinding, een nieuwe kanoverbinding en verbinding voor schoon water tussen Rotterdam-Zuid en het gebied ten zuiden van de A15 is in uitvoering in het Zuidelijk Randpark. Het deel Heulweg (onderdoorgang onder de A15) is in voorbereiding.

- **Kwaliteitsimpuls bestaande groengebieden**
Via de nieuwe regeling wordt in 2015 vanuit de provincie bijgedragen aan de kwaliteitsverbetering van de bestaande groengebieden, zoals Johannapolder bij Rhoon (samen met ondernemers) en Hooge Nesse bij

Tracé van de Blauwe Verbinding: van Zuiderpark tot Barendrecht

Zwijndrecht (samen met een burgerinitiatief).

- **Ecologische Hoofdstructuur - Deltanatuur**
In 2014 vond de aanbesteding van het project Crezéepolder bij Ridderkerk plaats, de inrichting van beide gebieden vindt voor een belangrijk deel plaats in 2015.

4. Voorne-Putten

Voorne-Putten is een eiland van contrasten. Het bestaat uit een prachtig duingebied, historische steden, een mooi open zeekleilandschap, in de noordrand van het eiland is het havengebied van Rotterdam waarneembaar en aan de zuidrand het open water van het Haringvliet. De ambitie van de gemeenten, provincie en natuurbeheerders is om de natuurwaarden te verstevigen door middel van kwaliteitsmaatregelen in het duingebied, natuurontwikkeling in buitendijkse gebieden langs het Haringvliet en kreekontwikkeling in het achterland. Verder wordt ingezet op verbetering van de recreatieve verbindingen.

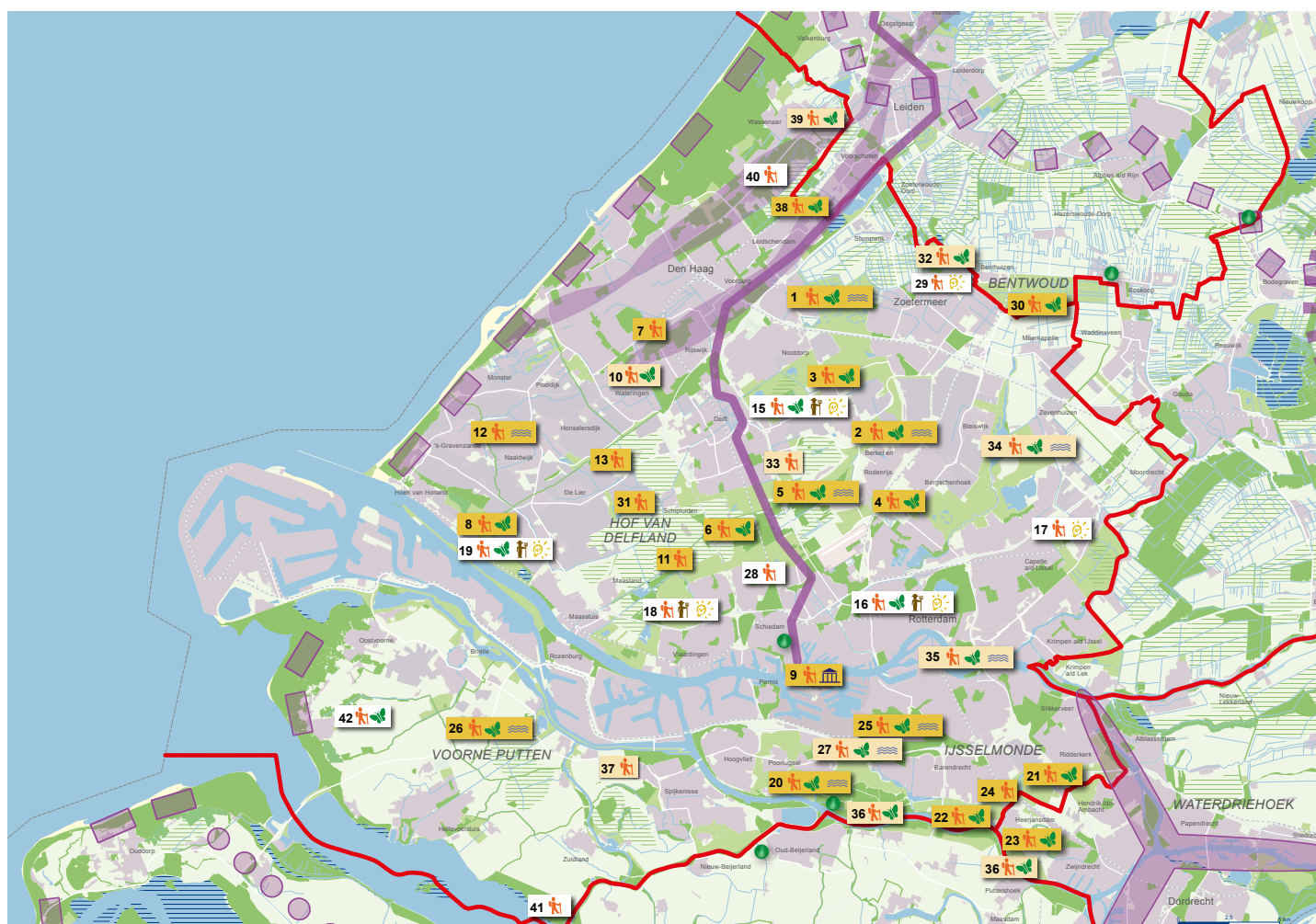
De provincie draagt bij aan het 'Krekenplan', genaamd 'Kreken kweken', waarin overheden en waterschap samenwerken. Bestaande kreeklopen worden met elkaar verbonden door de realisatie van ecologische verbindingen en wandelpaden.

Op deze manier worden recreatie, de verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit gecombineerd. Verder zijn in 2014 de Deltanatuurprojecten Wolvenpolder ten oosten van Spijkenisse en Spuimond-West bij Zuidland gerealiseerd.

Samen met de agrarische natuurvereniging wordt een verkenning opgestart om een aanvraag voor nieuwe landschapselementen op het schaalniveau van het hele eilandniveau te organiseren in plaats van door individuele particuliere eigenaren.

- **Gebiedsafpraak: Rondje Voorne-Putten**
De afgelopen jaren is door verschillende overheden geïnvesteerd in een fietsrondje langs de randen van Voorne-Putten. Hiermee wordt het hele eiland en alle verschillende landschappen optimaal beleefbaar. Via een gebiedsafpraak draagt de provincie bij aan het realiseren van de laatste schakel in het rondje bij Spijkenisse.

Kaart 10. Deelgebied Haaglanden en Stadsregio Rotterdam

Projecten

1 Nieuwe Driemanspolder	22 Zuidpolder Barendrecht
2 Groenzoom (incl. Klapwijkse Knoop)	23 Lage Nesse / Buitenland Zwijndrecht
3 Balij-Bieslandse Bos	24 Routen netwerk Deltapoort (incl. wandelknooppunten)
4 Vlinderstrik	25 Blauwe Verbinding (Zuidelijk Randpark)
5 Ruijven-Zuidpolder	26 Kreekenplan Voorne
6 Kwaliteitsmaatregelen IODS	27 Blauwe Verbinding (Heulweg)
7 Kwaliteitsmaatregelen Buytenhout fase 1	28 Passantenhaven Schie / Waterrecreatie Noordrand Rotterdam
8 Oranjevuitpolder / Bonnenpolder	29 Stad-landverbinding Zoetermeer
9 Aanlegsteiger Lange Haven Schiedam	30 Bentwoud
10 Kwaliteitsmaatregelen Buytenhout fase 2 en 3	31 Wandelknooppuntennetwerk Hof van Delfland
11 Poorten Hof van Delfland fase 1	32 Kwaliteitsimpuls Buytenpark / Noord Aa Z'meer
12 Poelzone Westland	33 Fietsverbinding Technopolis-Midden-Delfland
13 Varen in Haaglanden	34 Natuurvriendelijke oevers Rottemeren
14 Kwaliteitsmaatregelen fietsroute Midden-Delfland-Kust (van Zee tot Zweth)	35 Rivier als getijdenpark
15 Stadsboeren	36 Kwaliteitsimpuls Johannapolder Rhoon en Hooge Nesse Zwijndrecht
16 Groenfonds Regio Rotterdam	37 Rondje Voorne-Putten
17 Burgerinitiatief Wollefooppengroen Rotterdam	38 Recreatieve verbindingen Duin, Horst en Weide
18 Burgerinitiatief Broekpolder Vlaardingen	39 Eco- en fietsverbinding Maaldrift
19 Oranjebonnen	40 Toegangspunten Duin, Horst en Weide
20 Buytenland van Rhoon	41 Passantenhaven Spuimonding
21 Landinrichting IJsselmonde	42 Landschapselementen Voorne-Putten

- Natuur- of recreatiegebied
- Weidevogelgebied
- Waternatuur
- Erfgoedlijnen
- Nieuwe TOP's

Fase

- In uitvoering
- In programmering 2015
- In verkenning
- Pilot

Thema

- Groenbeleving
- Biodiversiteit
- Agrarisch ondernemerschap
- Erfgoed
- Wateropgave

Bij het nieuwe natuurgebied Spuimonding-West wordt een buitendijks fietspad gerealiseerd vanuit het programma Fiets. Hier wordt ook een verkenning opgestart met de gemeente en ondernemers voor een passanten- en veerhaven waardoor een verbinding voor wandelaars en fietsers met de Hoeksche Waard ontstaat.

5. Zuidplaspolder

De Zuidplaspolder tussen Rotterdam, Zoetermeer en Gouda is aangewezen als bovenregionale verstedelijkingslocatie.

Door de economische crisis is het aantal nieuw te bouwen woningen naar beneden bijgesteld. Mede hierdoor en ook vanwege de rijksbezuinigingen op groen is de ambitie voor de realisatie van een groen casco van nieuwe groengebieden en verbindingen bijgesteld. Tot 2020 wordt door de provincie gewerkt aan de realisatie van het EHS-gebied Groene Waterparel bij Nieuwerkerk aan de IJssel en een ecologische verbinding tussen Krimpenerwaard, Groene Waterparel en Bentwoud.

■ EHS Groene Waterparel

De Groene Waterparel is een te ontwikkelen, circa 135 ha groot, natuurgebied in de Zuidplaspolder. Na jaren van onduidelijkheid over de financiering is daarover voldoende duidelijkheid om in 2015 te

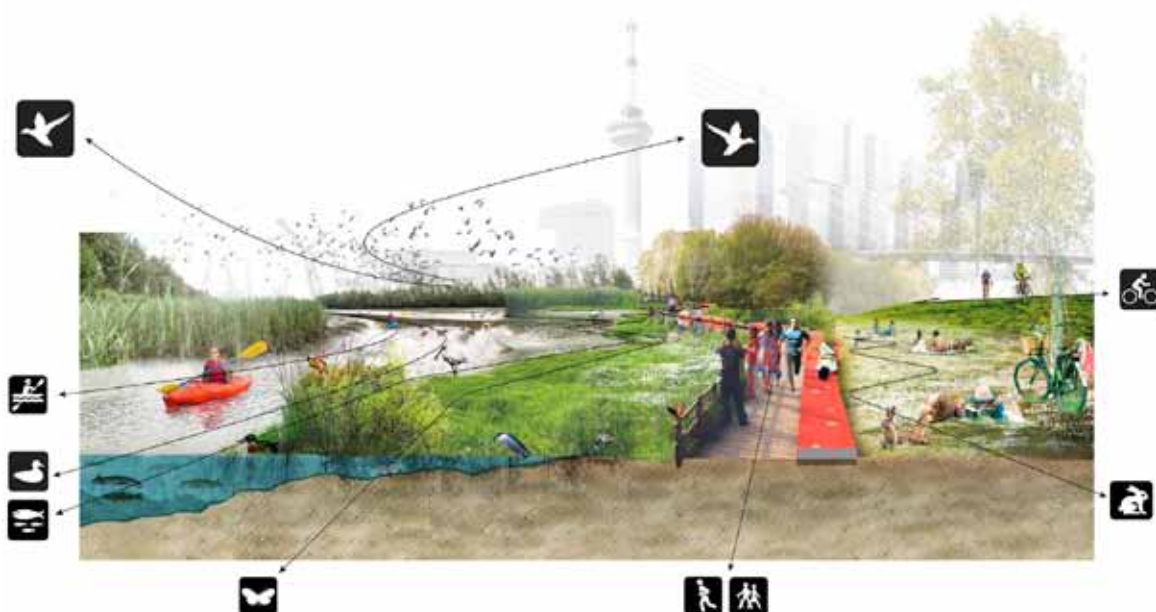
Rivier als Getijdenpark

Bas Roels, Senior Advisor Freshwater Programme, WWF-Netherlands: "Het Wereld Natuur Fonds is heel enthousiast over de energie waarmee aan de ontwikkeling van getijdenparken wordt gewerkt. Daarmee bouwen we aan een vitale delta, voor mens en natuur. Om veilig en mooi in te wonen en als knooppunt voor internationale biodiversiteit zoals trekvis en trekvogels. Wereldnatuur in de Nederlandse delta."

starten met verdere grondverwerving en met het uitvoeren van een praktijkproef voor de inrichting.

6. Rivier (Nieuwe Waterweg/Nieuwe Maas)

De Nieuwe Waterweg en Nieuwe Maas vormen een mooi rivierlandschap van havenindustrie, stedelijke waterfronten en natuur. Het is voor veel inwoners het eerste landschap dat goed bereikbaar is voor recreatie en beweging. Rond deze rivier en de Spuimonding tussen Voorne-Putten en Hoeksche Waard is een samenwerking tussen Havenbedrijf Rotterdam en Wereld Natuur Fonds tot stand gekomen om meer gebruik te maken van de getijdenwerking voor natuurontwikkeling.

De ontwikkeling van een getijdenpark biedt de mogelijkheid om stad en natuur intensiever bij elkaar te betrekken.

Rivier als getijdenpark

Rond de Nieuwe Waterweg en Nieuwe Maas is een coalitie ontstaan waar naast Havenbedrijf Rotterdam en Wereld Natuur Fonds ook gemeenten, Rijkswaterstaat en provincie aan deelnemen. Het is gericht op de vergroening van de oevers van de rivier en gaat over buitendijkse maatregelen aan de oevers die bijdragen aan de volgende provinciale doelen: vergroten waterveiligheid (minder kwetsbare waterkering), verbeteren waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water), natuurontwikkeling (internationale doelsoort Steur) en groen dichtbij mensen (groenrealisatie in gebieden waar weinig groen is). De natuurmaatregelen sluiten goed aan bij de al gerealiseerde projecten vanuit Deltanatuur. In 2015 draagt de provincie via een gebiedsafpraak bij aan een eerste pakket aan maatregelen gericht op vergroening van de rivier in Rotterdam en bij Krimpen aan de Lek (eiland De Zaag). De coalitiepartijen willen een langjarig programma opstellen om nieuwe partners te laten aanhaken.

2.2.3 Gouwe Wiericke en Krimpenervwaard

In het veenweidegebied heeft de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) prioriteit. Bij deze realisatie is een nauwe samenhang met de ontwikkeling van recreatie, agrarische structuurversterking en waterkwaliteitsdoelen. De provincie maakt met de regio's Gouwe Wiericke-De Venen en Krimpenervwaard (gebieds)afspraken over de integrale uitvoering van de opgaven natuur (EHS), landbouw en recreatie. Voor de realisatie van de EHS treedt de provincie hierbij op als opdrachtgever en de regio als opdrachtnemer. De regio levert afgesproken prestaties, de provincie blijft verantwoordelijk voor de doelen en de monitoring. Deze manier van werken past binnen de strategie die in hoofdstuk 1 is besproken.

In de Krimpenervwaard wordt in 2015 bijvoorbeeld de inrichting van de Berkenwoudse Driehoek, De Nesse en een deel van Oudeland afgemaakt. Ook worden concrete afspraken met de individuele boeren gemaakt over de ontwikkeling van de noordrand van de Krimpenervwaard. Verder zal de regio een plan in 2015 uitwerken voor de ontwikkeling van de landbouw én de recreatie.

Voor de gehele Veenweiden lopen er verschillende trajecten. Eerst volgt een beschrijving van drie projecten die de hele regio betreffen, daarna volgen de samenhangende deelgebieden.

■ *Samenwerking in Nationaal Landschap Groene Hart*

De provincie neemt deel in de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart, samen met de provincies Noord-Holland en Utrecht, gemeenten en waterschappen. Een van de thema's waar de stuurgroep zich op richt, is 'Kansen voor Recreatie en Toerisme'. In 2014 investeert de provincie in projecten rond dit thema voor zover ze bijdragen aan de doelen uit de Beleidsvisie Groen. Daarbij kijken we vooral naar projecten op het gebied van waterrecreatie en de ontwikkeling van de Oude Rijnzone.

■ *Oude Hollandse Waterlinie*

De Oude Hollandse Waterlinie loopt door de hele Veenweiden. De provincie wil middelen vanuit groen, water en erfgoed bundelen in projecten die de Oude Hollandse Waterlinie versterken (zichtbaarheid, beleving) en bijdragen aan doelen uit de Beleidsvisie Groen, de Beleidsvisie Cultureel erfgoed (Erfgoedlijn) en het provinciaal Waterplan. De partners hebben projectvoorstellen gedaan voor het herstel van de Koeneschans, Hemkade/Franse Kade en de inundatiekommen bij de A12. In 2014 is hiervoor een integrale gebiedsafpraak gemaakt.

Krimpenervwaard - EHS

De intensieve samenwerking met partners en het maken van afspraken met de regio over doelen, middelen en regie op uitvoering kent een aantal belangrijke voordelen: maatwerkoplossingen komen beter tot stand omdat de lokale overheden dicht bij de praktijk staan, eigenaarschap in de regio van de opgaven neemt toe en er kan efficiënter worden gewerkt. De partijen hebben uitgesproken om de vijf pijlers natuur, water, landbouw, recreatie en ondernemerschap ook in de toekomst te blijven hanteren.

Jan Vente, Wethouder gemeente Bergambacht:

"De gebiedsovereenkomst is belangrijk voor de realisatie van de natuuropgave in de Krimpenervwaard omdat we hiermee echt overgaan op uitvoering. Als er binnenkort ook nog afspraken worden gemaakt over landbouw en recreatie worden de lokale overheden samen met gebiedspartijen verantwoordelijk voor de inrichting en versterking van het landelijk gebied in de Krimpenervwaard. Mensen uit het gebied nemen samen verantwoordelijkheid voor het gebied. Dit biedt kansen op snelle passende realisatie."

- *Systeeminnovaties grondgebonden landbouw*

In 2015 draagt de provincie bij aan het innovatieprogramma van het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC). Hierin zoeken agrarisch ondernemers en andere partijen samen naar systeeminnovaties om duurzaamheid in de lokale landbouw te versterken. Daarnaast dragen we bij aan onderzoek naar systeeminnovaties die de afzetmogelijkheden van landbouwproducten in en rond de stad vergroten (paragraaf 1.3.5).

Samenhangende gebieden

De regio kan worden onderverdeeld in twee samenhangende gebieden die hieronder afzonderlijk worden besproken.

1. Gouwe Wiericke / De Venen

Weids Bloemendaal

Om te voorzien in de vraag naar recreatiemogelijkheden tussen Waddinxveen en Gouda wordt de polder Bloemendaal ingericht als stedelijk uitloopgebied. Daarnaast heeft het gebied potentie als weidevogelgebied. In 2014 heeft de provincie op basis van een gebiedsafpraak een subsidie toegekend aan het project Polderplan Weids Bloemendaal voor de aanleg van recreatieve verbindingen, het opzetten van een streekfonds om burger- en ondernemersinitiatieven te stimuleren en voor een overgangsregeling voor natuurbeheer en landschapsherstel. De uitvoering van dit project is gestart en loopt tot eind 2016.

Reeuwijkse Plassen

In 2014 heeft de provincie met de Stichting Veen twee opvolgende gebiedsafspraken gemaakt over een set maatregelen die zorgen voor herstel van de eilanden en de eilandestructuren in de Reeuwijkse plassen, recreatieve voorzieningen, verbinding van de plassen met de omgeving en het creëren van mogelijkheden voor extensieve recreatie. Ook wordt de brugbediening verbeterd en worden er activiteiten uitgevoerd voor educatie, voorlichting en beheer. De Stichting Veen heeft op basis van deze gebiedsafpraak bij de provincie een subsidie aangevraagd. Het is de bedoeling dat begin 2015 ook voor de tweede set maatregelen een subsidieaanvraag wordt ingediend. Het einddoel is via een zonering de Reeuwijkse plassen zelf geschikt te maken voor rustige (water)recreatie en in de rand er om heen grotere bezoekersaantallen te kunnen opvangen (varen, wandelen, fietsen).

In voorbereiding

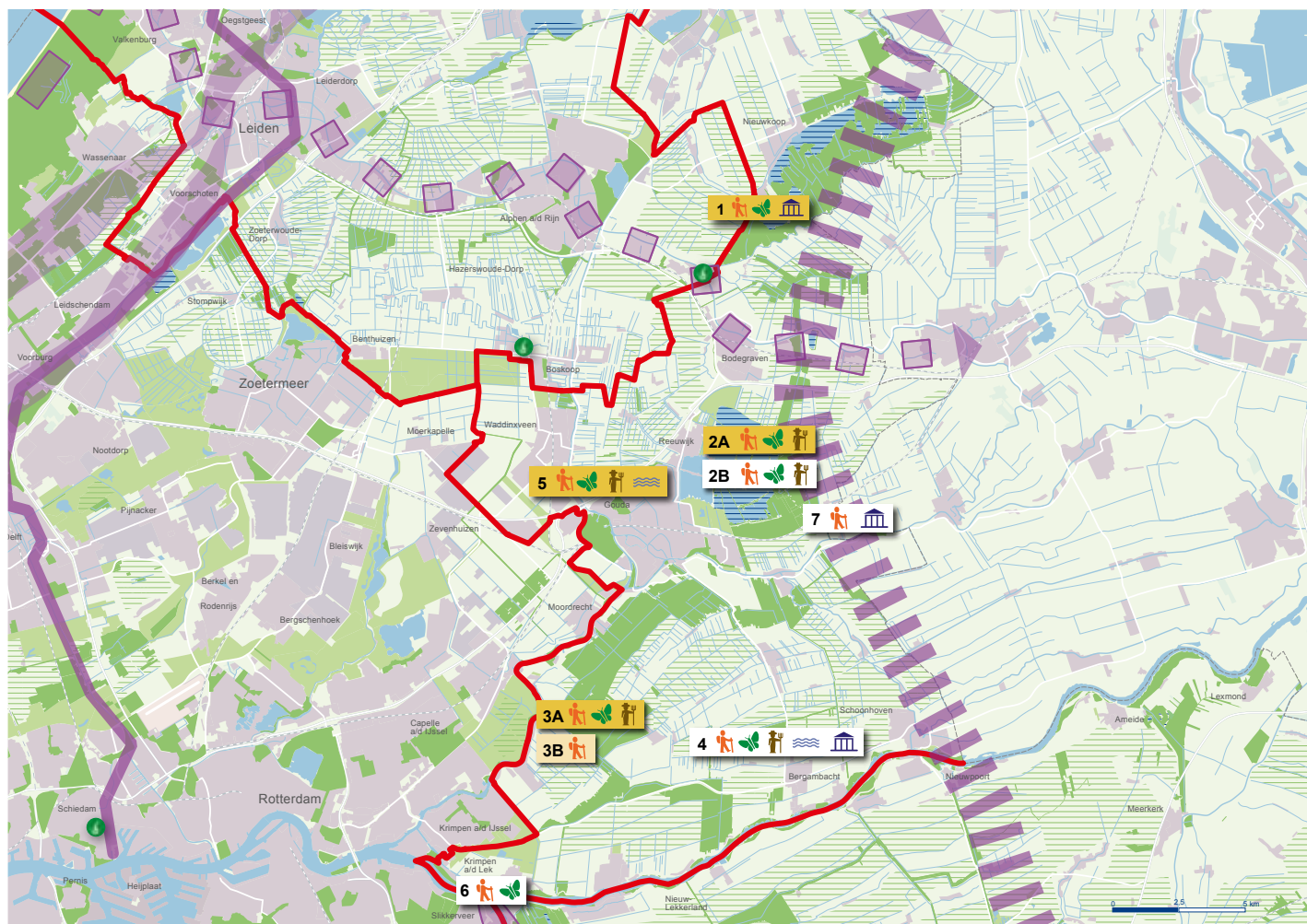
- *Nieuwkoopse Plassen en omgeving (De Venen)*

In het gebied rond de Nieuwkoopse Plassen worden in de komende jaren verschillende maatregelen uitgewerkt. Deze zijn vooral gericht op een hoge kwaliteit van de natuur, meer mogelijkheden om die natuur te beleven en een betere toekomst voor de landbouw. Op dit moment wordt een 'gebiedsovereenkomst' met bijbehorende uitvoeringsovereenkomst tussen de provincie en de gebiedspartijen

Herstel eilandstructuren Reeuwijkse Plassen, foto H. Bor.

Kaart 11. Deelgebied Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard (Veenweiden)

Projecten

- 1 Ontwikkeling Nieuwkoopse Plassen e.o. fase 1
- 2A Reeuwijkse Plassen als landgoed fase 1
- 2B Reeuwijkse Plassen als landgoed fase 2
- 3A Stichting Streekfonds Krimenerwaard
- 3B Gebiedspromotie Krimpenerwaard
- 4 Oude Hollandse Waterlinie fase 1
- 5 Polderplan Weids Bloemendaal
- 6 De Zaag
- 7 Ronde Rijn-IJssel fase 1

Natuur- of recreatiegebied

Weidevogelgebied

Waternatuur

Erfgoedlijnen

Nieuwe TOP's

Fase

In uitvoering

In programmering 2015

In verkenning

Pilot

Thema

Groenbeleving

Biodiversiteit

Agrarisch ondernemerschap

Erfgoed

Wateropgave

(gemeenten en waterschappen) voorbereid. Onderdeel van de gebiedsovereenkomst is de voorbereiding van de inrichting van de EHS-kavels in polder Abessinië en in het Venster Bodegraven-Woerden. Op basis van de integrale gebiedsafspraken kan de provincie subsidies toekennen voor de eerste onderdelen die worden uitgevoerd: het versterken van het waternetwerk, het zichtbaar maken van de Oude Hollandse Waterlinie, de aanleg van een wandelpad (vlonderpad) en verbreding van een fietspad.

- *Ronde Rijn-IJssel*

De gemeenten Bodegraven-Reeuwijk en Gouda en het programmabureau Groene Hart hebben een plan gemaakt om voor de vaarrecreatie een reeks knelpunten op te heffen, zodat in het sloepen netwerk een 'Ronde Rijn IJssel' kan worden gemaakt. Deze ronde gaat via de Oude Rijn, de Dubbele Wiericke, de Hollandse IJssel, door Gouda naar de Reeuwijkse Plassen en terug naar de Oude Rijn. Het plan kan in fasen worden uitgevoerd. Voor de aanpak van de eerste knelpunten is een sectorale subsidie aangevraagd. Met het wegnemen van deze knelpunten wordt een extra Noord-Zuid waterverbinding verbeterd, zodat sloepen de drukke Gouwe kunnen vermijden. Bezien wordt of de overige maatregelen, samen met een reeks (aanleg)voorzieningen, in 2015 in een gebiedsafpraak kunnen worden opgenomen.

2. Krimpenerwaard

- *Veenweidepark (fase 2)*

Het Veenweidepark ten zuiden van Gouda kan functioneren als poort tussen de bebouwde kom en de Krimpenerwaard. Met de aanleg van de Zuidwestelijke Randweg is al een fietstunnel gerealiseerd. Verder is er in 2014 provinciale cofinanciering uitgetrokken voor de aanleg van recreatieve verbindingen en voorzieningen, ecologische maatregelen en voor de inrichting en aanleg van landschapselementen. De inrichting wordt in 2015 afgerond.

- Stichting Streekfonds Krimpenerwaard

De provincie en de gebiedspartners werken samen met de Stichting Streekfonds

Krimpenerwaard. De Stichting is een interessante partner omdat het regionaal partijen verbindt: de Natuurcoöperatie Krimpenerwaard,

de Agrarische natuurvereniging Weidehof, het Zuid-Hollands Landschap, de gemeenten, de vlinderstichting, agrarische ondernemers en horeca ondernemers. Het streekfonds wil de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de Krimpenerwaard versterken en het landschap beleefbaar maken. Hiervoor geeft het fonds financiële ondersteuning aan kleinschalige en particuliere initiatieven die aan dit doel bijdragen. In 2014 heeft de provincie een gebiedsafpraak gemaakt en heeft de stichting een subsidieaanvraag ingediend voor een bedrag van € 281.000. Het integrale groenproject dat wordt uitgevoerd omvat een uitgebreide serie maatregelen en activiteiten, variërend van het toevoegen en herstellen van landschapselementen, het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, natuurvriendelijk baggeren in sloten en het aanleggen van plas-drassen tot het ontwikkelen van een lespakket en een natuurkampeerplaats. De maatregelen zijn opgenomen in een programma met vijf samenhangende thema's. Het is de bedoeling de activiteiten in het programma uit te breiden zodra de cofinanciering rond is en daarvoor met de provincie een volgende gebiedsdeal aan te gaan.

2.2.4 Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Drechtsteden

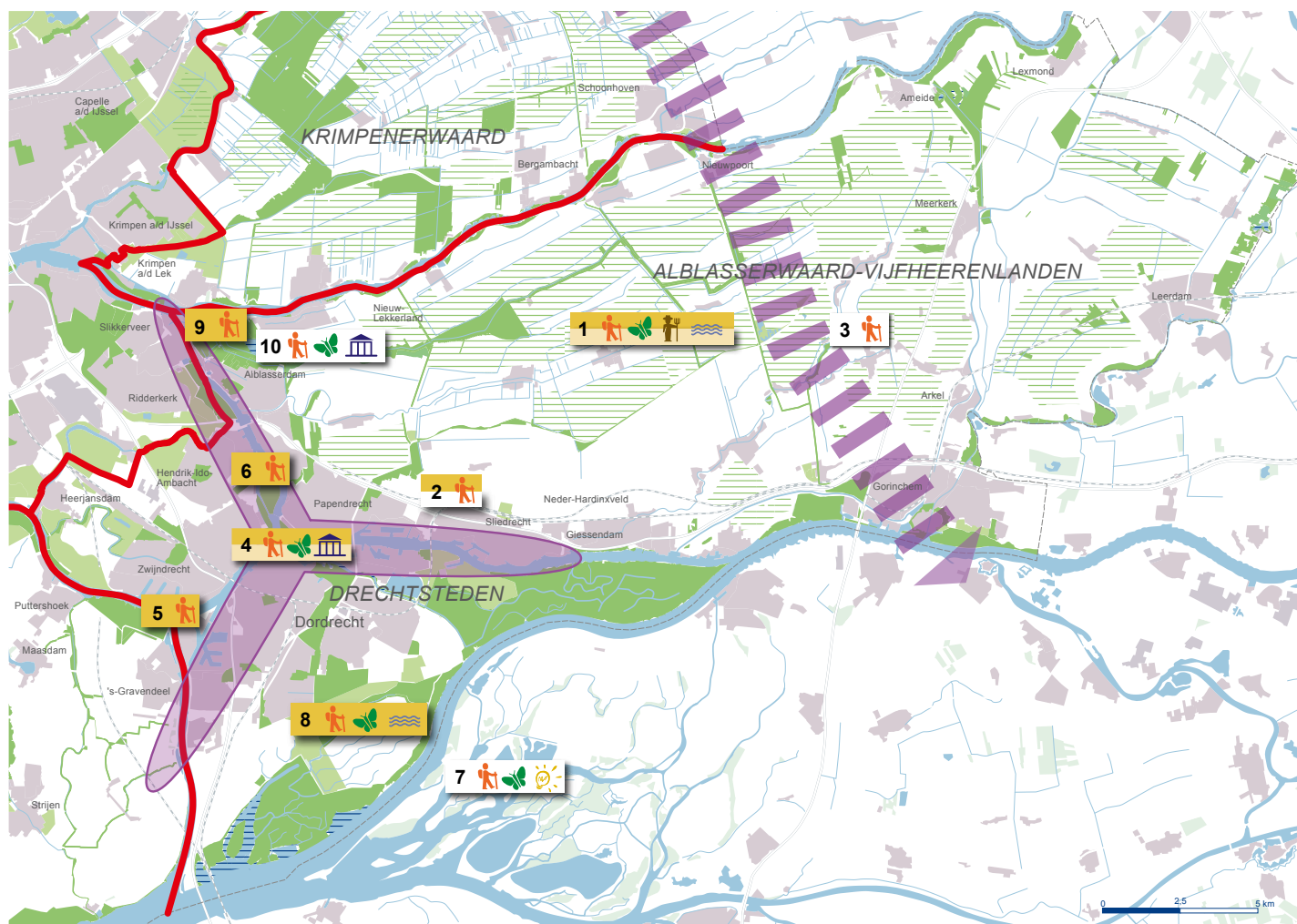
De gebiedsgerichte aanpak en het vormen van nieuwe coalities (netwerkaanpak) heeft veel energie opgeleverd in de regio en kan verder uitgewerkt en benut worden. Zowel in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden als in de Drechtsteden zijn, mede door deze aanpak, gebiedscoalities opgestart.

Deze gebiedscoalities zijn erop gericht om op regionaal niveau de mogelijke (publieke en private) investeringen te bundelen. De partners in de twee gebiedscoalities werken vanuit een gezamenlijke ambitie en werken aan projecten die op korte termijn realiseerbaar zijn en een regionale vliegwielfunctie hebben. Deze gebiedscoalitie brengt veel kracht samen. Na stevige investeringen is het nu tijd om (meer) te oogsten. In beide deelgebieden leeft de behoefte om met gerichte energie voort te borduren op eerdere fases van integrale gebiedsafspraken en met nieuwe afspraken nog steviger en breder inhoud te geven aan de doelen van het Uitvoeringsprogramma.

Samenhangende gebieden

1. Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
2. Drechtsteden

Kaart 12. Deelgebied Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Drechtsteden

Projecten

- 1 Groenblauw Netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
- 2 Alblasserpoort
- 3 Wandelknooppuntennetwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
- 4 Waterdriehoek
- 5 Wandelknooppuntennetwerk Drechtsteden
- 6 Bezoekerspunt Sophiapolder
- 7 Verdienmodellen NP Biesbosch
- 8 Nieuwe Dordtse Biesbosch
- 9 Aanlegsteiger Kinderdijk
- 10 Poort Kinderdijk

Natuur- of recreatiegebied

Weidevogelgebied

Waternatuur

Erfgoedlijnen

Nieuwe TOP's

Fase

In uitvoering

In programmering 2015

In verkenning

Pilot

Thema

Groenbeleving

Biodiversiteit

Agrarisch ondernemerschap

Erfgoed

Wateropgave

1. Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

De provinciale inzet in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is voornamelijk om het groenblauwe netwerk te versterken. Deze versterking dient om bestaande natuurkerngebieden te verbinden (Natura 2000) en om recreatief medegebruik te stimuleren. Daarbij wordt de relatie tussen de verstedelijkte zuidrand en het landelijke middengebied verstevigd door recreatieve verbindingen en toegangspoorten te ontwikkelen (Kinderdijk, Leerdam, Gorinchem). Via deze poorten worden bezoekers aan bijvoorbeeld Glasstad Leerdam verleid om ook het landelijk gebied in te gaan. Er wordt bovendien sterk ingezet op het koppelen van kansen door ook het bedrijfsleven te betrekken in het groenblauwe netwerk.

Een projectverkenning heeft in 2014 geresulteerd in de integrale gebiedsafspraken, inclusief scope en cofinanciering, Groenblauw Netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (fase 1 is opgenomen in het UPG 2014). De verkenning heeft veel energie in het gebied losgemaakt en heeft ertoe geleid dat de integrale gebiedsafspraak door een brede gebiedscoalitie voortvarend wordt opgepakt en daardoor een vervolg krijgt in fase 2 (zie hieronder). De coalitie bestaat uit: Regiobureau Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Stichting Blauwzaam en het Wellantcollege.

■ *Gebiedsafpraak Groenblauw Netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (fase 2)*

In aanvulling op de eerste fase is in nauwe samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld gewerkt aan fase 2. De gebiedscoalitie krijgt stevig vorm en zorgt voor een netwerk in de regio, gericht op aanvulling op en kwaliteitsverbetering van recreatieve routes, verbetering van poorten aan de randen van het gebied en inrichtingsmaatregelen gericht op versterking van de biodiversiteit in combinatie met groenbeleving. Voorbeelden zijn stad-landverbindingen in aanvulling op wateropgaven bij Gorinchem en Leerdam, de realisatie van een vaarrouthenetwerk in de regio, de aanleg van uniforme bewegwijzering van recreatieve bestemmingen in de regio en historische beplanting van de vestingwallen van Nieuwpoort, die ook de belevingswaarde van de Oude Hollandse Waterlinie versterken.

In voorbereiding

- **Gebiedsafpraak Groenblauw Netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (fase 3)**
Gelet op de korte termijnen tussen de eerste twee fasen van de gebiedsafpraak Groenblauw netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en de aangeboorde energie en samenwerking, is de verwachting dat er zeker nog een derde fase aan de orde zal komen ter versterking van het groenblauwe netwerk en ter verzilvering van de kansen en initiatieven die door de eerste en tweede fasen zijn ontstaan.
- **Gebiedsagenda met Waterschap Rivierenland**
Met het waterschap Rivierenland wordt gewerkt aan een gebiedsagenda, waarin synergie in de uitvoering van projecten wordt benut. Hierbij krijgen voornamelijk de provinciale doelen op het gebied van de ecologische hoofdstructuur een plek naast de meer watergerelateerde projecten.

2. Drechtsteden

In de Waterdriehoek zijn veel partijen actief met tal van ambities, projecten en initiatieven. Ze hebben één gezamenlijke ambities: het vergroten van zichtbaarheid, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van de waterdriehoek. Op dit moment werkt de provincie samen met negen partners samen aan de verbetering van de toeristisch-recreatieve mogelijkheden binnen de waterdriehoek Dordrecht – Kinderdijk – Biesbosch. Dit zijn de drie iconen. Daarbij gaat het niet alleen om investeringen in fysieke projecten, maar ook om gebiedsmarketing en productontwikkeling. De provincie en de partners werken gezamenlijk aan doelen voor groen (meer bezoekers), erfgoed (Erfgoedlijn Waterdriehoek) en mobiliteit (vervoer over water).

Met het investeringsprogramma Waterdriehoek 2014 is, in vervolg op het programma uit 2013, een stevige impuls gegeven aan de (recreatieve) verbinding tussen de iconen én is een kwaliteitssimpuls aan de iconen zelf gegeven. In de aanvullende programmering op het UPG 2014 is een beperkte fase 2a opgenomen. In de afgelopen periode is fors geïnvesteerd in de verbindingen, waarmee een fysieke en mentale infrastructuur tot ontwikkeling is gekomen die de waterdriehoek blijvend sterker maakt. De uitvoering van het investeringsprogramma

is in 2013-2014 mede mogelijk gemaakt door cofinanciering van de provincie Zuid-Holland (€ 1,5 miljoen). De partners hebben een gezamenlijke bijdrage geleverd van € 2,4 miljoen.

Bij de Waterdriehoek wordt de gevormde coalitie ondersteund door onafhankelijke procesbegeleiders, waarbij de financiering voor het merendeel door de coalitiepartners zelf is geregeld.

Gebiedsafspraak: Waterdriehoek (fase 2b)

Voor de waterdriehoek is voortgeborduurd op de eerdere fases. Bij fase 2b wordt vooral geïnvesteerd in de iconen van de waterdriehoek zelf: Dordrecht, Biesbosch en Kinderdijk. Er zijn drie pakketten gevormd die op elkaar zijn afgestemd. Specifiek voor Kinderdijk wordt ingezet op de integrale herontwikkeling van de entreezone Kinderdijk.

Deze ontwikkeling, inclusief een nieuw, onder architectuur vormgegeven, bezoekerscentrum, is noodzakelijk om het werelderfgoed op langere termijn minder (financieel) afhankelijk te laten zijn van overheden. Voor de Biesbosch en Dordrecht ligt de nadruk op een sterkere verbinding via het Wantij tussen de binnenstad

van Dordrecht en de Biesbosch. Voor de Biesbosch is daarnaast nog een aantal projecten opgenomen die in samenhang kunnen worden opgepakt en meerwaarde bieden voor de recreant vooruitlopend op een programma dat in overleg met andere partners in en rond het Nationaal Park de Biesbosch kan worden opgepakt.

Doorkijk

Binnen de gebiedscoalitie zijn ook na fase 2b nog voldoende plannen die de verbinding tussen de iconen zelf kunnen versterken. Specifieke aandacht daarbij verdient de mogelijkheid om samen met de provincie Noord-Brabant een programma voor de Biesbosch op te stellen. Deze richting sluit ook aan op de pilot verdienmodellen *Nationaal Park de Biesbosch*, die in 2014 is gestart.

2.2.5 Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee

Het vijfde en laatste deelgebied van dit Uitvoeringsprogramma is de regio Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee. Het gebied wordt gekenmerkt als top-landbouwgebied in een directe relatie tot het stedelijk gebied. In deze Deltaregio is een beperkte restopgave voor natuurontwikkeling binnen de Ecologische Hoofdstructuur. De provincie geeft daarnaast prioriteit aan de ontwikkeling van een aantrekkelijk recreatief netwerk en een gezonde basis voor de grondgebonden landbouw.

Ook hier geven we per gebied eerst het ontwikkelingsperspectief voor 2015. Daarna beschrijven we aan welke projecten de provincie wil bijdragen.

1. Hoeksche Waard

De Hoeksche Waard is een economisch en landschappelijk waardevol akkerbouwgebied. Het wordt gekenmerkt door een grofmazig 'groenblauw netwerk' van dijken en kreken met het natuureiland Tiengemetten als belangrijke attractie.

Op 13 maart 2014 zijn op een bestuurlijk overleg tussen het SOHW (Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard) en de provincie Zuid-Holland afspraken gemaakt. In eerste instantie is afgesproken te komen tot een meerjarenprogramma. In de zomer heeft de streek besloten eerst een gebiedsdeal voor 2015 in te dienen en voor de periode 2016-2020 gezamenlijk een

Lennart Graaff en Fred Witte, procesbegeleiders van het investeringsprogramma Waterdriehoek, (bureau BLOC) over de samenwerking in het gebied: "In de Waterdriehoek werken publieke en private partners aan de aantrekkelijkheid, toegankelijkheid en zichtbaarheid van het gebied tussen Dordrecht, Kinderdijk en de Biesbosch. Het gaat om gebiedsontwikkeling, waarbij de overheden de grootste rol pakken, en om product- en marktontwikkeling, waarbij de ondernemers en marketing-organisaties het voortouw hebben. Deze toepassing van de schoenmaker-blijf-bij-je-leest-doctrine helpt voortdurend de verwachtingen te managen en zorgt voor concrete resultaten."

meerjarenprogramma te gaan maken, waarbij de compensatiegelden vanuit nieuwe windmolenconcentraties als cofinanciering kunnen dienen. Dit komt mede voort uit de wens van de provincie Zuid-Holland om de komende jaren langs de rand van de Hoeksche Waard een aantal windmolenconcentraties aan te leggen.

Het programma (gebiedsafspraken 2015 en eventueel meerjarenprogramma) moet een impuls geven aan duurzame gebiedsontwikkeling en is opgebouwd uit drie bouwstenen. De eerste bouwsteen is gericht op het verbeteren van stad-landrelaties in het noordelijk deel van de Hoeksche Waard in directe aansluiting op het stedelijk gebied van Spijkenisse/Rotterdam en Dordrecht door bijvoorbeeld te investeren in het recreatief netwerk en door de afzetmarkt voor streekproducten te vergroten. De tweede bouwsteen – de Hoeksche Randen (agroranden) en de pilot ‘Proeftuin Hoeksche Waard’ is gericht op duurzame akkerbouw en biobased economy (efficiënt gebruik van gewassen en biomassa). De derde pijler is Tiengemeten, de succesvolle groene recreatiebestemming buiten het stedelijk netwerk. Vanwege de sterke groei van het aantal recreanten dat het eiland bezoekt wordt het aandachtsgebied vergroot richting Spuimond/Swaneblake en het gebied ten oosten van het natuureiland Tiengemeten (Hitserse Kade tot en met fort Buitensluis in Numansdorp).

■ *Projectenpakket Hoeksche Waard*

De provincie heeft in 2014 cofinanciering ingezet voor de voortzetting van het project Agroranden (bloemrijke randen die fungeren als buffer tussen gebieden). Ook is de verbetering van de recreatieve ontsluiting van Tiengemeten verkend.

■ *Gebiedsafspraken Hoeksche Waard 2015*

Nu in de eerste pijler van het GLB (Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) onverwacht de mogelijkheden voor bloemrijke randen / agroranden zijn geminimaliseerd hebben provincie, gemeenten, waterschap Hollandse Delta en ANV Rietgors besloten om in 2015 de regeling agroranden voor nog één jaar te continueren en gezamenlijk voor 2016 de perspectieven (zoals POP3) voor de agroranden in beeld te brengen. Cofinanciers zijn het Waterschap Hollandse Delta en de gemeenten. Het eiland Tiengemeten blijkt als natuurbestemming zeer succesvol. Zo succesvol dat er zelfs overlast ontstaat en zowel investeringen in de infrastructuur rond Tiengemeten als afleidende maatregelen worden genomen: ontwikkeling recreatief gebied rondom fort Buitensluis, versterken natuur en recreatiewaarden langs de Spuimonding, extra delta-pontjes, een steiger bij de Hitserse Kade en de aanleg van een nieuwe verbindingsweg bij Tiengemeten.

Gebiedsontwikkeling opgebouwd uit drie bouwstenen.

Kaart 13. Deelgebied Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee

Projecten

- 1 Agroranden
- 2 Ontsluiting Tiengemeten
- 3 Proeftuin Hoeksche Waard
- 4 Noordrand Goeree-Overflakkee
- 5 Zoetwaterinlaat Overflakkee
- 6 EHS Deltanatuur
- 7 Wandelknooppuntennetwerk
- 8 Programma Groen en Recreatie Hoeksche Waard fase 1

Natuur- of recreatiegebied

Weidevogelgebied

Waternatuur

Erfgoedlijnen

Nieuwe TOP's

Fase

In uitvoering

In programmering 2015

In verkenning

Pilot

Thema

Groenbeleving

Biodiversiteit

Agrarisch ondernemerschap

Erfgoed

Wateropgave

De relatie met het stedelijk gebied in het noordelijk deel van de Hoeksche Waard wordt versterkt door de aanleg van TOP's, een goede bewegwijzering, een passantenhaven bij Oud Beijerland, recreatieve ontwikkeling Oude Tol en planvorming in de Buitenzomerlandse Polder.

Doorkijk

Voor 2016 en verder wordt een meerjaren-programma voorbereid mede gebaseerd op de compensatiegelden die vanuit de windmolen-parken vrijkomen. De provincie heeft de locaties voor windmolens bekrachtigd in de Actualisering 2012 van de Provinciale Structuurvisie. Belangrijke onderdelen zijn de concretisering en opschaling van de uitkomsten van de pilot 'Proeftuin Hoeksche Waard' en een definitieve regeling voor de bloemrijke agoranden. Een recreatieve ontwikkeling van de noordrand mede ten behoeve van het stedelijk gebied waarbij gestreefd wordt naar differentiatie op basis van de provinciale leefstijlenatlas.

Daarnaast wordt nog zocht naar nieuwe coalities rondom de groenbestemming Tien-gemetten en de Spuimond. Zowel het Wereld Natuur Fonds als het havenbedrijf Rotterdam hebben aangegeven mee te willen denken en financieren.

- *Ecologische Hoofdstructuur - Deltanatuur*
In 2014 draagt de provincie bij aan het project Inrichten Spuimond-Oost.

2. Goeree-Overflakkee

In het kader van het Integraal Ruimtelijk Project (IRP) Goeree-Overflakkee worden diverse projecten voorbereid voor de periode 2015. In deze periode is het gehele recreatief (wandel)netwerk compleet. Verder loopt er een verkenning naar een aantrekkelijk recreatie- en natuurgebied in de Noordrand van Goeree-Overflakkee en een verkenning naar de verplaatsing van de zoetwaterinlaat naar Flakkee. Het provinciaal wandelknooppunten-netwerk is in 2014 voltooid.

In voorbereiding

- **Noordrand Goeree**
Binnen het IRP-kader loopt een verkenning in de Noordrand waarin provincie, gemeenten, agrariërs, Natuurmonumenten en Wereld Natuur Fonds samenwerken. Het gaat om een gebied van 450 hectare waarin ruimte is voor robuuste groenblauwe dooradering, nieuwe verdienmogelijkheden, recreatie en een robuuste zoetwatervoorziening. Voor cofinanciering van de maatregelen reserveert de provincie € 1,5 miljoen. De partijen bereiden een gebiedsafspraken voor in 2015.
- **Verplaatsing zoetwaterinlaat Flakkee**
De zoetwaterstrategie van het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta zet in op optimalisatie van de aanvoer van zoet water via Biesbosch, Hollandsch Diep en Haringvliet. Een van de maatregelen om zoet water efficiënter te benutten betreft het verplaatsen van de zoetwaterinlaat op Oostflakkee, waardoor water rechtstreeks uit het Haringvliet kan worden onttrokken in plaats van uit het Volkerak. De maatregel draagt bij aan de EHS en het staat verdere verzilting van het Volkerak toe, wat vanuit ecologisch perspectief wenselijk is.

3 Uitvoeringskader voor de programmering

Het Uitvoeringsprogramma Groen 2014 moet voldoen aan specifieke randvoorwaarden. In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op de juridische kaders (paragraaf 3.2), de financiële kaders (paragraaf 3.3) en de ruimtelijke kaders (paragraaf 3.4). We sluiten het hoofdstuk af met een toelichting op de monitoringsmethodiek (paragraaf 3.5). Voordat we het uitvoeringskader bespreken, gaan we hierna eerst in op de systematiek van programmering, zoals vastgelegd in de Beleidsvisie Groen.

3.1 Systematiek van de programmering

Het Uitvoeringsprogramma Groen 2015 komt tot stand via de volgende vijf processtappen.

Stap 1: Agenderen

De provincie zoekt actief naar projecten en initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen van de Beleidsvisie Groen. Hierbij communiceren we ook actief over de doelen en cofinancieringsmogelijkheden. Een initiatiefnemer kan een lokale overheid zijn, een bedrijf of een maatschappelijke of particuliere organisatie. Als een initiatief kansrijk is, stuurt de provincie op samenhang met andere projectinitiatieven, cofinanciering en uitvoerbaarheid. Als het initiatief nog niet aan deze voorwaarden voldoet, kan de provincie subsidie verlenen voor het uitvoeren van een projectverkenning om te onderzoeken of een bredere gebiedsafspraken haalbaar is (zie Stap 2). Bij losstaande projecten die niet direct passen binnen een breder verband, kan de provincie aansturen op een sectorale subsidie.

Stap 2: Verkennen

In deze fase worden de scope, de samenhang met andere projectinitiatieven, cofinanciering en

uitvoerbaarheid nader verkend. Als deze verkenning leidt tot een uitvoerbare gebiedsafspraken, kan de provincie besluiten om het projectinitiatief op te nemen in het Uitvoeringsprogramma Groen. Voor verkenningen die vooruitlopen op integrale gebiedsafspraken, is subsidie beschikbaar binnen de Uitvoeringsregeling Groen.

Stap 3: Programmeren

Aan het einde van elk jaar stelt het College van Gedeputeerde Staten de programmering van het Uitvoeringsprogramma Groen vast voor het volgende jaar. Op basis daarvan bepalen Provinciale Staten de subsidieplafonds voor de Uitvoeringsregeling Groen. Hierbinnen kan het college de programmering tussentijds actualiseren. Integrale gebiedsafspraken komen alleen in aanmerking voor subsidie als ze vooraf in het programma zijn opgenomen. In dat geval moet de gebiedsafspraken bestuurlijk zijn bekrachtigd door de provincie en de gebiedspartners, en moeten de betreffende activiteiten en de cofinanciering concreet zijn ingevuld.

Stap 4: Subsidie verlenen

Op basis van de Uitvoeringsregeling Groen kan de initiatiefnemer een subsidieaanvraag indienen. De volgende paragraaf over het juridisch kader gaat hier dieper op in.

Stap 5: Uitvoeren

Als laatste stap wordt het project daadwerkelijk uitgevoerd. De subsidieaanvrager legt verantwoording af aan de provincie conform de Uitvoeringsregeling Groen en de Algemene Subsidieverordening (Asv).

3.2 Juridisch kader

Instrumentenkoffer

Om de doelen van het Uitvoeringsprogramma Groen te bereiken worden diverse juridische instrumenten ingezet. Afhankelijk van het te bereiken doel en de relatie tussen partijen sluit de provincie intentieovereenkomsten, uitvoeringsovereenkomsten of verleent zij uitvoeringsopdrachten. Ook kan door middel van een overeenkomst een opdrachtgever / opdrachtnemer-relatie worden vormgegeven, zoals voor de realisatie van de EHS in de Krimpenerwaard. Keuze van het instrument vloeit voornamelijk voort uit de sturingsfilosofie van het UPG, waarbij de provincie opereert als één van de partners die doelen nastreeft in een gebied.

Uitvoeringsregeling Groen

Ook subsidie is een belangrijk instrument, dat vooral wordt ingezet voor het toekennen van provinciale cofinanciering. Op basis van de Uitvoeringsregeling Groen kan de provincie subsidie toekennen aan projecten die aansluiten bij de inhoudelijke thema's van het Uitvoeringsprogramma Groen. Vanaf eind 2013 komen op grond van deze subsidieregeling ook integrale gebiedsprojecten, projectverkenningen en pilots in aanmerking voor subsidie. Dit sluit aan bij de nieuwe manier van werken die met het Uitvoeringsprogramma Groen is ingezet: minder gericht op losstaande projecten, en meer op een integrale verbinding van doelen en initiatieven tot samenhangende programma's.

Een meer gelijkwaardige en integrale wijze van werken vraagt om een toegesneden instrumentarium dat zich steeds ontwikkelt en vernieuwt. Ook in 2015 zal hierom de URG worden geactualiseerd en zal er aandacht zijn voor ontwikkeling van andere instrumenten, zoals gebiedsfondsen.

In juni 2014 is de Uitvoeringsregeling Groen gewijzigd en zijn paragrafen toegevoegd voor ecologische verbindingzones en voor de kwaliteitsimpuls voor bestaande groengebieden. Dit laatste thema is nieuw en vanaf 1 juli 2014 kan hiervoor door terreinbeheerders subsidie worden aangevraagd.

Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2015 zal naast de URG een subsidieregeling op basis van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) van de

Europese Unie worden opengesteld. De doelen van het POP3 overlappen deels met de doelen van de Beleidsvisie Groen.

Integrale projecten

Om voor subsidie aan aanmerking te komen, moeten integrale projecten zijn geprogrammeerd in het Uitvoeringsprogramma Groen. In Bijlage A zijn de projecten opgenomen die hier in 2015 voor in aanmerking komen. Over deze projecten bestaat bestuurlijk overeenstemming tussen de samenwerkende gebiedspartijen en hun cofinancieringsbijdrage is bekend. Daarnaast zijn in sommige regio's nog kansrijke gebiedsafspraken in voorbereiding waarvan de precieze activiteiten, deelnemende partijen en cofinanciering nog onderwerp van gesprek zijn. Bij de bepaling van het subsidieplafond voor 2015 zijn deze potentiële gebiedsafspraken meegenomen, op basis van een indicatieve raming van de gevraagde cofinanciering. Over de daadwerkelijke toevoeging aan het UPG neemt ons college medio 2015 een besluit. Bijlage B bevat formats met een beknopte weergave van iedere gebiedsafpraak. Deze formats vormen het kader voor de subsidieverlening.

3.3 Financieel kader

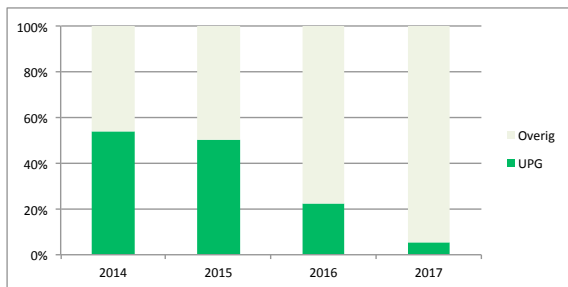
Het financiële kader voor het UPG2015 is de vastgestelde meerjarenbegroting 2015 - 2018. Op basis van de gestelde doelen in hoofdstuk 1 zijn de budgetten voor het UPG opgenomen. De doelen zijn:

1. Toename recreatie in het groen binnen de provincie (Groenbeleving)
2. Behoud van biodiversiteit en De ontwikkeling (Biodiversiteit)
3. Behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen (Agrarisch ondernemerschap)

1. Groenbeleving

Voor de afronding van het projectenpakket Recreatie om de Stad (RodS) is een bedrag gereserveerd vanuit de gedecentraliseerde rijksmiddelen (voorheen ILG-middelen). De provincie is financieel nog bij drie grote projecten Bentwoud, Balij / Bieslandse Bos en IJsselmonde betrokken. De afronding van deze projecten wordt uiterlijk in 2017 verwacht.

Het provinciale beleid voor het beheer van de

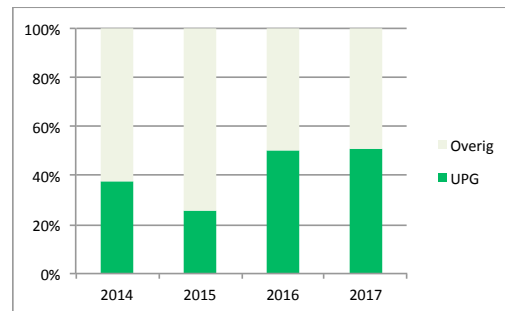
UPG – Groenbeleving als onderdeel van begroting taakveld 1.3 (relatief)

nieuwe recreatiegebieden is gericht op het overdragen van verantwoordelijkheden aan de regionale partijen. In het verlengde van dit beleid wordt ook actie ondernomen om het beheer van de provinciale recreatiegebieden over te dragen. In 2014 is een afspraak gemaakt met de gemeenten in de Leidse Regio voor het overdragen van een aantal gebieden, zoals Klinkenbergerplas, Ghoybos, Kevereiland en Kagerzoom. Voor de overdracht van provinciale recreatiegebieden is in het UPG € 10 miljoen gereserveerd vanuit de “middelen hoofdlijnenakkoord” (€ 100 miljoen).

Voor het oplossen van knelpunten in de routenetwerken is budget gereserveerd vanuit de “€ 100 miljoen”. Eveneens is binnen dit kader budget gereserveerd voor kwaliteitsimpuls recreatiegebieden en de integrale gebiedsdeals. Een deel van het budget in 2015 en 2016 is al gereserveerd voor bestaande afspraken.

2. Biodiversiteit

De uitvoeringsstrategie EHS periode 2014 - 2016 is leidend voor de financiële programmering in 2015. Voor deze periode is € 75,8 miljoen geprogrammeerd. Hierin is een bedrag van € 15 miljoen opgenomen dat door “zelfrealisatie” wordt bijgedragen vanuit regionale partijen (inclusief verkoop natuurgrond binnen de EHS). Het restant bedrag van € 60 miljoen wordt gedekt uit grondverkoop buiten de begrenzing en gedecentraliseerde rijksmiddelen. In de uitvoeringsstrategie EHS werd nog rekening gehouden met een liquiditeitstekort van € 19 miljoen in deze periode. De grondverkoop in 2014 verliepen voorspoedig, waardoor het liquiditeitstekort in deze periode sterk verminderd is.

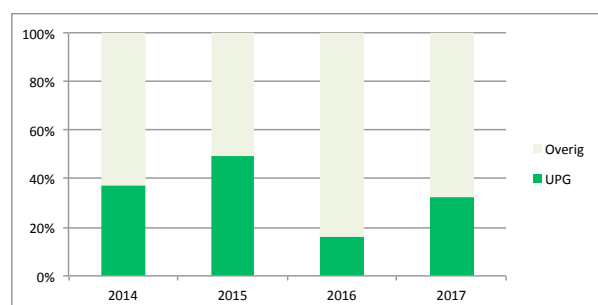
UPG – Biodiversiteit als onderdeel van begroting taakveld 1.4 (relatief)

Voor de provinciale bijdrage in de Ecologische verbindingzones is een budget beschikbaar van € 5 miljoen van de “€ 100 miljoen”.

3. Agrarisch ondernemerschap

De versterking van het landelijk gebied met projecten zoals Leren door Doen en innovatie landbouw zijn belangrijke pijlers binnen het UPG gericht op Agrarisch ondernemerschap. Het beschikbare budget wordt gedekt met middelen uit de “€ 100 miljoen”. De sectorale subsidies binnen dit kader leveren vanaf 2015 eveneens een belangrijke rol in het nieuwe GLB/POP beleid. Hiermee wordt een deel van de € 100 miljoen ingezet als cofinanciering voor de EU-middelen POP3.

In het UPG zijn nog middelen geprogrammeerd voor de afronding van projecten (onder andere nota ruimte en glastuinbouw) die gestart zijn in de ILG-periode. De middelen worden gedekt uit de hiervoor gereserveerde gedecentraliseerde rijksmiddelen.

UPG – Agrarisch ondernemerschap als onderdeel van begroting taakveld 1.5 (relatief)

3.3.1 Middelen hoofdlijnakkoord

In het Hoofdlijnenakkoord is € 100 miljoen beschikbaar gesteld voor investeringen in de groene ruimte, met name rond de steden. De besteding van deze middelen levert een impuls voor de versterking van de economie van Zuid-Holland. Deze 'Groene Impuls' is een belangrijke basis voor het provinciale groenbeleid.

Het bedrag is een belangrijke katalysator voor regionale partijen om projecten te starten. De provincie heeft voor de meeste projecten een norm van een maximale cofinancieringsbijdrage van 50%. De afgelopen periode toont aan dat het organiseren van gebiedsafspraken en beschikbaarheid van regionale middelen tijd vraagt. Het vertrouwen van de regio op een goede samenwerking krijgt nu goed vorm.

Voor de realisatie van nieuwe initiatieven wordt veelal het subsidieinstrument ingezet via de Uitvoeringsregeling Groen. Voor verbetering van onder meer recreatieve routenetwerken, groenparticipatie, versterking agrarisch ondernemerschap en kwaliteitsimpuls recreatiegebieden zijn in de begroting 2015 subsidieplafonds vastgesteld voor een totaal bedrag van € 13 miljoen. Daarnaast is in 2013 gestart met het maken van samenhangende (integrale) gebiedsafspraken, waarbij alle beleidsonderdelen (groenbeleving, biodiversiteit en agrarisch ondernemerschap) betrokken kunnen zijn. Voor de afspraken in UPG 2014 is hiervoor een bedrag van € 18 miljoen gereserveerd. Voor 2015 zijn afspraken gemaakt met de regio over nieuwe projecten. In Bijlage A staat een overzicht met deze projecten. Hiervoor is een totaal bedrag gereserveerd van € 12,5 miljoen inclusief de gebiedsafspraken in voorbereiding.

Om de programmering van de € 100 miljoen meer inzichtelijk te maken is een systeem (paragraaf 3.1) ontwikkeld, zodat de inzet van deze middelen in de fase voor besluitvorming en juridische verplichting ook inzichtelijk wordt gemaakt.

Voor de periode tot en met 2016 is de € 100 miljoen volledig geprogrammeerd en in de meerjarenbegroting 2015-2018 opgenomen. Eind 2014 is ruim € 50 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de geprogrammeerde projecten.

3.4 Ruimtelijk kader

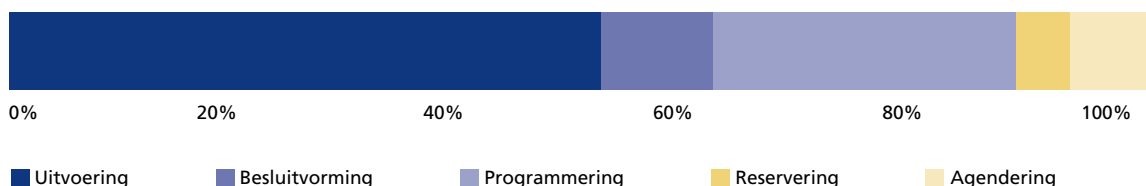
Op 9 juli 2014 is de Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM) door PS vastgesteld. De VRM bestaat uit een visie, een programma en een verordening. De doelen voor de lange termijn voor het groene beleidsveld in de VRM zijn overgenomen uit de Beleidsvisie Groen. Het tweede onderdeel is het programma. Hierin staan de belangrijkste ruimtelijke thema's waarop de provincie wil sturen. Jaarlijks geeft de provincie in het Uitvoeringsprogramma Groen de voortgang van de uitvoering aan. Tot slot benoemt de verordening regels voor de bescherming en ontwikkeling van groene en landelijke gebieden.

3.5 Monitoring

Met het Uitvoeringsprogramma Groen wordt ingezet op het realiseren van de volgende drie doelen: toename recreatie in het groen, behoud biodiversiteit en ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen (agrarisch ondernemerschap).

Om de voortgang voor het realiseren van deze doelen te meten wordt een monitoringprogramma groen ontwikkeld voor deze drie thema's (ieder thema wordt uitgewerkt in een afzonderlijk deelprogramma). Met dit monitoringprogramma groen wordt op samenhangende en gestandaardiseerde wijze de input gemeten (proces, middelen, instrumenten) en de output (geleverde fysieke prestaties, zoals het aantal ha ingericht natuurgebied of het aantal gerealiseerde stad-landverbindingen).

Benutting inzet € 100 mln per 1 januari 2015

gen). Ook worden de effecten gemeten, zoals de effecten op de kwaliteit van natuurterreinen of gebruik en tevredenheid bij recreanten.

Door de gehele cyclus van doelbepaling tot uitvoering te meten kan zo nodig op onderdelen tijdig worden bijgestuurd. In de afzonderlijke deelprogramma's wordt aandacht besteed aan zowel nieuw te realiseren groen als bestaand groen. Na afronding van het UPG blijven de deelprogramma's monitoring relevant ten behoeve van beleidsadvisering en – signalering.

Het deelprogramma biodiversiteit is in november 2014 vastgesteld door GS. Het deelprogramma voor groenbeleving volgt medio februari 2015. De monitoring voor agrarisch ondernemerschap komt in het tweede kwartaal van 2015 aan bod. Na vaststelling van alle deelprogramma's biodiversiteit, groenbeleving én agrarisch ondernemerschap zullen de Staten over de voortgang geïnformeerd worden in één integrale rapportage.

Voortgang Uitvoeringsprogramma EHS

De afgelopen jaren richtte monitoring zich vooral op inzet van middelen (euro's) en prestaties (hectares). De opdracht, zowel vanuit PS als vanuit het Rijk, is om dit aan te vullen met monitoring van de kwaliteit. Voor de kwalitatieve monitoring zal een team van onafhankelijke ecologen onder meer de afzonderlijke gebieden periodiek inspecteren ('schouwen') op natuurkwaliteit en biodiversiteit. Zo kunnen we aan de hand van concrete indicatoren tussentijds resultaten en prestaties meten en bijsturen indien dat nodig is.

Stand van zaken december 2014 (bedragen x € 1.000.000)

						Dekking UPG 2015		
	Beleidsvisie 2012	Werkelijk 2011-2013	Budget 2014 ¹⁾	Budget 2015-2016	Totaal UPG	(Gedecentraliseerde) middelen	Hoofdpijnen-akkoord	Grond voor Grond
Groenbeleving								
Inrichting en grondverwerving projectenpakket RodS	124,10	103,40	21,20	2,60	127,20	124,20	3,00	
Afkoop beheer projectenpakket RodS / overdracht PRG's	29,00	9,00	12,90	7,10	29,00		29,00	
Versnellingsprojecten amendement 98	12,00	12,30	1,00	2,00	15,30	15,30		
Investerings afronding Rods / gebieds-deals	3,60	3,60	0,40	17,70	21,70		21,70	
Kwaliteitverbetering groengebieden			0,70	9,30	10,00		10,00	
Provinciaal wandelroutenetwerk	1,50	0,75	1,00	3,00	4,75		4,75	
Oplossen knelpunten in bestaande wandel- en fietsnetwerken incl. Landelijke Fietsroutes (LF) en Landelijke Wandelroutes (LAW)	3,50	1,00	0,40	2,60	4,00		4,00	
Oplossen knelpunten in Basistoervaart-netwerk (BRTN)	1,50	0,75	0,60	0,60	1,95		1,95	
Ontwikkelen 20 Toeristische Overstap-punten (TOP)	0,40	0,20	0,20	0,30	0,70		0,70	
Verbeteren 60 stad - land fietsverbin-dingen	2,00	3,20	1,50	3,00	7,70	3,00	4,70	
<i>Subtotaal groenbeleving</i>	<i>177,60</i>	<i>134,20</i>	<i>39,90</i>	<i>48,20</i>	<i>222,30</i>	<i>142,50</i>	<i>79,80</i>	<i>-</i>
Biodiversiteit								
Investeringskosten herijkte EHS ²⁾	283,60	41,00	21,20	34,30	96,50	71,00		30,00
Ecologische verbindingzones			1,50	3,00	4,50		4,50	
Ontwikkel- en uitvoeringskosten	3,00	1,00	1,00	1,00	3,00		3,00	
Eenmalige bijdrage beheer natuur-gebieden t/m 2013	24,00	24,00			24,00	24,00		
<i>Subtotaal biodiversiteit</i>	<i>310,60</i>	<i>66,00</i>	<i>23,70</i>	<i>38,30</i>	<i>128,00</i>	<i>95,00</i>	<i>7,50</i>	<i>30,00</i>
(Agrarisch) ondernemerschap								
Afronding Vitaal Platteland	14,50	10,00	2,50	2,00	14,50	14,50		
Provinciale Regeling Agrarische Structuurversterking (PRAS)	1,00		0,80	1,60	2,40		2,40	
Systeeminnovaties Veenweiden en stad-land	2,40	0,50	0,50	3,80	4,80		4,80	
Reservering afronding ILG, FES en RodS ³⁾	49,80	44,00			44,00	44,00		
<i>Subtotaal (agrarisch) ondernemerschap</i>	<i>67,70</i>	<i>54,50</i>	<i>3,80</i>	<i>7,40</i>	<i>65,70</i>	<i>58,50</i>	<i>7,20</i>	<i>-</i>
<i>Innovatie realisatie- en beheermodel-len (pilots)</i>	<i>5,00</i>	<i>1,50</i>	<i>2,00</i>	<i>2,00</i>	<i>5,50</i>		<i>5,50</i>	
Totaal geprogrammeerd	584,00	256,20	69,40	95,90	421,50	296,00	100,00	30,00
Nog nader te specificeren programmering	23,10				-			
Totaal investeringen	584,00	256,20	69,40	95,90	421,50	296,00	100,00	30,00

1) Stand NJN.

2) Betreft alleen provinciale middelen; in beleidsvisie groen volledig programma EHS, in UPG 2015 alleen vastgestelde periode t/m 2016.

3) In de beleidsvisie Groen is € 21 mln gedekt uit middelen Hoofdpijnen akkoord. In UPG 2015 wordt bedrag gedekt uit rijksmiddelen.

Dit bedrag is in het UPG 2014 en 2015 alsnog ingezet voor de beleidsdoelen uit de beleidsvisie.

Bijlagen

- A. **Overzicht integrale gebiedsafspraken**
- B. **Formats voor de integrale gebiedsafspraken**
- C. **Overzicht pilots Leren door Doen**
- D. **Aanvullende programmering UPG 2014**

Bijlage A Overzicht integrale gebiedsafspraken

1. Programmering integrale gebiedsafspraken 2015 als bedoeld in artikel 8 van de Uitvoeringsregeling Groen Zuid-Holland 2014

	Gebiedsafpraak UPG2015	Max. provinciale cofinanciering
	Holland-Rijnland	
20	Programma Bollenstreek Betreft pakket aan groene maatregelen die de erfgoedlijn landgoederen versterken	€ 590.000
21	Kwaliteitsimpuls Oosterduinse Meer Betreft kwaliteitsimpuls Oosterduinse Meer	€ 600.000
	Gouwe-Wiericke en Krimpenerwaard	
22	Oude Hollandse Waterlinie Betreft pakket aan groene maatregelen die de erfgoedlijn Oude Hollandse Waterlinie versterken	€ 155.000
23	Reeuwijkse Plassen fase 2 Betreft pakket aan maatregelen rond de plas	€ 310.000
	Haaglanden en Rotterdam	
24	Eco-fietsverbinding Maaldrift Wassenaar Betreft nieuwe verbinding bij nieuwe Knooppunt Maaldrift-Rijnlandroute	€ 1.000.000
25	Van Zee tot Zweth* Betreft pakket aan maatregelen voor verbetering fietsroute en groengebieden tussen Kijkduin en Midden-Delfland	€ 2.038.000
26	Kwaliteitsmaatregelen Buytenhout fase 3* Betreft nieuwe stad-landverbinding tussen Pijnacker en Groenzoom	€ 269.000
27	Rivier als Getijdenpark Betreft maatregelen voor biodiversiteit en groenbeleving aan de oevers van de Nieuwe Waterweg / Nieuwe Maas	€ 1.101.000
28	Rondje Voorne-Putten Betreft laatste schakel in fietsrondje Voorne-Putten	€ 237.000
	Drechtsteden en Alblaserwaard-Vijfheerenlanden	
29	Groenblauw Netwerk Alblaserwaard 2e fase: Betreft pakket aan maatregelen gericht op: combinatie van biodiversiteit en groenbeleving	€ 270.000
30	Waterdriehoek fase 2b (Kinderdijk / Biesbosch / Dordrecht) Betreft inrichting van de entreezone Kinderdijk, inclusief bezoekerscentrum, verbinding over water tussen Dordrecht en Biesbosch, en een recreatief uitkijkpunt bij een hevel (waterinlaat)	€ 2.821.000
	Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee	
31	Noord- en Zuidrand Hoeksche Waard Betreft pakket aan maatregelen voor versterking recreatieve functie	€ 500.000
	Subtotaal gebiedsafspraken	€ 9.891.000

* Provinciale cofinanciering is onder voorbehoud van cofinanciering vanuit Stadsgewest Haaglanden en/of de betrokken gemeenten. Indien cofinanciering vanuit Haaglanden en/of de betrokken gemeenten minder wordt, zal de provinciale cofinanciering ook evenredig lager zijn.

2. Gebiedsafspraken in voorbereiding

De onderstaande gebiedsafspraken zijn in voorbereiding. Na de Statenverkiezingen neemt een nieuw college van Gedeputeerde Staten een besluit over de maximale provinciale cofinanciering per gebiedsafspraak.

	Gebiedsafpraak in voorbereiding	Max. provinciale cofinanciering
	Rondje Rijn IJssel	Komen in aanmerking voor programmering 2016
	Programma stikstofreductie in de landbouw (veenweiden)	
	Implementatie verdienmodellen Nationaal Park Biesbosch	
	Gebiedsafpraak Groenblauw netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (fase 3), inclusief programma i.r.t. overdracht provinciale recreatiegebieden	
	IRP Goeree	
	Restantbudget voor gebiedsafspraken in voorbereiding	€ 2.513.000
	Totaalbudget gebiedsafspraken 2015	€ 12.500.000

Disclaimer: de bovengenoemde activiteiten moeten nog getoetst worden aan regelgeving voor staatssteun.

Bijlage B Formats voor de integrale gebiedsafspraken

20. Gebiedsprogramma Bollenstreek (fase 1)

Omschrijving activiteit(en)	Diverse activiteiten om de uitstraling, kwaliteit en gebruiksmogelijkheden van de Bollenstreek te versterken: - Herstel Hof van Hillegom - Herstel historisch karakter Leidse vaart - Natuurlijke landschapselementen
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed
Beoogde totale kosten	€ 2.160.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 2.090.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	€ 70.000
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 570.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	- Gemeente Hillegom: Hof van Hillegom, Leidse vaart en Landschapselementen Hillegom - Gemeente Noordwijkerhout: Landschapselementen Noordwijkerhout - Gemeente Noordwijk: Landschapselementen Noordwijk
Samenwerkende partners	Gemeenten Duin- en Bollenstreek, Holland Rijnland
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 - 2018
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja, door de gemeenten.

21. Kwaliteitsimpuls recreatiegebied Oosterduinse Meer

Omschrijving activiteit(en)	Het doel is de uitstraling, kwaliteit en gebruiksmogelijkheden van het recreatiegebied te versterken. Activiteiten: - Waterkwaliteit en groen eiland - Wandelometje rond meer - Nat.vr. oevers en dam oostoever - Toegang naar meer: beweegbare brug Steengrachtskanaal
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Bijdrage aan realisatie waterdoelen: waterkwaliteit
Beoogde totale kosten	€ 1.200.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 1.200.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	-
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 600.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Gemeente Noordwijkerhout
Samenwerkende partners	Duin- en Bollenstreekgemeenten, Holland Rijnland, recreatie-ondernemers
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 - 2018
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Zie tekst hieronder over overdracht gronden.

Voorwaarden

1. Het geld voor deze gebiedsafspraken komt beschikbaar zodra provincie en gemeente Noordwijkerhout overeenstemming hebben bereikt over de (beheer)overdracht van de provinciale gronden rond het Oosterduinse meer. De provincie zal uiterlijk in maart 2015 duidelijk maken welke gronden voor overdracht in aanmerking komen en welke toekomstige rechten voor zandwinning nog rusten op het meer en wat de juridische consequenties van eventuele zandwinningsrechten zijn voor de gemeente.
2. De uiteindelijke bijdrage van de provincie wordt mede bepaald door een uit te voeren kosten-batenanalyse voor de verschillende maatregelen.

22. Oude Hollandse Waterlinie (fase 1)

Omschrijving activiteit(en)	Herinrichting van de Koeschans, herprofilen van wallen, tevens recreatieve bestemming (ZHL) Aanleg 6 ha natte natuur en piekwaterberging met natuurvriendelijke oevers, tevens zichtbare Oude Hollandse Waterlinie. Inrichten deel inundatie bij bestaande piekwaterberging en regelmatige demonstratie werking oude poldermolen. Realisatie wandelroute lengte ongeveer 3 km over agrarische percelen. Realisatie kanoroute met routeborden, informatie, aanlegplaats en start- en rustpunten (SGH)
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie waterdoelen - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed - Bijdrage aan biodiversiteit
Beoogde totale kosten	€ 310.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 310.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	-
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 155.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting Zuid-Hollands Landschap (Koeschans); Stichting Groene Hart (overige activiteiten)
Samenwerkende partners	Stichting Zuid-Hollands Landschap, Erfgoedhuis Zuid-Holland, Stichting Groene Hart, gemeenten Vlist en Schoonhoven
Beoogde start uitvoering en looptijd	De projecten starten begin 2015 en hebben een looptijd van circa 2 jaar (tot eind 2016).
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja, het beheer is geregeld door SGH en ZHL.

23. Reeuwijkse Plassen (fase 2)

Omschrijving activiteit(en)	Vervolg herstel eilanden en eilandenstructuren met recreatieve voorzieningen; Duurzaam herstel daghaven voor recreatieve toervaart (in samenwerking met Groene Alliantie); Behoud cultuurhistorische polderrelict voor natuur en recreatieve beleving.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed.
Beoogde totale kosten	€ 610.500
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 610.500
Geraamde kosten overige provinciale doelen	€ 0
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 305.250
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting VEEN Reeuwijk
Samenwerkende partners	Gebiedspartijen, Groenalliantie Midden-Holland, particuliere eigenaren, Adessium Foundation, Gemeente Bodegraven-Reeuwijk.
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (3 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

24. Eco-fietsverbinding Maaldrift Wassenaar

Omschrijving activiteit(en)	Realisatie van een verdiepte fiets- en faunapassage tussen Wassenaar en Leiden-Zuid onder de A44 en Rijnlandroute ter hoogte van Maaldrift Wassenaar
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Bijdrage aan overige provinciale doelen, infrastructuur
Beoogde totale kosten	€ 6.000.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 6.000.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	nvt
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 1.000.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Provincie Zuid-Holland (projectorganisatie Rijnlandroute)
Samenwerkende partners	Rijkswaterstaat, gemeente Wassenaar
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (2 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

25. Van Zee tot Zweth

Omschrijving activiteit(en)	- Verbetering fietsroute tussen Kijkduin en Midden-Delfland (Zweth) door maatregelen aan het fietspad zelf en betere bewegwijzering - Verbetering van de groengebieden langs de route door het toevoegen van verschillende voorzieningen (o.a. mountainbikeroute, wandelroutes)
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	Toename recreatie in het groen Behoud biodiversiteit Bijdrage aan realisatie waterdoelen Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed: betere ontsluiting landgoed Ockenburgh
Beoogde totale kosten	€ 4.158.225
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 4.158.225
Geraamde kosten overige provinciale doelen	nvt
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 2.038.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Gemeente Den Haag
Samenwerkende partners	Gemeente Westland, Stadsgewest Haaglanden, Zuid-Hollands Landschap, bewonersgroepen
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (1 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

Voorwaarde: provinciale cofinanciering is onder voorbehoud van cofinanciering vanuit Stadsgewest Haaglanden en/of de betrokken gemeenten. Indien cofinanciering vanuit Haaglanden en/of de betrokken gemeenten minder wordt, zal de provinciale cofinanciering ook evenredig lager zijn.

26. Kwaliteitsmaatregelen Buytenhout (fase 3)

Omschrijving activiteit(en)	- Realisatie van een nieuwe stad-landverbinding voor fietsen en wandelen tussen Pijnacker en Groenzoom/Buytenhout - Realisatie van een locatie voor waterberging
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Bijdrage aan realisatie waterdoelen
Beoogde totale kosten	€ 1.868.625
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 468.625
Geraamde kosten overige provinciale doelen	€ 1.400.000
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 269.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Gemeente Pijnacker-Nootdorp
Samenwerkende partners	Hoogheemtaadschap van Delfland, Stadsgewest Haaglanden
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (1 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

Voorwaarde: provinciale cofinanciering is onder voorbehoud van cofinanciering vanuit Stadsgewest Haaglanden en/of de betrokken gemeenten. Indien cofinanciering vanuit Haaglanden en/of de betrokken gemeenten minder wordt, zal de provinciale cofinanciering ook evenredig lager zijn.

27. Rivier als Getijdenpark

Omschrijving activiteit(en)	Realisatie van natuurvriendelijke oevers op twee locaties langs de Nieuwe Maas (Nassauhaven en Mallegatspark)
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Bijdrage aan realisatie waterdoelen (KRW en waterveiligheid)
Beoogde totale kosten	€ 2.226.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 2.226.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	nvt
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 1.101.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Gemeente Rotterdam
Samenwerkende partners	Havenbedrijf Rotterdam, Wereld Natuurfonds, Ecoshape, Stadsregio Rotterdam
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (1 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

28. Rondje Voorne-Putten

Omschrijving activiteit(en)	Realisatie van een fietsbrug in Spijkenisse als laatste schakel in het fietsrondje Voorne-Putten
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen
Beoogde totale kosten	€ 1.423.700
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 1.423.700
Geraamde kosten overige provinciale doelen	nvt
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 237.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Gemeente Spijkenisse
Samenwerkende partners	Stadsregio Rotterdam
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (1 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

29. Groenblauw netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (fase 2)

Omschrijving activiteit(en)	Versterking van het groenblauwe netwerk in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, om bestaande natuurkerngebieden te verbinden en om recreatief medegebruik te stimuleren. Daarbij wordt de relatie tussen de verstedelijkte zuidrand en het landelijke middengebied verstevigd door recreatieve verbindingen en poorten te ontwikkelen (Kinderdijk, Leerdam, Gorinchem). Er wordt bovendien sterk ingezet op het koppelen van kansen door ook het bedrijfsleven te betrekken in het groenblauwe netwerk. Fase 2 van de gebiedsafspraken omvat de volgende activiteiten: 1. Vaarrouthenetwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden 2. Toeristische objectbebording 3. Toegangspoort Leerdam: Wiel Voorwaartsveld 4. Groenplan Stadswallen en Veerseweg Nieuwpoort 5. Waterpark Mollenburg Gorinchem 6. Groenbeleving Ameide en Lexmond 7. Coördinatie uitvoering en procesbegeleiding
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed
Beoogde totale kosten	€ 660.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 545.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	€ 15.000
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 270.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	1: Agrarische Natuurvereniging Den Hâneker 2: Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (regiobureau AV) 3: Gemeente Leerdam 4: Stichting Groene Hart 5: Gemeente Gorinchem 6: Gemeente Zederik 7: Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (regiobureau AV)
Samenwerkende partners	Stichting Blauwzaam, Ondernemingsorganisatie VNO-NCW Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Agrarische Natuur Vereniging Den Hâneker, Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, de samenwerkende gemeenten in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Waterschap Rivierenland, Oasen, Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, AOC Wellantcollege, Energiecoöperatie De Knotwilg, Zuid-Hollands Landschap
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (2 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja. Iedere beoogde aanvrager heeft voor zijn/haar activiteit beheer en onderhoud voor minimaal 7 jaar geregeld.

30. Waterdriehoek (fase 2b)

Omschrijving activiteit(en)	Aantrekkelijker, toegankelijker en zichtbaarder maken van de driehoek Kinderdijk-Dordrecht-Biesbosch door: - Meer, sneller en beter vervoer over water - Een beter recreatief routenetwerk - Meer draagvlak voor en meer educatie over de (iconen van de) Waterdriehoek - Een betere marketing - Betere ondernemersnetwerken en betere producten - Opwaarderen van de 'poorten' Kinderdijk, Dordrecht en de Biesbosch De gebiedsdeal kent drie samenhangende maatregelenpakketten voor: 1. Kinderdijk: de integrale herontwikkeling van de entreezone inclusief de realisatie van een nieuw bezoekerscentrum, 2. Dordrecht: het versterken van het recreatief vaarverkeer inclusief het faciliteren van een vaarverbinding over het Wantij naar de Biesbosch, 3. Biesbosch: a. het recreatief aantrekkelijk maken van de 'hevel' bij de Oosthaven en, b. realiseren van een aanpak voor een betere bereikbaarheid van de Biesbosch over water.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie waterdoelen - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed - Bijdrage aan een betere mobiliteit
Beoogde totale kosten	€ 5.884.500
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 5.884.500
Geraamde kosten overige provinciale doelen	€ 0
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 2.821 000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	1) De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK) voor de integrale herontwikkeling van de entreezone Kinderdijk inclusief het bezoekerscentrum. 2) De gemeente Dordrecht voor het versterken van het recreatief vaarverkeer inclusief het faciliteren van een vaarverbinding over het Wantij naar de Biesbosch. 3) Biesbosch: a) De gemeente Dordrecht voor het recreatief aantrekkelijk maken van de 'hevel' bij de Oosthaven b) Parkschap Nationaal Park de Biesbosch voor het realiseren van een aanpak voor een betere bereikbaarheid van de Biesbosch over water.
Samenwerkende partners	Gemeente Molenwaard, gemeente Dordrecht, gemeente Alblasserdam, regio Drechtsteden, Dordrecht Marketing, VVV Zuid-Holland Zuid, Waterbus BV, Parkschap Nationaal Park de Biesbosch, provincie Zuid-Holland
Beoogde start uitvoering en looptijd	Start begin 2015, beoogde looptijd 2 jaar.
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja, dit is geregeld door de partners: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, gemeente Dordrecht en Parkschap Nationaal Park de Biesbosch.

31. Hoeksche Waard

Omschrijving activiteit(en)	A. Ontwikkeling recreatief gebied rondom fort Buitensluis te Numansdorp. Voorbereiding en realisatie recreatieve routes rondom het fort (verbinding op wandel-, fiets-, kanoroutewerk en Deltapontje) B. Realisatie Natuurpad op Landgoed de Peerdegaerd C. Gebiedswaarden Zuidrand (Hwaardenmakerij) verder ontwikkelen D. Tiengemeten. Aanleg nieuwe verbindingsweg (buitendijks) om zo Nieuwendijk te ontzien E. Hitsertsekade, aanleg van steiger zodat er aanlegmogelijkheden ontstaan en aansluiting op wandel- en fietsrouten netwerk F. Deltanatuur Spuimonding, versterken natuur en recreatiewaarden G. Deltapontjes H. Recreatieve ontwikkeling Oude Tol, aanleg steiger. Aansluiting op wandel- en fietsrouten netwerk en verbinding met stad (recreatiegebied de Uitwaayer in Spijkenisse) I. Bewegwijzering naar TOP's J. Passantenhaven Oud-Beijerland, onderzoek of haven ingericht kan worden als passantenhaven K. Planvorming Buitenzomerlandse Polder, aanleg recreatieve natuur in de polder (uniek zoetwater getijdengebied)
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie waterdoelen - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed
Beoogde totale kosten	A € 50.000 B € 20.000 C € 25.000 D € 190.000 E € 200.000 F € 20.000 G € 50.000 H € 395.000 I € 5.000 J € 30.000 K € 10.000 Totale kosten € 995.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 995.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	n.v.t
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 497.500
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard (SOHW)
Samenwerkende partners	Gemeenten, WSHD, natuurorganisatie (HWL), agrarische natuurvereniging (Rietgors), ondernemers, Natuurmonumenten, LTO
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

Bijlage C Overzicht pilots Leren door Doen

Overzicht lopende pilots 2013-2016

Pilotnaam	Wat levert de pilot op? <i>Bijdrage aan de doelen van de Beleidsvisie Groen</i>	Initiatiefnemer(s)	Partners	Status pilot
Stadsboeren/ Buytenhout	Groenbeleving, biodiversiteit en agrarisch ondernemerschap	Stadsboeren en Staatsbosbeheer	Gemeenten Delft, Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer, Vrienden van Biesland, gebruikersgroep	Ontwikkeling
Oranjebonnen	Groenbeleving, biodiversiteit; ondernemerschap	Stadsregio Rotterdam	Gemeente Rotterdam, particulieren en bedrijven	Realisatie van fietspaden, brug, etc. Samenwerking voor nieuwe planning in ontwikkelfase
Stad-landfiets-verbinding Zoetermeer	Groenbeleving	Provincie Zuid-Holland en de gemeente Zoetermeer	Andere gemeenten	Realisatie
Vrijtijdslandschappen op particuliere grond Groene Hart West	Groenbeleving en ondernemerschap	ANWB	7 ondernemers: Servicenet Nationale Landschappen, regio Holland-Rijnland	Uitvoering 2e fase; Voorbereiding realisatie
Mijn Groen - Ons groen	Groenbeleving, biodiversiteit en ondernemerschap	Provincie Zuid-Holland en de regiopartners	Gemeenten en EU-partners	Ontwikkeling
Uitvoering Natuurbelevings-tuin Nieuwe Wetering	Groenbeleving, biodiversiteit	Gemeente Kaag en Braassem	Bewoners	Ontwikkeling
Bewoners Wollefoffen Groen&Co	Groenbeleving via burgerparticipatie	Stichting WollefoffenGroen&Co	Gemeenten, stadsregio, bedrijven en bewoners, instellingen (o.a. woningbouw, zorg)	Realisatie en gebruik
Gebiedsfonds Regio Holland Rijnland	Groenbeleving, biodiversiteit en agrarisch ondernemerschap	Regio Holland-Rijnland (en alle gemeenten)	ANV Groene Klaver, Hoogheemraadschap van Rijnland	Uitvoering (start oprichting)
Bevordering vrijwilligerswerk op landgoederen	Groenbeleving en Burgerparticipatie	Landschapsbeheer Zuid-Holland (LBZH), Zuid-Hollands Landschap en Erfgoedhuis		Gestopt i.v.m. opheffen LBZH
Natuurcoöperatie Krimpenervaard	Biodiversiteit en groenbeleving	Natuurcoöperatie Krimpenervaard (NC)	Zuid-Hollands Landschap, Natuurlijk Platteland	Uitvoering
Natuurinrichting Bergambacht-West	Biodiversiteit en groenbeleving	Zuid-Hollands Landschap		Gebruik
Federatie Broekpolder	Groenbeleving, biodiversiteit en agrarisch ondernemerschap	Federatie Broekpolder (burgerinitiatief)	Gemeente Vlaardingen, Bedrijven, Erasmus universiteit, maatschappelijke organisaties	Planning en ontwikkeling
Verdienmodellen Nationaal Park Biesbosch	Groenbeleving, ondernemerschap	Parkschap Nationaal Park de Biesbosch	Provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant en gemeenten, Staatsbosbeheer	Initiatief
Proeftuin Hoeksche Waard	Groenbeleving, biodiversiteit en agrarisch ondernemerschap	Regio Hoeksche Waard	Nieuwe coalities met o.a. Heineken, Stichting Veldleeuwewerik, ANV, boeren en regio.	Initiatief
Groene Cirkel Bijenlandschap	Biodiversiteit Groenbeleving	Stichting Wijk en Wouden	Gemeenten, Fonds 1818, Heineken, Archeon, ZHL en SBB, bedrijfsleven, RWS, Alterra, Stichting EIS/Naturalis	Initiatief

Bijlage D Aanvullende programmering UPG 2014

In deze bijlage zijn de aanvullende programmering op het UPG 2014 en enkele gewijzigde formats uit het UPG 2014 opgenomen. De bijlage is op 8 juli 2014 vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Deze aanvullende programmering is een aanvulling op het eerder vastgestelde Uitvoeringsprogramma Groen 2014 (GS 11 februari 2014). In deze aanvullende programmering zijn zeven nieuwe gebiedsafspraken toegevoegd, hetgeen betekent dat hiervoor subsidie kan worden aangevraagd krachtens paragraaf 2.1 van de Uitvoeringsregeling Groen. Deze gebiedsafspraken worden hierna toegelicht.

Tevens zijn twee eerder vastgestelde gebiedsafspraken in beperkte mate gewijzigd, in overleg met de betreffende gebiedspartijen. Een format (Leidse Ommelanden fase 2) is gewijzigd ten opzichte van het eerdere format dat op 8 juli door GS is vastgesteld.

Ten behoeve van de zelfstandige leesbaarheid van dit document zijn de wijzigingen hierna opgenomen als aanpassing en aanvulling van de bijlagen A en B van het op 11 februari 2014 vastgestelde Uitvoeringsprogramma Groen 2014.

1. Programmering integrale gebiedsafspraken 2015 als bedoeld in artikel 8 van de Uitvoeringsregeling Groen Zuid-Holland 2014

In de formats die op de volgende pagina worden weergegeven, staan onderstaande aanvullende en gewijzigde gebiedsafspraken beschreven. Op basis van opname in het Uitvoeringsprogramma Groen kunnen de genoemde gebiedspartij(en) cofinanciering aanvragen bij de provincie.

NB: De gebiedsafspraken met witte tekst, zijn gewijzigd of nieuw toegevoegd.

	Gebiedsafspraak	Max. provinciale cofinanciering
1	Varen Duin- en Bollenstreek	€ 237.500
2	Programma Leidse Ommelanden fase 1 (gewijzigd)	€ 1.812.000
3	Recreatief netwerk Rijn- en Veenstreek	€ 172.500
4	Ontwikkeling Nieuwkoopse Plassen en omgeving fase 1	€ 566.000
5	Recreatieve verbindingen Duin, Horst en Weide	€ 178.000
6	Poorten Hof van Delfland fase 1	€ 215.000
7	Poelzone Westland	€ 3.000.000
8	Varen Haaglanden	€ 453.000
9	Blauwe Verbinding - Heulweg	€ 1.100.000
10	Bezoekerspunt Sophiapolder (gewijzigd)	€ 150.000
11	Weids Bloemendaal	€ 750.000
12	Veenweidepark 2e fase	€ 93.000
13	Kwaliteitsmaatregelen Buytenhout fase 2 (nieuw)	€ 336.000
14	Waterdriehoek fase 2a (nieuw)	€ 87.500
15	Reeuwijkse Plassen en Veenweiden (fase 1) (nieuw)	€ 746.000
16	Streekfonds Krimpenerwaard (nieuw)	€ 281.000
17	Groenblauw netwerk Alblasserwaard - Vijfheerenlanden (nieuw)	€ 575.000
18	Programma systeeminnovatie veenweiden (nieuw)	€ 1.625.000
19	Programma Leidse Ommelanden fase 2 (gewijzigd)	€ 6.200.000
	<i>Totaal gebiedsafspraken</i>	<i>€ 18.577.500</i>
	<i>Budget gebiedsafspraken 2014</i>	<i>€ 18.600.000</i>

Disclaimer: de bovengenoemde activiteiten moeten nog getoetst worden aan regelgeving voor staatssteun.

Formats voor de integrale gebiedsafspraken

2. Programma Leidse Ommelanden 1e fase (gewijzigd)

Omschrijving activiteit(en)	A. Recreatief deel Oostvlietpolder onder meer bestaande uit bouw van 2 bijenstallen, omgevingsinrichting, realiseren aansluiting fietspad met fietstunnel, aanleg wandelpaden en bruggetjes met bebording en aanleg TOP B. Polder Achthoven - fietspad Ruigekade C. Drie knelpunten in stad-landroutes Leiden: 1. Boterhuisroute: nieuwe doorsteek voor fietsers over Nuonterrein zodat directe aansluiting ontstaat op nieuwe fietspad door Nieuw Leyden, dat via Merenwijk naar de Boterhuispolder leidt. 2. Matiloroute: Verduidelijking van route vanaf JC-brug, door Roomburg, richting Matilo, opdat een mooie route via Matilo naar de groene polders rond Leiderdorp ontstaat en 3. Groene Hartroute: Fietsbrug over de Vliet bij de Oostvlietpolder De keuze van deze knelpunten is gebaseerd op het concept van het 'spinnenweb', met Singelpark als binnenste ring, en stad-landverbindingen naar binnen/ buiten. De knelpunten zijn leemten in de stad-landverbindingen.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	-Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie waterdoelen: waterberging - Bijdrage aan overige provinciale doelen: Fietsplan
Beoogde totale kosten	A. Oostvlietpolder: € 984.000 B. Polder Achthoven: € 2.361.000 C. Knelpunten Stad-landverbinding: - knelpunt Boterhuisroute € 270.000 - knelpunt Matiloroute € 70.000 - knelpunt Groene hartroute: fietsbrug over Vliet: € 1.500.000 Subtotaal knelpunten: € 1.840.000 Totaal: € 5.185.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	A. Oostvlietpolder: € 984.000 B. Polder Achthoven: € 1.261.000 C. Knelpunten Stad-landverbinding: € 1.840.000 Totaal: € 4.085.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	Polder Achthoven: € 300.000 (Programma Fiets)
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	A. Oostvlietpolder: € 492.000 B. Polder Achthoven: € 400.000 C. Knelpunten Stad-landverbinding: € 920.000 Totaal UPG: € 1.812.000
Cofinanciering provincie buiten URG	Programma Fiets: bijdrage Polder Achthoven € 300.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	A: Leiden B: Leiderdorp C: Leiderdorp
Samenwerkende partners	Gemeenten rondom Leiden. Deze gebieds-afsprake is onderdeel van programma Samen voor Groen Leidse Ommelanden 2014-2020.
Beoogde start uitvoering en looptijd	2014 (2 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

Toelichting: deze gebiedsafspraak is gewijzigd ten opzichte van de eerder vastgestelde gebiedsafspraak vanwege opname van cofinanciering voor de Groene Hartroute in Leiden. Het knelpunt in de Groene Hartroute betreft het realiseren van een beweegbare fietsbrug van het Delfts Jaagpad naar de Vlietweg in de Groene Hartroute die aansluit op het fietspad door de Vogelhoff. Deze brug is een essentiële schakel tussen Leiden-centrum, Leiden-zuid, Stevenshof en Voorschoten enerzijds en de Oostvlietpolder en het Groene Hart anderzijds. Diverse partijen waaronder de Provincie hebben de laatste tijd veel geïnvesteerd in de ontwikkeling van de Oostvlietpolder en Groene Hart. Daardoor is daar steeds meer te beleven op recreatiegebied en er komt nog meer aan. De nieuwe fietsbrug maakt deze ontwikkelingen bereikbaar. Door de brug zal bovendien het aantal inwoners van gemeente Leiden dat op 15 minuten fietsen van het Groene Hart woont aanzienlijk toenemen. Het budget voor deze gebiedsafspraak (maximale provinciale bijdrage) is hiermee verhoogd van € 1.284.000 naar € 1.812.000.

10. Bezoekerspunt Sophiapolder

Omschrijving activiteit(en)	Realisatie van: - Duurzaam en zelfvoorzienend bezoekerspunt op natuureiland Sophiapolder
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen
Beoogde totale kosten	€ 629.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 629.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	n.v.t.
Beoogde max. cofinanciering provincie	€ 150.000,-
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting Bezoekerspunt Sophiapolder
Samenwerkende partners	Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, Zuid-Hollands Landschap, natuurorganisaties, maatschappelijke organisaties, ondernemers.
Beoogde start uitvoering en looptijd	2014 (1 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

Toelichting: de beoogde aanvrager is gewijzigd: Stichting Bezoekerspunt Sophiapolder in plaats van Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht

13. Kwaliteitsmaatregelen Buytenhout fase 2

Omschrijving activiteit(en)	1. Optimalisatie recreatieve verbindingen Bieslandse Bos: verbreding fietspad en aanleg vrijliggend wandel- en ruiterspad 2. Aanleggen ontbrekende fietsverbinding tussen Balij en Groenzoom
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	Keuze uit: - Toename recreatie in het groen - Bijdrage aan overige provinciale doelen, te weten Programma Fiets
Beoogde totale kosten	Totaal: € 1.629.000 1: € 631.000 2: € 998.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	Totaal: € 336.000 1: € 136.000 2: € 200.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	Totaal: € 1.293.000
Beoogde max. cofinanciering provincie	Totaal: € 336.000 1: € 136.000 2: € 200.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	1:Bieslandse Bos: Provincie Zuid-Holland (programma Fiets) * 2:Balij: gemeente Pijnacker-Nootdorp
Samenwerkende partners	Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, Zuid-Hollands Landschap, natuurorganisaties, maatschappelijke organisaties, ondernemers.
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (1 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja (fietspad: gemeente, overige paden: Staatsbosbeheer)

* Vanuit het UPG wordt dit bedrag toegevoegd aan het budget van Programma Fiets.

14. Investeringsprogramma Waterdriehoek (fase 2a)

Omschrijving activiteit(en)	Aantrekkelijker, toegankelijker en zichtbaarder maken van de driehoek Kinderdijk-Dordrecht-Biesbosch door: - Meer, sneller en beter vervoer over water - Een beter recreatief routenetwerk - Meer draagvlak voor en meer educatie over de (iconen van de) Waterdriehoek - Een betere marketing - Betere ondernemersnetwerken en betere producten - Opwaarderen van de 'poorten' Kinderdijk, Dordrecht en de Biesbosch Voor deze aanvraag ligt - in navolging op de eerste fase, en vooruitlopend op een bredere gebiedsdeal in het najaar van 2014 - de focus op het project Verbinding Alblasterdam - Kinderdijk (over water). Dit project betreft de aanleg van 4 steigers in de Lage Boezem van de Nederwaard: bij het Monument '40-'45 nabij de Dam in Alblasterdam, bij de museummolens Blokweer en Nederwaard in het molengebied Kinderdijk en bij de centrale parkeerplaats ter hoogte van het nieuw te bouwen bezoekerscentrum Kinderdijk. Om het bezoekerscentrum te kunnen bereiken per boot wordt tevens de in slechte staat verkerende toegangsbrug bij de museummolen Nederwaard vervangen en wordt de doorgang (ophaalbrug) voor de rondvaartboten aangepast. Deze is bij de huidige brug te laag en te smal.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed - Bijdrage aan een betere mobiliteit
Beoogde totale kosten	€ 235.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 137.500
Geraamde kosten overige provinciale doelen	€ 30.000 (erfgoed)
Beoogde max. cofinanciering provincie	€ 87.500
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting Werelderfgoed Kinderdijk
Samenwerkende partners	Gemeente Molenwaard, gemeente Dordrecht, gemeente Alblasterdam, regio Drechtsteden, Dordrecht Marketing, VVV Zuid-Holland Zuid, Waterbus BV, Parkschap Nationaal Park de Biesbosch, provincie Zuid-Holland
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (2 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja (door SWEK en Waterschap)

15. Reeuwijkse Plassen en Veenweiden (fase 1)

Omschrijving activiteit(en)	Herstel eilanden en eilandenstructuren met recreatieve voorzieningen; verbinding plassen met omgeving en creëren mogelijkheden voor extensieve recreatie; verbetering brugbediening; activiteiten voor educatie, voorlichting en beheer.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	Keuze uit: - Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed - Bijdrage aan overige provinciale doelen, te weten Educatie en Uitbouw Groenparticipatie en Vrijwilligersinzet Beheer
Beoogde totale kosten	€ 1.600.000 (fase 1)
Geraamde kosten provinciale groendoelen	PM
Geraamde kosten overige provinciale doelen	PM
Beoogde max. cofinanciering provincie	€ 746.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting Veen te Reeuwijk
Samenwerkende partners	Gemeente Bodegraven-Reeuwijk, Gemeente Gouda, Gebiedspartijen, Adessium Foundation, Rijnland o.v., Groenalliantie Midden-Holland
Beoogde start uitvoering en looptijd	2014 (3 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Keuze uit: - Ja - In aanvulling: Strategisch voorbeeldproject is opgenomen in de deal voor uitbouw groenparticipatie en vrijwilligersbeheer naar de toekomst toe.

16. Streekfonds Krimpenerwaard

Omschrijving activiteit(en)	Toevoegen en herstellen landschapselementen, aanleggen natuurvriendelijke oevers, lespakket ontwikkelen, plaatsen gebiedseigen landbouwhekken, natuurvriendelijk baggeren in sloten, aanleggen broedputten en broedvlotjes tbv zwarte stern, terugbrengen krabbenscheer-vegetaties, inzaaien weidevogelmengsel in graslanden, aanleg plas-drassen, standaard ontwerp maken voor nieuwe bruggen, handelsmissies voor streekproducten, ontwikkelen natuurkampeerplaats.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	Keuze uit: - Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen
Beoogde totale kosten	€ 535.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 535.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	0
Beoogde max. cofinanciering provincie	€ 281.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting Streekfonds Krimpenerwaard
Samenwerkende partners	Natuurcoöperatie Krimpenerwaard Agrarische natuurvereniging Weidehof Zuid Hollands Landschap K5-gemeenten Agrarische ondernemers, horeca ondernemers Vlinderstichting
Beoogde start uitvoering en looptijd	Start 2014, looptijd projecten in dit programma tot einde 2015 <i>NB: de intentie bestaat deze gebiedsafspraken te verbinden met de businesscase die in voorbereiding is t.a.v. de realisatie van EHS- en KRW-doelen in de Krimpenerwaard.</i>
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Grotendeels via afspraken met eigenaren en opname in beheerplannen van ZHL en NCW (Natuur Corporatie Krimpenerwaard).

17. Groenblauw netwerk Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (fase 1)

Omschrijving activiteit(en)	1. Ontwikkeling Toegangspoort Leerdam (wandelpaden) 2. Realisatie Polderroute en herstel cultuurhistorische kades 3. Laarzenpad Hoornaar 4. Groenbeleving Ameide en Hoornaar 5. Beleving N2000-gebied Zouweboezem 6. Realisatie groenblauw lint (Bottom-up initiatieven stimuleren voor ontwikkeling en inbedding bloemrijke bermen en kades (ontwikkeling en beheer) 7. In overleg met terreinbeherende organisaties nagaan hoe ecologisch beheer bermen en kades (structureler) vormgegeven kan worden 8. Uitwerken businesscase voor energiewinning uit regionale biomassastromen en – zo mogelijk – het organiseren van een biomassaketen 9. Educatie-activiteiten 10. Coördinatie uitvoering en procesbegeleiding, mede gericht op concretiseren projecten voor gebiedsafspraken fase 2
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed - Bijdrage aan overige provinciale doelen, namelijk intensivering energiebeleid
Beoogde totale kosten	€ 950.000 (excl. BTW)
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 950.000 (excl. BTW)
Geraamde kosten overige provinciale doelen	0
Beoogde max. cofinanciering provincie	€ 475.000 (excl. BTW) € 575.000 (incl. BTW) ²
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	1: Gemeente Leerdam 2: Stichting Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden 3: Gemeente Giessenlanden 4: Gemeente Zederik 5: Stichting Groene Hart 6: Stichting Blauwzaam 7: Stichting Blauwzaam 8: Energiecoöperatie De Knotwilg 9: Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (regiobureau AV) 10: Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (regiobureau AV) of St. Blauwzaam
Samenwerkende partners	Den Haneker, gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, gemeente Sliedrecht, bewonersinitiatieven, Oasen, Stichting Blauwzaam (inclusief achterban), Stichting Groene Hart, Stichting Groene Hart Producties, Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, Waterschap Rivierenland
Beoogde start uitvoering en looptijd	2014 (2 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja, deels via samenwerkende partners, deels via gestructureerd inzet vrijwilligers.

² Aangezien voor deze gebiedsafspraken samenwerkingspartners geen beroep kunnen doen op BTW-compensatie is bij de provinciale cofinanciering rekening gehouden met een bedrag incl. BTW

18. Programma systeeminnovatie in de veenweiden

Omschrijving activiteit(en)	Uitvoeren van het Programma systeeminnovatie in de veenweiden met de volgende onderzoeksthema's: - Sturen met water: een nieuw principe voor waterbeheer; - Aquatische landbouw: water als productiemiddel in de veenweiden; - Veenweiden beweiden: het nieuwe veenweidenbedrijf; - Hoogwaardige biomassa productie en verwerking; - Generiek: programmasturing, kennisdeling en communicatie.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen
Beoogde totale kosten	€ 3.360.000
Geraamde kosten provinciale groendoelen	€ 3.360.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	n.v.t.
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	€ 1.625.000
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Stichting Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) Zegveld
Samenwerkende partners	VIC, PZH, LTO, Waterschappen, andere provincies, agrariërs, KTC Zegveld, PPP Agro Advies, CAH Vilentum, STOWA, natuurorganisaties, zuivelindustrie, MKB andere ketens, kennisinstituten. Mogelijk sluiten nog andere organisaties aan.
Beoogde start uitvoering en looptijd	2014 (3 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Op systeeminnovatie niet van toepassing

19. Programma Leidse Ommelanden 2e fase (gewijzigd)

Omschrijving activiteit(en)	De gebiedsafspraak richt zich op de volgende thema's, waarbij binnen ieder thema verschillende activiteiten zullen worden gerealiseerd door de gebiedspartners: - Transformatie huidige singelrand Leiden in een echt stadspark door te verbinden, te vergroenen en te versterken. Daartoe zullen in het Singelpark groene poorten worden gerealiseerd van waaruit groen-recreatieve wandel- en fiets routes zullen vertrekken naar verschillende landschappen. - De te realiseren wandel- en fietsroutes worden ingericht als biodiverse routes, die wat betreft inrichting, aankleding, ecologie en landschapsarchitectuur onderscheidend zijn ten opzichte van de openbare ruimte, en waarbij eventuele barrières worden opgeheven; - Optimale inrichting standsrand op recreatie en beleving van landschap en natuur, waar elke doelgroep een "eigen plek" vindt en waar ecosysteemdiensten ontwikkeld kunnen worden. Daarbij zal bijzonder aandacht worden besteed aan de provinciale recreatiegronden die worden overgedragen aan de Samen voor Groen gemeenten; - Aanleg nieuwe recreatieve routes, w.o. fietspaden in polder Poelgeest en Boterhuispolder, ontwikkeling kanoroutes in combinatie met natuurontwikkeling en kamperen; - Oprichting of herinrichting Landmarks; - Bevordering behoud biodiversiteit o.a. d.m.v. weelderige en kleurrijke natuuraanleg, realisatie van nieuw bijenlandschap, bij- en vlinderpaden, bijentuinen en erven; - Bevordering van agrarisch ondernemerschap voor zover dit aanhaakt bij de programma-doelen en dus sprake is van een groen recreatieve meerwaarde. Op dit moment hebben de gebiedspartners zo'n 40 activiteiten in beeld, waarvan sommige al dusdanig concreet zijn ingevuld dat de realisatie kan worden gestart en anderen nog volledig zullen moeten worden uitgewerkt. In de loop van de uitvoering van het programma zullen deze activiteiten meer concrete invulling gaan krijgen dan wel van de lijst worden gehaald en vervangen door nieuwe activiteiten, of zullen er nog extra activiteiten aan het programma kunnen worden toegevoegd.
Aangeven aan welke provinciale doelen activiteit voldoet	- Toename recreatie in het groen - Behoud biodiversiteit - Ontwikkeling en behoud van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen - Bijdrage aan realisatie waterdoelen: waterberging - Bijdrage aan realisatie doelen erfgoed - Bijdrage aan overige provinciale doelen: Fietsplan
Beoogde totale kosten	Totaal: € 16.000.000 (gebiedsbod Stuurgroep Samen voor Groen 21 november 2013)
Geraamde kosten provinciale groendoelen	Totaal: € 16.000.000
Geraamde kosten overige provinciale doelen	n.v.t.
Beoogde max. cofinanciering provincie URG	Maximaal 6,2 mln. euro (intentieverklaring Leidse Ommelanden gaat uit van maximale cofinanciering 8 mln. 1,8 mln is al via fase 1 geprogrammeerd).
Cofinanciering provincie buiten URG	Programma Fiets: Vooralsnog n.v.t.
Beoogde partner die subsidie aanvraagt	Gemeente Leiden
Samenwerkende partners	Gemeenten rondom Leiden. Deze gebiedsafspraak is onderdeel van programma Samen voor Groen Leidse Ommelanden 2014-2020. .
Beoogde start uitvoering en looptijd	2015 (5 jaar)
Beheer en onderhoud van de activiteiten voor minimaal 7 jaar geregeld?	Ja

Toelichting: dit format is gewijzigd ten opzichte van het format wat op 8 juli 2014 door GS is vastgesteld.

